

Inhoud:

Geschiedenis van Niezijl zoals beschreven door Boudewijn de Vries in de Dorpsproat van Niezijl gedurende 1989 – 1993.

Totaal zijn er 43 afleveringen gevonden; de reeks eindigt abrupt na aflevering 43.

Inleiding	aflevering:	1-2
Vroege middeleeuwen		3-5
Late middeleeuwen		6
Rivieren en dijken		7-11
De schans in de tachtigjarige oorlog		12-23
Overgeleverde anecdote		24
Niezijl begin 19 ^{de} eeuw		25
Kerkgeschiedenis van Niezijl		26-31
Landbouw		32-38
Joodse inwoners		39-42
Molens		43

Rob Meloen 12 febr 2012

VOORAF

"Een goed begin is't halve werk". We hopen dat u dit ook hebt kunnen zeggen zo in het begin van 1989.

De redaktie kan terugzien op dat goede begin (is onze bescheiden mening), want er ligt weer een informatief en boeiend "Dörpsproatje" voor u klaar.

We zijn erg blij met de vaste medewerking van Boudewijn de Vries die vanaf nr. 11 steeds een stukje "HISTORIE" wil belichten van ons dorp.

Verder hebben een paar inwoners gereageerd op de jaarwisseling middels een bijdrage met een kritische onder-
toon. Dörpsproat is er voor om dit kenbaar te maken.

Aan de voorkant valt een kleine wijziging te bespeuren: het redaktieadres, nu voldoende bij iedereen bekend, is verhuisd naar de binnenkant. Jaar en jaargang zijn aangepast.

Tevens bevat dit nummer een inlegvel betreffende de SJOELKAMPPIOENSCHAPPEN VAN NIEZIJL. U begrijpt dat de redaktie deze sjoeldag (11 februari), georganiseerd door de Sjoelvereniging Niezijl, in het volgende nummer zal verslaan, zoals steeds gebeurt met alle noemens- en wetenswaardigheden in ons dorp. Waarvoor uiteraard weer uw medewerking wordt gevraagd!

UW KOPIJ VOOR UITGAVE DORPSPROAT 12, jrg 2,
op zaterdag 25 februari hebben wij graag binnen voor

donderdag 16 februari

1. Een voorafje.

Wie een wereldkaart voor zich neemt hoeft maar een kleinigheid te doen om Nederland te laten "verdwijnen". Op zichzelf is het al moeilijk genoeg om ons landje in die grote wereld te vinden en als dat dan uiteindelijk is gelukt hoeft je maar het puntje van je wijsvinger te gebruiken en Nederland "bestaat niet meer".

Hetzelfde kan van Niezijl gezegd worden. Een klein stipje op de kaart van Nederland. Je zou zeggen, wat valt er over zo'n nietig dorpje nu te vertellen. Misschien hebt u familieleden, die u de weg moet wijzen als ze eens op bezoek komen.

Misschien wist u, voordat u heir kwam wonen, zelf niet waar je Niezijl moest zoeken, laat staan dat u al iets over de geschiedenis van ons dorp kon vertellen.

Iedereen weet iets te vertellen over het verleden van ons land: over rampen en oorlogen of over het koninklijk huis. De Ruyter en Tromp zijn bekende namen en de meeste mensen in onze omgeving weten wel iets van de 28e augustus (al was het alleen al om de vrije dag, die dit Groningse bevrijdingsfeest veel mensen oplevert).

Maar wie weet er nu iets over Niezijl!?!?

En toch.....

Telt ons dorp dan helemaal niet mee? Natuurlijk wel. Ook Niezijl heeft z'n verleden en die geschiedenis is het waard vermeld te worden. Voor geboren en getogen dorpelingen (die misschien al heel veel weten) en voor Niezijlsters, die hier misschien nog niet zo heel lang wonen.

Wat dacht u waar al die straatnamen vandaan komen? Zomaar bedacht misschien? Welnee! De Bomsterschans, de Willem Lodewijkstraat, de Stein van Malsenstraat, de Oude Haven en de Hoge Dijk zijn historische namen, die aangeven dat de geschiedenis echt niet aan Niezijl is voorbijgegaan.

En waarom heet ons dorp Niezijl?

En een "echte" Niezijlster praat niet over de Havenstraat, maar over "'t Opslag". Waarom wordt die naam nog steeds gebruikt?

Tenslotte onze twee "rivieren": het Hoerediep en het Niezijlster Diep. Ook daaraan zit een verhaal vast. U merkt het wel, zelfs over een klein, heel gewoon dorp als het onze valt nog heel wat te vragen en te vertellen.

In een aantal artikeltjes zullen we proberen onze historie boven water te krijgen. Het water heeft overigens een grote rol gespeeld bij het ontstaan van Niezijl.

Waar we precies uitkomen en hoeveel er valt te achterhalen is op dit moment nog niet helemaal duidelijk. Naar wij hopen beleeft u aan deze serie veel leesplezier en wordt uw interesse voor ons dorp en z'n omgeving gewekt.

Aan het eind van de serie zullen we een aantal boeken en bronnen noemen, zodat u zich verder in de geschiedenis van de omgeving kunt verdiepen.

Maar zover is het nog niet.

Laten we een volgende keer gewoon maar eens bij het begin beginnen.

BdV

BESTUUR STICHTING DORPSHUIS NIEZIJL

VAN DE BESTUURSTAFEL.

Deze keer niet zoveel nieuws te vertellen.

Over de nieuwjaarsinstuif hebt u al het een en ander kunnen lezen in het Westerkwartier.

De belangstelling die de foto deed vermoeden ligt dichterbij de waarheid dan het begeleidende stukje tekst suggereerde. Jammer, maar dit doet ons echter niet besluiten met de voortzetting van de instuif te stoppen.

Van harte nodigt het Stichtingsbestuur dan ook weer IEDEREEN uit om op zaterdag 4 februari a.s. elkaar te ontmoeten in 't Schanshuus.

Vanaf 14.00 uur is er weer vanalles te doen...

En zeker zal zo omstreeks 17.34 uur wanneer de echte "Dörpsproat" ter tafel komt, de mop van de maand de ronde doen. Dus als u die wilt horen moet u erbij zijn.

* OUD PAPIER.

De opbrengst van 17 december is binnen. Een bijzonder hoge opbrengst!!! (Dus Hein, de container was niet kleiner) Maar liefst 4430 kg oud papier. Een prima afsluiting voor 1988.

We hopen dat in 1989 een nog beter resultaat wordt bereikt. Met uw medewerking moet dat lukken.

Daarom geven we alvast de ophaaldata voor 1989.

Het papier vasthouden tot die data loont de moeite, want hier volgt het totaal resultaat van 1988.

18990 kg à f 0.05 = f 949,50 Gemiddelde: 3165 kg

1989: 4 MAART 6 MEI 8 JULI 2 SEPT. 4 NOV. 16 DEC.

U krijgt natuurlijk via Dörpsproat steeds bericht.

1. Iets over de oudste tijd van onze omgeving.

De Bomsterschans heeft een niet onbelangrijke rol in de 80-jarige oorlog gespeeld. In de 2e helft van 1970 verscheen in de toenmalige Dorpsproat een aantal artikelen van dhr. D. Helmus, waarin hij het belang van de schans beschreef. Nadat de rol van de schans uitgespeeld was, ontstond het eigenlijke dorp Niezijl. Op deze periode, eind 16e-begin 17e eeuw, komen we nog uitvoerig terug. Maar eerst nemen we een duik in de geschiedenis. We gaan terug in de tijd, waar van Niezijl helemaal nog geen sprake is, tot ver voor de 17e eeuw. Een stukje omgevingsgeschiedenis dus.

Nog een paar dingen vooraf.

Als we iets over de lang vervlogen tijden van onze omgeving willen vertellen, moeten we erg voorzichtig zijn. Over de vroegste tijden van Noord-Nederland zijn wel boeken verschenen, maar lang niet altijd zijn de schrijvers het in hun uitleg en bronnen eens.

Dat is natuurlijk best te begrijpen, want de oude oorkonden en kronieken zijn niet in overvloed aanwezig en ze zijn moeilijk te lezen.

Zo is men b.v. voor de geschiedenis van de 11e en 12e eeuw voor wat betreft de provincie Groningen bijna helemaal afhankelijk van enkele oorkonden en goederenlijsten van Duitse(!) kloosters, die hier bezittingen hadden. Daar komt nog bij, dat de kroniekschrijvers ook niet altijd even betrouwbaar zijn. Hun schrijven is vaak nogal "gekleurd" en er worden wel eens dingen vermeld, die men alleen maar heeft van "horen zeggen".

Als we nog verder de geschiedenis ingaan, moeten we het zelfs helemaal zonder schriftelijke bronnen doen, omdat de mensen nog niet schreven. Dan moeten we het doen met datgene, wat de bodem zelf ons nog wil vertellen. Bodemonderzoek (b.v. boringen, zoals onlangs nog bij Marum, of het afgraven van een terp, zoals bij Ezinge is gebeurd) en bodemvondsten maken nog heel veel duidelijk over het vroegste verleden.

Toch neemt ook de onzekerheid toe. Om maar één probleem te noemen: Hoe moet een bodemgesteldheid of -vondst gedateerd worden?

Kortom, hoe verder we vanaf 1989 teruggaan in de geschiedenis, des te groter zal de "slag, die we om de arm moeten houden" moeten zijn.

In dat licht bezien, dus met inachtneming van grote voorzichtigheid, zullen we proberen iets over de voor-geschiedenis van onze omgeving te vertellen.

Niezijl ligt in de gemeente Grijskerk, die deel uitmaakt van het Westerkwartier. Het Westerkwartier is heel simpel gezegd, dat gedeelte van de provincie Groningen, dat ten westen van de stad ligt. Westerkwartier is een verzamelnaam voor een gebied, dat in vroegere tijden in meerdere delen was opgesplitst.

De naam Westerkwartier is overigens door de stad Groningen gegeven, een stad die erg belangrijk is voor de geschiedenis van het noorden. Altijd opnieuw wilde Groningen in de geschiedenis haar macht laten gelden.

De naam "Stad en Ommelanden" is veelzeggend.

Niezijl ligt dus in de Westelijke Ommelanden.

Voordat de naam Westerkwartier in gebruik kwam, bestonden er voor dit gebied andere benamingen. Met het noemen van deze oude gebiedsnamen sluiten we de bijdrage van deze maand af. Wat nu de gemeente Oldehove is, heette vroeger "Humsterland"; Aduard (gedeeltelijk) Ezinge en Hoogkerk hoorden bij een gebied dat "Middag" genoemd werd;

Leek, Marum en een stukje Aduard (de Lagemeden) maakten deel uit van "Vredewold" en het grondgebied van wat nu Zuidhorn, Oldekerk, Grootegast en grotendeels Grijskerk is (de Waarden niet), werd "Langewold" genoemd. Ook Niezijl behoorde bij Langewold.

Op de naam "Langewold" komen we later nog wel eens terug, omdat binnen dit gebied nog weer kleinere gebiedsnamen te onderscheiden zijn, ook voor wat het grondgebied van Niezijl betreft.

(wordt vervolgd)

BdV

BESTUUR STICHTING DORPSHUIS NIEZIJL

VAN DE BESTUURSTAFEL.

Het Stichtingsbestuur is op 13 februari weer in vergadering bijeen geweest. (Om maar eens een cliché te gebruiken) Een aantal zaken kan daarvan nu al wel, aan de openbaarheid worden prijsgegeven.

* Thermostaat

Voortaan wordt de verwarming centraal geregeld door de beheerder, zodat met name in de kleine zaal een constante goede temperatuur gewaarborgd is. De oude regeling in de kleine zaal is buiten werking gesteld.

* Afzuiging grote zaal

Zeer binnenkort zal een afzuiginstallatie van Itho, gemonteerd midden boven de zolder van de grote zaal, vanuit 4 gelijkmatig in het plafond geplaatste roosters de vieze luchtjes afzuigen. Een wens gaat in vervulling

VOORAF

Weer een hele dikke Dörpsproat deze keer. Nummer 13 gaat de geschiedenis in als dikste paasnummer sinds ons bestaan (ahum). Verder zal weinig u aan de paasdagen doen denken bij het lezen, of het moeten al de eivormige illustraties zijn van enkele schoolkinderen bij het verhaal van Dorpsbelangen. Deze keer weer veel te melden, mede vanwege enkele belangrijke ontmoetingen het college van B & W.

Verder is in dit nummer een stuk geplaatst onder eindverantwoording van de redactie waar een kritische noot wordt gekraakt omtrent de uitkomst van een raadsvergadering aangaande gemeentelijke herindeling.

Eén en ander onder de paraplu van RIK DE KIKKER die, als dat nodig blijkt te zijn, meer gebeurtenissen van commentaar wil voorzien of een uitgesproken mening over een bepaald onderwerp kenbaar wil maken. De schrijver RIK is bij de redactie bekend. U moet de bijdragen van RIK DE KIKKER echter wel naar hun waarde beoordelen. (Niet geheel vrij van een stukje satire)

Ook u kunt uw meningen, kritische kanttekeningen e.d. via Dörpsproat op een goede manier ventileren.

Onder de noemer van "Het wordt voorjaar, we gooien de boel weer open..." Veel leesplezier.

De volgende Dörpsproat komt ook al weer gauw, want zoals u zeker zult weten is er op 29 april Rommelmarkt in Niezijl. Daarom zijn wij er weer op zaterdag 22 april, dan met nummer 14.

Wilt u uw KOPIJ inleveren voor 17 april bij de redactie.

3. Vervolg over de oudste tijd van onze omgeving.

De vorige keer kwamen we via de tegenwoordig bekende namen Niezijl, Gripskerk en Westerkwartier terecht bij de oude gebiedsnamen, waaronder ook Langewold, de streek waarvan ook Niezijl deel uitmaakte. De gegevens voor plaats- en persoonsnamen moeten we zoeken in oorkonden en goederenlijsten van Duitse kloosters. Een drietal abdijen neemt daarbij een bijzondere plaats in, n.l. Echternach (in het oosten van Luxemburg, aan de grens met Duitsland), Fulda (in het midden van Duitsland, tegen de grens van Oost-Duitsland) en Werden (in het Ruhrgebied, bij de stad Essen). Een paar voorbeelden van plaatsnamen uit oude oorkonden, waarvan men de huidige situering (natuurlijk wel met veranderingen in de namen) nog kent. Hugumarchi, later ook wel als Humerchi geschreven is het latere Humsterland, nu de gemeente Oldehove; in Chinicwirdi meent men de terpnaam Kenwerd te herkennen. (Ligt vanaf Kommerzijl gerekend vlak voor Oldehove aan de rechterkant van de weg en is nu nog wel als terp te herkennen)

Wat liggen die kloosters hier ver vandaan zult u misschien denken. Dat die nog iets met ons noordelijke gebied te maken hebben gehad. Toch is die verbinding niet zo verwonderlijk. De genoemde abdijen zijn gesticht door Willibrord, Bonifatius en Liudger. Zij begonnen als zendeling met de kerstening van het noorden en dus ook onze omgeving, ruim 700 na Chr.

De provincie Groningen hoorde in die tijd bij het rijk van Karel de Grote. Het gevolg daarvan was, dat een zendeling als Liudger eigenlijk in opdracht van de vorst werkte. Politiek en kerstening samen dus. Later werd Liudger bisschop van Münster, zodat de Ommelanden (zijn zendingsterrein) onder zijn bisdom viel. Goederen en gebieden werden vaak aan de door de zendelingen gestichte kloosters geschonken. Later in de Middeleeuwen worden in onze directe omgeving ook wel kloosters gesticht.

Op b.v. Aduard en Gerkesklooster komen we nog wel terug. Eerst gaan we echter de Middeleeuwen verlaten, om nog verder de geschiedenis in te duiken, tot zelfs voor het begin van onze jaartelling. We gaan het hebben over het ontstaan en de opbouw van ons gebied.

Ook hier nemen we, net als bij de plaats- en gebiedsnamen, het uitgangspunt bij de huidige bodemgesteldheid.

Vanaf nu terug de geschiedenis in dus!

Hier en daar een wat technisch verhaal misschien, maar voor het totaaloverzicht is het toch beter om het niet te laten liggen.

Dat Niezijl in een kleigebied ligt is natuurlijk een open deur intrappen. Toch volgt hieronder een wat nauwkeuriger beschrijving van de huidige bodemgesteldheid van Niezijl en direkte omgeving. We doen dit aan de hand van de bestaande bodemkaart.

Eerst de lijn Niezijl-Grijskerk. De straatweg vormt hier een aardige grens tussen een (aan de noordkant) zware, kalkrijke kleibovengrond op zavel of klei en (aan de zuidkant) wat lichtere, kalkarme kleibovengrond.

Dan de lijn Niezijl-Noordhorn. Aan beide kanten van de weg ligt een strook van lichte, kalkrijke kleibovengrond op zavel en klei. De zuidgrens van dit gebied wordt gevormd door de boerderijenreeks van de Oxwerderstreek. Volgens de kaart wordt de grond dan weer kalkarmer.

De noord-zuid lijn. Eerst Niezijl-Kommerzijl.

Direkt buiten Niezijl vinden we aan beide kanten van de Hoge Dijk dezelfde grondsamenstelling als op de lijn Niezijl-Noordhorn. Het gebied van de volkstuintjes hoort daar ook bij. Noordelijker krijgen wij te maken met zwaardere zavelbovengrond, zowel links als rechts van de weg.

De tot nu toe genoemde gronden worden tot de normale zee-kleigronden gerekend, die kalkarm of kalkrijk zijn.

Verschillende percelen worden "kruinig" genoemd. Dat betekent dat deze stukken grond naar het midden toe (sterk) oplopen. Dit is niet altijd meer goed herkenbaar door b.v. het egaliseren.

Ten zuiden van Niezijl, langs beide zijden van het Hoerdediep, tot aan de spoorlijn, wordt de grond "knippig"

genoemd. Deze zee-kleigrond heeft een lichte of zware bovengrond en binnen 80cm begint een zware kalkloze kleilaag. De grond wordt knippig genoemd, omdat de de kalkloze klei voor een ongunstige structuur gezorgd heeft.

Knippige grond komen we meer tegen ter hoogte van de spoorlijn en ook vrij veel tussen Noordhorn en Oldehove.

Tot zover de beschrijving van de tegenwoordige grondsamenstelling. Exacte, perceelsgewijze aanduidingen zijn natuurlijk niet te geven. Uiteindelijk is de bodemkaart net een lappendeken. Hopelijk kunnen de akkerbouwers, veeboeren en volkstuinders zich een beetje vinden in de beschrijving. De volgende keer gaan we verder met de vroegere situatie en maken we waarschijnlijk een begin met de vroegste bewoning van onze omgeving.

(wordt vervolgd) BdV.

BESTUUR STICHTING DORPSHUIS NIEZIJL

Van de bestuurstafel:

Deze keer slechts wat lopende zaken die we aan u door willen geven, mede vanwege het feit dat Dorpsproat al dik genoeg is.

* OUD PAPIER:

Tot tweemaal toe kon het Stichtingsbestuur dansen en springen: de eerste keer toen op 4 maart de container uitpilde en alles er nauwelijks in kon. De tweede keer was toen de opbrengst binnenkwam: 4950 kg!! Nog nooit zoveel, fantastisch. Een vracht die in totaal ± f 250,- waard was. De volgende ophaaldag is 6 mei.

* DONATIELIJSTEN:

Een goede gewoonte vinden we het in elk voorjaar u om een bijdrage te vragen voor het in stand houden van ons dorpshuis. Mogen we ook in de week van 3 - 8 april weer op u rekenen: bij voorbaat dank.

*INSTUIF: Op zaterdag 1 april a.s. Van harte welkom.

rommelmarkt

**Zaterdag
29 april 1989**

**grandioze
ROMMELMARKT EN
FANCY FAIR**

te Niezijl

**van 10.00 - 13.00 uur bij
chr. basisschool „de Sluis”**

De "rommel" wordt maandag 24 april vanaf
18.00 uur bij u opgehaald.

Inl. D. Pater tel. 12967

4. VERVOLG van de oudste tijd van onze omgeving.

De vorige keer gaven we een globale beschrijving van de huidige bodemgesteldheid van onze omgeving. Twee woorden waren daarbij toch wel heel kenmerkend: zee en klei. De zee heeft in de ontstaansgeschiedenis van de bodem hier in het noorden een belangrijke rol gespeeld. We gaan nu terug naar een tijd, waar van een provincie Groningen, veilig gelegen achter hoge dijken volstrekt nog geen sprake was.

Duizenden jaren geleden moet het landschap er hier toendraächtig hebben uitgezien. De grond, die altijd bevroren was, was hooguit met wat mos begroeid. De zeespiegel stond zo'n 30 à 50 meter (er wordt zelfs wel over 100 meter gesproken) lager dan nu het geval is. Het is dan ook vanzelfsprekend, dat onze huidige kustlijn veel verder naar het noorden heeft gelegen. Grote delen van de Noordzee lagen droog. Nadat de laatste koudeperiode voorbij was (ook wel ijstijd genoemd) begon de bodem te ontdooien en begon er meer te groeien: berken, dennen, elzen, wilgen, grassen en struiken. Vorig jaar heeft men bij Enumatil bij een boring bewezen gevonden van een dergelijke bomen- en plantengroei. Op een diepte van 10 - 12 meter vond men pitten van een dennestam en ook denneappels. Naaldbomen groeiden in vroegere tijd het best, omdat het klimaat aanvankelijk nog koud en droog was.

Behalve het toenemen van de bomen- en plantengroei, bracht de klimaatsverbetering ook met zich mee dat de zeespiegel ging stijgen. In deze tijd ontstaat het grootste deel van Noord-Nederland.

De direkte omgeving van Niezijl moet ongeveer 2 - 4 meter beneden het huidige N.A.P. hebben gelegen. Als we de bodemgesteldheid vanaf de vroegste tijden tot ca. het jaat 0 eens gaan doornemen, dan zien we dat de invloed van de zee steeds toeneemt. Duizenden jaren geleden lag Niezijl in een zandlandschap met hier en

daar hoogveengroei. Dat zand moet hier vanaf de droog-
liggende Noordzee heengewaaid zijn. ten noorden van dit
gebied lag een smalle veenstrook, gevolgd door het
Waddengebied. Maar de zee komt dichterbij. Het veenge-
bied schuift naar het zuiden op en Niezijl komt in het
veen te liggen. Tot het jaar 0 blijft deze situatie
min of meer gehandhaafd, alhoewel de zee blijft komen.
Nu eens grenst onze omgeving onmiddellijk aan het wad-
dengebied, dan weer vormen zich kwelders. Dat Niezijl
in het veengebied lag, duidt er op, dat het water voor
de deur stond. In het stilstaande water kon zich name-
lijk veen vormen. In de loop der eeuwen was de zeespie-
gel dus zon' 50 meter gestegen en na het begin van de
christelijke jaartelling zou het allemaal nog erger
worden, maar daar komen we nog wel op terug.

Vanuit een ander blikpunt willen we nog even bij
de vroegste tijd blijven. Iedere Niezijlster kent De
Riet, of beter gezegd, De Balmahuisterriet, die even
ten noorden van Niezijl z'n eindpunt vindt in het Nie-
zijlsterdiep. Als we De Riet "stroomopwaarts" volgen
komen we langs Noordhorn (ten noorden) en Zuidhorn (ten
oosten) en Enumatil uiteindelijk terecht bij de oor-
sprong Trimunt (bij Marum). Daar heet het nu nog Olde
Diep. Toen heel vroeger de klimaatsverbetering intrad
ging het dal van de Oude Riet (dat voor die tijd droog
lag) water afvoeren. De omgeving was nogal drassig, zo-
dat riet er weelderig groeide. Daaraan dankt de Riet
ook zijn naam. Wist u dat op de noordoever in de omge-
ving van Boerakker duidelijke sporen van beverkolonies
zijn aangetroffen? In latere tijden stroomde het zee-
water de Oude Riet binnen. Dit had tot gevolg dat de
Riet vanaf z'n beginpunt begon dicht te slibben. Het is
bekend dat de vloed wel tot aan Boerakker merkbaar was.
De dichtgeslibde bedding van de Oude Riet steekt zelfs
nu nog hier en daar boven de omgeving uit. Aan de oost-
kant van Zuidhorn is dat nog goed te zien. In de dicht-
slibbende bedding werd namelijk klei afgezet en die is
minder ingeklonken dan het veen in de omgeving.

Intussen ging het werk van de zee door. De zee vormde
zelf wallen, die steeds weer werden verplaatst en afge-
broken. Op deze manier ontstond er een waddengebied met
strandwallen. Binnen die wallen werd het water zoet.
Bij één van de volgende aanvallen van de zee moest de
Oude Riet een nieuwe weg zoeken. Toen heeft de Riet haar
huidige bedding gekregen. De zee brak het veengebied,
waarover we eerder vertelden, af. De grens van deze
veenafbraak ligt ruwweg op de lijn Stroobos- Westerhorn-
zuidkant Grijpskerk-Oxwerd-Noordhorn.
Ten zuiden van deze grens is het veen wel overstroomd,
zodat er klei werd afgezet. Dit leidde tot de beruchte
knippige klei. De klei ontkalkte door vermenging met
het zure veenwater en werd stug en moeilijk water door-
latend en ook volgde er een behoorlijke gronddaling.

De zee heeft niet alleen maar land afgepakt. Het
hele kleigebied te noorden van de lijn Visvliet-Groningen
Nieuweschans is door toedoen van de zee ontstaan.
Natuurlijk hebben de mensen bij het bedwingen van de
zee flink hun handen uit de mouwen moeten steken.
Maar alles wat we deze keer hebben verteld, speelde zich
af in een tijd, waarin de mens nog geen enkele vat op
de zee had, voor onze jaartelling dus.
Op het bedwingen van de zee komen we nog wel terug.
Eerst dringt zich een andere vraag op. Als de zee zo'n
gevaarlijk monster was, woonden in deze streken voor
onze jaartelling dan al mensen, of bleven ze op veilige
afstand? Daarmee gaan we de volgende keer verder.

wordt vervolgd: BdV

TAFELTENNISCLUB - NIEZIJL

De tafeltennisvereniging Niezijl deelt mee dat 27 april
a.s. haar laatste avond van dit seizoen is. In het
nieuwe seizoen gaan we zeker opnieuw van start... ook
met u?

VOORAF

Puffend van de warmte, 't zal zo'n 30 °C zijn, zetten we ons aan het schrijven van het laatste stukje in dit nummer van Dörpsproat: mei 1989, nummer 15.

Zonder dat we dit willen moeten we, evenals u waarschijnlijk, toch bij het lezen van het woordje "mei" weer denken aan de 2e week van deze maand. Evenals iedereen in dit dorp waren ook wij diep geschokt door hetgeen er met Gerrie Kooistra is gebeurd. Eerst was er ongeloof dat echter wel snel plaats moest maken voor bittere realiteit. De gehele week heerste er een deken van weemoed over de nieuwbouw, ja over het hele dorp. En nu nog zal voor een aantal mensen het verlies van dit zesjarige meisje met geen pen tot uitdrukking te brengen zijn. We denken daarbij aan Wander, Fenna, Ronke, hun familie en vrienden. Ook omdat we een beetje "stem" van Niezijl mogen zijn willen we jullie, Wander en Fenna, alle sterkte voor de komende tijd toewensen die maar mogelijk is.

Op andere plaatsen in ons dorp konden mensen blij zijn vanwege de geboorte van een kind. Als redactie hebben we 2 geboortekaartjes mogen ontvangen, waarvoor dank. Verder zijn verhuisd:

- * Martin en Durkje Goedhard met hun kind (inmiddels waarschijnlijk 2 kinderen, want Durkje was hoog zwanger ten tijde van de verhuizing) zijn verhuisd naar Thesinge
- * De familie G. v.d. Heide is verhuisd naar Aduard. Zij wonen nu met hun 2 kinderen op E.H. Woltersweg 8 9831 TG Aduard. tel. 05903-2090

Beide families veel woonplezier op hun nieuwe adressen. Binnengekomen vanuit Zuidhorn is dhr. J. Bakker, Hoofdstraat 10. Hem willen we ook nog WELKOM in Niezijl heten. (vervolg blz.24)

5. VERVOLG van de oudste tijd van onze omgeving.

We beginnen met de vraag, waarmee we de vorige keer afsloten: Als de zee zo'n gevaarlijk monster was, woonden in deze streken voor onze jaartelling dan al mensen, of bleven ze op veilige afstand? Duizenden jaren geleden moet het landschap er hier toendraächtig hebben uitgezien. Er komen rendieren (zoals nu in Lapland), wilde paarden en bizons voor, waarop gejaagd wordt. In heel vroege tijden zijn er dus al tekenen van menselijke aanwezigheid in onze streken. Als het klimaat verbetert trekken de rendieren en hun jagers naar het noorden weg. De invloed van de mens op het landschap is nog heel gering. Er wordt gejaagd op wild, vogels en verder leeft men van de visvangst. Het is niet verwonderlijk dat er woonplaatsen gezocht worden in gebieden waar de afwatering goed is. We moeten daarbij denken aan hoger liggende ruggen die aan geulen grenzen. Men neemt aan dat ook in de omgeving van Visvliet en Grijskerk mogelijkheden voor bewoning zijn geweest, omdat daar ook hogere koppen langs geulen voorkomen. Door de aanhoudende stijging van de zeespiegel blijven de mensen zoeken naar hoger gelegen gronden en worden er (om de voeten droog te houden) zogenaamde veenbruggen aangelegd.

Ongeveer 500 jaar voor Chr. is er een periode geweest dat de zee niet zo agressief was. Vanuit de Drentse streken (waar de bewoners door de zandverstuivingen akkerbouwgrond verliezen) komt de trek naar b.v. Humsterland (wat nu Oldehove is). De begroeiing van het landschap bestaat veelal uit riet en grassen. De opgeslibde kwelders zijn vruchtbaar en die gebruikt men voor akkerbouw en veeveelt. De woonplaatsen worden nog steeds in de omgeving van geulen gekozen. Omdat de zee zich in deze tijd

rustig houdt wordt het water binnen de kwelderruggen zoet. Als men eenmaal een woonplaats heeft, blijft men er meestal eeuwen wonen. In het nog onbedijkte land ontstaan de verhoogde woonplaatsen: de terpen of wierden.

Tot de oudste terpen behoort Ezinge.

De woonplaats wordt bijna altijd gezocht bij een beboste prieloever en dan woont men aan de binnenzijde, om nog enigszins bescherming tegen het water te hebben.

Wat de veeteelt betreft houdt men runderen, schapen, geiten, varkens, paarden, hoenders, eenden en ganzen.

Als huisdier zijn de hond en de kat al bekend. Op de akkers verbouwt men gerst, vlas en peulvruchten.

Natuurlijk maakt men gebruik van het feit dat er water in de omgeving is. Men leeft van de visvangst en maakt jacht op (de tegenwoordig zo bedreigde) zeehonden.

Vanuit de terpdorpen wordt tot in de Drentse bossen gejaagd op de oeros, eland, bruine beer, ree, het edelhert en wilde zwijn. Ook (trek)vogels maken deel uit van de buit.

Kort voor onze jaartelling breidt de bewoning zich naar het zuiden uit. De overstromingen nemen n.l. weer toe, zodat de rand van de kwelder zuidelijker komt te liggen. In noordelijker gelegen gebieden kunnen alleen de hoogste terpen bewoond blijven.

De vraag aan het begin van onze bijdrage is inmiddels al wel beantwoord: lang voor onze jaartelling is er in onze streek al sprake van menselijke activiteit en bewoning. Ondanks de steeds weer en meer opdringende zee wordt er dankbaar gebruik gemaakt van de vruchtbaarheid van de grond.

We willen echter nog iets meer vertellen over de bewoningsgeschiedenis. In de Romeinse tijd (met de komst van de Romeinen begint onze christelijke jaartelling) wordt er, voor wat het noorden betreft, alleen maar over Friezen gesproken. Mogelijk heeft ook het gebied van onze provincie enige tijd tot het Romeinse Rijk behoord.

In eerste instantie moeten de terpbewoners aan de Romeinen schatting betalen.

Waarschijnlijk zijn er nederzettingen geweest om de Romeinse vaarroute te beschermen. De Romeinen hebben n.l. een rechtstreekse route van de Rijn, via het Flevomeer (de latere Zuiderzee) naar de Waddenzee.

In het jaar 12 na Chr. moeten de noordelijke bewoners de galjoenen van Drusus hebben kunnen zien voorbijvaren.

Wat een belevenis! Niet onmogelijk is dat enkele Ommelanders op deze schepen dienst deden. Drusus onderwerpt in dit jaar de Friezen. Kennelijk zijn de noordelijke bewoners erg vrijheidlievend geweest, want in 28 na Chr. komen de Friezen in opstand. Een opstand die uiteindelijk succesvol is, want ongeveer 50 na Chr. wordt de Rijn weer de noordelijke grens van het Romeinse Rijk. Daarmee zijn de Romeinen nog niet uit het leven van de Friezen verdwenen. Uit vondsten is duidelijk geworden dat er (vooral in de omgeving van Ezinge en langs het Reitdiep) een levendige handel heeft bestaan.

In de 1e en 2e eeuw na Chr. treffen de Romeinen hier een gebied aan waar het goed wonen is. Het noorden is vrij dicht bevolkt. Ook de lagere gronden in het zuiden van onze omgeving zijn bewoonbaar. De Friezen drijven handel in vee, leer, wol, huiden, benen voorwerpen en waarschijnlijk zuivelprodukten. De Romeinen geven in ruil b.v. glaswerk, aardewerk en sieraden. Een Romeinse geschiedschrijver merkt op dat de Friezen vee kunnen houden, waarmee hij wil zeggen dat ze het (in tegenstelling tot meer oostelijke bewoners) goed hebben.

Toch nemen de (handels)contacten na ongeveer 250 na Chr. af. De Romeinen zien hun rijk vervallen en in onze omgeving wordt de natuurlijke gesteldheid weer slechter. De zee doet zich namelijk weer gelden. De bewoning wordt afgebroken. Sommige woonplaatsen worden in hun ontwikkeling gestuit. Dergelijke overslibde woonplaatsen zijn vaak in het landschap niet meer te herkennen.

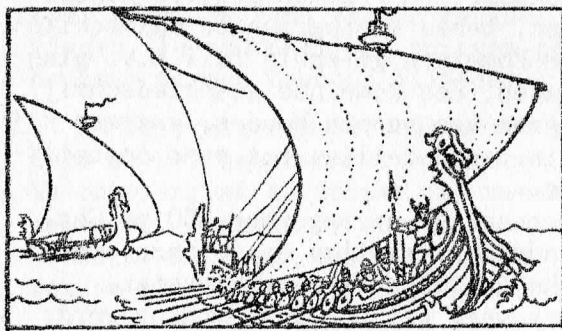
Ook in Grijskerk (bij de spoorwegovergang, links van de weg) moet zo'n vroegere bewoningsplaats zijn geweest.

Na de overheersing van de Romeinen komt de tijd van de zogenaamde Volksverhuizing (5e eeuw), waaraan de Friezen ook hebben meegedaan.

Vanuit het oosten vallen de Angelsaksen het noorden binnen. Misschien hebben ze wel een totaal verlaten kustgebied aangetroffen, maar daarover is men het niet eens. Dat er in deze streken behoorlijk is huisgehouden is uit terponderzoek wel duidelijk geworden, want de in de terpen aangetroffen aslagen wijzen op het afbranden van de dorpen. Toch zijn sommigen van mening dat de hoogste terpen bewoond zijn gebleven.

In de tijd van Karel de Grote (8e eeuw) neemt de bevolking weer toe. Er wordt een begin gemaakt met de kerstening van het noorden. Eerder schreven we over het werk van de zendeling Liudger.

Van de Noormannen wordt gezegd dat ze via het Reitdiep zelfs de stad Groningen wel geteisterd hebben. Anderen schrijven dat we de rooftochten van de Noormannen hier in het noorden niet moeten overdrijven. Misschien wordt er zelfs wel eens wat handel gedreven en het is ook niet onmogelijk dat sommige Ommelanders uit vrije wil met de Noormannen hebben samengewerkt.

In de tijd van de Noormannen (zo rond 900 na Chr.) moet het Westerkwartier vrij dicht bevolkt zijn geweest. Het aantal inwoners wordt geschat op zo ongeveer 1500. De provincie Groningen telt in die tijd in totaal ongeveer 12500

inwoners. Noord- en noord-oost Groningen is het dichtst bevolkt met ongeveer 9600 inwoners. Naast de landbouw houdt men zich met handel en scheepvaart bezig. Verder is het nodig om koren in te voeren, omdat in het nog onbedijkte land te weinig akkergrond beschikbaar is.

Het bovenstaande wil en kan absoluut geen volledig beeld geven over de vroegste bewoning in onze omgeving.

Maar bodemvondsten hebben wel duidelijk gemaakt dat die vroege bewoning er is geweest. Planteresten tonen aan dat hier dieren geleefd hebben, waarvan we ons nu nauwelijks een voorstelling kunnen maken.

De mens zelf heeft ook heel wat sporen achtergelaten. De oudste vondsten komen uit de omgeving van Marum, Boerakker, Grootegast, uit de omgeving van de hogere ruggen en zandgronden. Dat zou doen vermoeden dat er ook in Noord- en Zuidhorn wel vondsten zijn gedaan, omdat deze dorpen ook hoger liggen. Niets is minder waar. In Noordhorn is één fragment van een strijdhamer gevonden (datering ongeveer 1900 v.Chr.) en in de pastorietaan van de Hervormde kerk in Zuidhorn is een Romeinse munt (283 na Chr.) gevonden. Men gaat er steeds meer van uit dat de rug van Noord- en Zuidhorn niet zo gunstig voor bewoning is geweest, omdat deze rug nogal geïsoleerd in een moerassige omgeving zou hebben gelegen. En in die moerassige omgeving zou Niezijl ook wel eens gelegen kunnen hebben.

Ons deel van het Westerkwartier kunnen we wat vondsten uit heel vroege tijd betreft wel een leeg gebied noemen. Dat wil niet zeggen dat er zich in onze directe omgeving in de vroegste tijden geen mensen kunnen hebben opgehouden, maar het zuidelijke deel (omgeving Marum) en later het noordelijke deel (omgeving Oldehove-Ezinge) waren eerder permanent bewoond.

Een bewijs daarvoor leveren ook de goederenlijsten van de Duitse kloosters, waarover we eerder al eens schreven. In de lijsten van het klooster Werden komen wel namen voor uit b.v. het noordelijke deel van het Westerkwartier (het vroegere Humsterland-Oldehove), maar niet uit ons deel van het gebied (het vroegere Langewold).

Een volgende keer gaan we verder met de pogingen van de mens om de zee te bedwingen.

(wordt vervolgd)

BdV.

6. Over dijken, rivieren en zijlen.

We laten de vroegste geschiedenis achter ons en komen terecht in de Middeleeuwen. In de 5e en 6e eeuw na Chr. is onze streek vanwege de vele overstromingen waarschijnlijk onbewoond. Hoewel in de directe omgeving de hoger liggenden rug van Noord- en Zuidhorn op zichzelf aantrekkelijk is voor bewoning, wordt deze streek gemeden, omdat de omgeving zo moerassig is. Rond het jaar 800 is de Lauwerszee erg groot geworden en doet zijn invloed tot het Ooster- en Westerzand (dus nog ver ten zuiden van Grijpskerk) gelden. Het gaat niet meer zozeer om de stijging van de zeespiegel, als wel om overstromingen die het water in de rivieren opstuwen.

In de 11e eeuw wordt het weer rustiger, zodat er opslibbing plaats vindt en de mogelijkheden voor bewoning weer toenemen.

We gaan nu eerst een poging wagen iets over de dijkgeschiedenis te vertellen. Een poging, omdat het onmogelijk is om tot een sluitend geheel te komen. Al komen we in de tijd gezien wat dichterbij huis, toch vermelden we de jaartallen onder voorbehoud en met een zekere marge. Van sommige akten en oorkonden bestaan n.l. alleen nog maar afschriften uit veel latere eeuwen, met allerlei onduidelijkheden, doorhalingen en schrijffouten en ook wel aanvullingen die moeilijk te controleren zijn. Eén ding staat echter wel vast: de strijd tegen het water is hard geweest; de mensen hebben veel tegenslagen moeten incasseren, maar hebben toch het gevecht voortgezet en daarom mogen we dit stuk geschiedenis gerust indrukwekkend noemen.

De kloosters spelen een belangrijke rol in de strijd tegen het water. We noemen hier Aduard (1192), Gerkesklooster (1240) en Kuzemer (1204). Tussen haakjes staan de (vermoedelijke) stichtingsjaren.

In de 12e eeuw worden de eerste dijken aangelegd. Van het woord dijk moeten we ons geen al te grote voorstelling maken. In ieder geval geen dijken op deltahoogte anno 1989. Het zijn kleine dijken, die we nu misschien zomerdijken zouden noemen, zeker niet ebstand tegen (zware) stormen. In noordoost Groningen kan men zelfs in de 13e eeuw nog vanaf het land over de zeedijk heenkijken. De dijken omsluiten vaak een kleiner gebied (ringdijken) of worden langs de zeearmen gelegd. Men vermoedt dat aan het eind van de 12e eeuw de eerste gesloten zeedijk ontstaat. Aan de binnenzijde van de dijk ligt een strook land van ongeveer 20m breedte, dat gebruikt wordt voor het onderhoud van de dijk. Direct daarnaast ligt meestal de weg, die ca. 8 meter breed is.

Over de oudste dijk in onze omgeving zijn de bronnen niet duidelijk. Er is een geschrift waarin de jaartallen 1207 en 1250 voorkomen. In dat geschrift gaat het over het onderhoud en wie dat moet betalen (toen kende men dat soort problemen ook al!). Er is sprake van "de dijk op den velde".

Over de ligging van deze dijk is men wat zekerder: via de Gast (Zuidhorn) - ten zuiden van Noordhorn - Oxwerdstreek - Juursemakluft (ten zuiden Niezijl/Grijpskerk) - Westerhorn - Lutjegast - naar Stroobos. Nog steeds geeft de boerderijenreeks de ligging aan. Door opslibbing ontstaat later (rond 1425) de mogelijkheid noordelijker een nieuwe dijk te leggen. Deze dijk loopt ruwweg gelijk met de straatweg en onze huidige Hoofdstraat. Eeuwenlang heeft de heerweg van Groningen naar Friesland over deze dijk gelopen. Vanaf 1245 begint men met de bedijking van een gedeelte ten noordwesten van Niezijl, de Ruigewaard. Later wordt de Ruigewaard verdeeld in Wester-, Midden- en Oosterwaard. Dit laatste gedeelte ligt tegen Niezijl en de Hogedijk aan. Onze Hogedijk maakt dus deel uit van de dijk om de Ruigewaard.

Dat een dijk niet van de ene op de andere dag klaar is blijkt wel uit het feit dat men in 1245 met de bedijking van de Ruigewaard begint en dat pas in 1476 over het

dijkrecht wordt gesproken. In 1457 wordt op initiatief van het klooster Aduard vanaf de bestaande dijk Noordhorn-Niezijl een dam gelegd (over de Riet) naar Balmahuizen. Deze dam is mogelijk, omdat de Riet steeds verder dicht-slibt. Verder dan de Balmahuister dam is het grondbezit en de invloed van Aduard niet gekomen. Aan de Niezijlster kant blijft de Riet vooralsnog open.

De belangrijkste dijken die onze omgeving omsluiten zijn genoemd. De bedijkingen van het Westerkwartier brengen grote voordelen met zich mee: bescherming tegen de zee, nieuw (vruchtbaar) land en de bereikbaarheid neemt toe. De heerweg Stad-Friesland loopt, om zo maar eens te zeggen, dwars door het latere Niezijl heen. De heerweg heeft ook een groot nadeel: het ongewild betrokken raken bij conflicten, omdat de soldaten zich langs de hoofdweg verplaatsen. Dat hebben ze in het Westerkwartier geweten!

Tot zover voor deze keer. Een volgende keer betrekken we de rivieren en zijlen bij het verhaal.

wordt vervolgd - BdV

N.B. Leest u hiervoor o.a. het artikel op de voorpagina van het WESTERKWARTIER van woensdag 21 juni j.l.

ATTENTIE - Laatste kans!

Zaterdag 26 aug. organiseert Sportvereniging Grijpskerk haar traditionele STRATENVOLLEYBALTOERNOOI.

Voor jeugd vanaf 12 jaar en volwassenen bestaat de mogelijkheid mee te doen namens teams van Niezijl. Opgeven voor 25 juni bij mw. G. Nicolai, W.Lodewijkstr.4 tel. 12273

7. Over rivieren, diepen en zijlen.

De vorige keer gaven we een globaal overzicht van de dijkgeschiedenis van onze direkte omgeving tot ongeveer 1500. Nu de rivieren, diepen en zijlen, waarbij we zullen zien dat Niezijl bij de afwatering van het zuidelijke deel van het Westerkwartier een belangrijke rol speelt.

Om het geheel wat te verduidelijken hebben we twee kaartjes gemaakt.

Kaartje I is een stukje van de kaart "Groninga" van Kaerius uit 1617 (uit het boek: De Kaarten van Groningerland).

Kaartje II is een gedeelte van de kaart "Schets van de waterstaatkundige werken in het Westerkwartier" van G.H. Ligterink (uit het boek: Tussen Hunze en Lauwers). Voor beide kaartjes geldt, adt we alleen de gegevens die voor ons verhaal belangrijk zijn hebben gebruikt.

We gaan nog even terug naar twee rivieren die we wel eens genoemd hebben: de Lauwers en de Oude Riet. De Lauwers vormt eigenlijk de westelijke afsluiting van onze omgeving. Dit riviértje ontspringt in de omgeving Surhuisterveen/Openende. De Lauwers is in vroegere tijden belangrijk geweest voor de afwatering van b.v. Doëzum, Lutjegast, Openende. Het Gerkesklooster (in 1240 gesticht) heeft zich intensief met de bedijking en de afwatering beziggehouden. Namen als Pieterzijl en Munnekezijl herinneren nog aan de afwateringsaktiviteiten rond de Lauwers.

De Oude Riet vormt de zuidelijke en oostelijke begrenzing van ons gebied. Deze rivier ontspringt in de omgeving van Trimunt en is bij ons nog bekend als Balmahuisterriet.

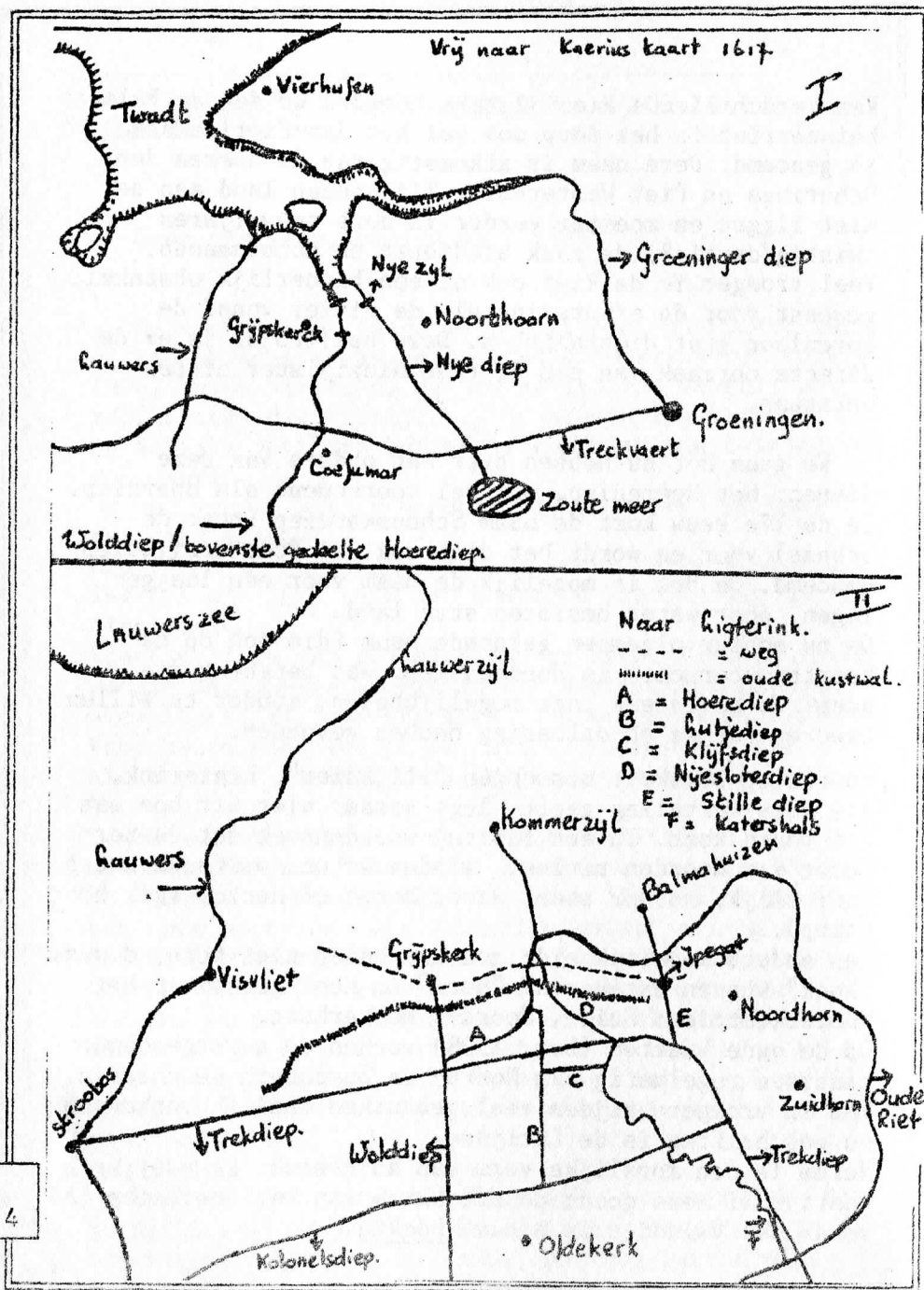
van verschillende Niezijlsters hoorden we dat de Balmahuisterriet in het dorp ook wel het Jan-Pietjeskanaal is genoemd. Deze naam is afkomstig van de boeren Jan Schuringa en Piet Westerhuis. Zij hadden land aan de Riet liggen en moesten eerder in deze eeuw (jaren twintig/dertig?) de zaak uitdiepen en schoonmaken. Veel vroeger is de Riet ook al een hinderlijk obstakel geweest voor de afwatering als de rivier vanaf de bovenloop gaat dichtslibben. Deze opslibbing is er de direkte oorzaak van dat de twee Niezijlster diepen ontstaan.

We gaan het nu hebben over het oudste van deze diepen: het Hoerediep, ook wel voorkomend als Hoerdiep. In de 17e eeuw komt de naam Schanskerdiep (naar de schans) voor en wordt het diep ook wel Bomsterzijldiep genoemd. De Bom is mogelijk de naam voor een laaggelegen, door water omsloten stuk land. De nu echter algemeen geldende naam (die ook op de kaarten voorkomt) is Hoer(e)diep. Wat betekent die naam? We geven een paar mogelijkheden, zonder te willen beweren dat we de oplossing hebben gevonden.

Hoerediep betekent misschien "slijkdiep". Ligterink, die deze vertaling geeft, legt verder niet uit hoe aan dit woord komt. In een (duits) woordenboek dat de herkomst van woorden uitlegt, vinden we wel overeenkomsten. Voor slijk, modder staat daar: horec of horic, vgl. hoer (diep).

Een andere mogelijkheid: zou Hoerediep niet horn, d.w.z. "hoek" kunnen betekenen? "Horn" is heel gewoon in het Westerkwartier: Zuid-, Noord-, Westerhorn. Op de oude kaarten (b.v. 1598) worden de eerstgenoemde plaatsen regelmatig als Noort- en Zuythoern geschreven. Een in vroegere tijden veel gebruikte taal in oorkonden en geschriften is de Latijnse.

Hurum is een mogelijke vorm van horn=hoek. En bekijkt u kaartje II eens goed: de aftakking van het Hoerediep (A) vanaf het Wolddiep is a.h.w. hoekig.

Zijn de hiervoor genoemde verklaringen omtrent de betekenis van het woord Hoer(e)diep mogelijk of onmogelijk?

De laatste uitleg is zeker de meest interessante. De overlevering legt het woord uit zoals het er staat: Een boer rijdt met twee dames van lichte zeden in de slee over het ijs van het diep. Kennelijk kan het ijs de zware last niet houden, want de legende wil dat de drie mensen door het ijs zakken en verdrinken. Sindsdien heet het diep Hoerddiep. Waar of niet waar?

(wordt vervolgd) BdV

HET ZWANENNEST. (het wordt bijna een vervolgverhaal)

We blijven nog even bij het Hoer(e)diep. In Dorpsproat 14 van april j.l. stond onder het kopje "Boosheid, ergernis en onbegrip" het verhaal van de fam. Luinstra vermeld omtrent de weggenomen zwaneeieren. Kort daarna, dankzij publikatie in dit blad, werden een aantal eieren teruggebracht. Nu laat dhr. Luinstra weten dat uit dit nest maar liefst 8 jonge zwanen groot geworden zijn. Vol trots willen we u dit melden.

LAATSTE BERICHT: Stichting Dorpshuis Niezijl

In Dorpsproat 15 (mei) meldde het Stichtingsbestuur dat de gemeente Grijpskerk met een voorstel tot ondersteuning van de dorpshuizen zou komen. Op de raadsvergadering van 31 augustus is een voorstel op tafel geweest waarvan ons dorpshuis f 350,- "rijker" zou worden. Geen GOED voorstel dus. We komen erop terug: lees uw dagblad erop na!

VOORAF:

Als redactie zijn we altijd weer opgelucht dat we dit "voorafje" kunnen schrijven. Het betekent dat ons redactionele werk er voor deze maand weer op zit en dat we kunnen gaan "draaien". Dorpsproat 18 - september is weer gevuld met veel informatie. Deze keer o.a. in ruime mate verzorgd door het Stichtingsbestuur. Het was de bedoeling ook nog een bezettingsrooster af te drukken, maar de ruimte ontbrak. Zo zijn er misschien meerdere zaken ongenoemd gebleven, maar u moet maar rekenen... volgende maand weer een kans. Zo naderen we al weer snel de volgende jaargang, de adverteerders in dit blad zijn al weer gevraagd of ze ook dan hun NAAM willen laten prijken op de omslag. We hopen dat de redactie hun medewerking krijgt, want door hun adverteren-tiegeld zijn al die Dorpsproaten mede tot stand gekomen. Dat mag nog wel eens gezegd worden! Zo willen we ook de zittingstijden van de beide in dit blad adverterende banken nog eens vermelden:

Bondsspaarbank: Elke maandag van 13.30 - 14.15 uur

Rabobank : Elke woensdag van 9.30 - 10.30 uur
in dorpshuis 't Schanshuus.

Verder een aanpassing: Bouwbedrijf ORWI, gehuisvest te
E.H. Woltersweg 8 in Aduard
tel. 05903 - 2090

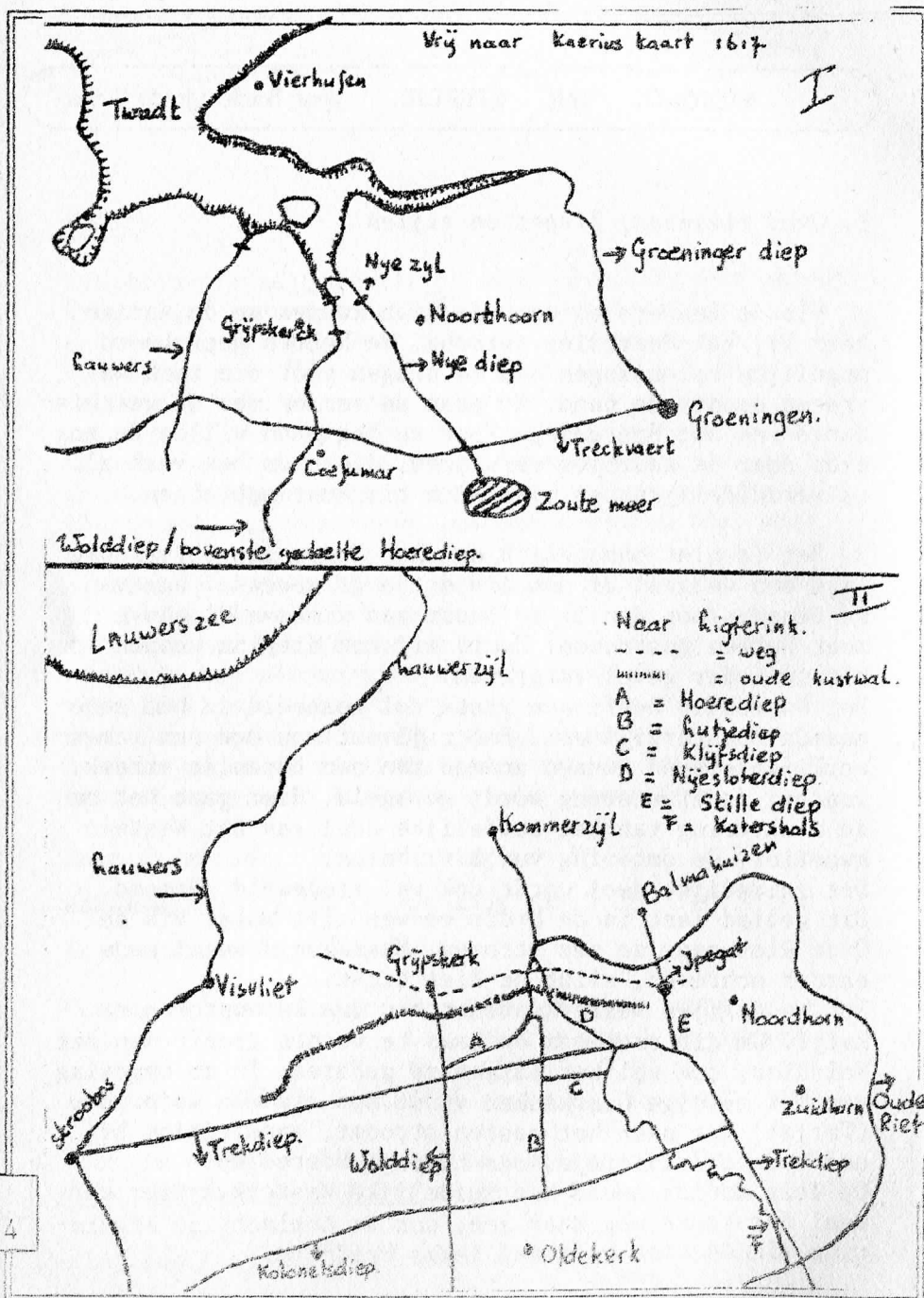
Tevens is STELLER & HENSTRA verhuisd. (zie inhoudsopg.)

Voor de redactie is het verder belangrijk dat U weet
vóór zaterdag 21 oktober uw kopij in te leveren. Dank U.

8. Over rivieren, diepen en zijlen.

Via de Lauwers en de Oude Riet kwamen we de vorige keer bij het Hoerediep terecht. We hebben geprobeerd mogelijke oplossingen aan te dragen voor die toch wat vreemd aandoende naam. Nu gaan we verder met de geschiedenis van het Hoerediep. Voor we beginnen willen we nog even naar de kaartjes verwijzen, die u om het verhaal te verduidelijken er misschien bij kunt gebruiken.

Het is niet onmogelijk dat het Hoerediep oorspronkelijk een wadgeul of een riviértje is geweest, waarvan de benedenloop dan in de buurt van Niehove/Oldehove moet hebben gestroomd. Zoals wij het diep nu kennen is het in ieder geval vergraven. Het Hoerediep heeft een grote rol gespeeld in het zogenaamde Bomsterzijlvest. Een zijlvest zou men een samenwerkingsverband kunnen noemen van een bepaalde streek, waarbij de afwatering wordt geregeld. Hier gaat het om de afwatering van het zuidelijke deel van het Westerkwartier, de omgeving van b.v. Marum. Dit zuidelijke deel wordt ook wel Vredewold genoemd. Dit gebied laat in de Middeleeuwen zijn water via de Oude Riet naar de zee stromen. Maar zoals we al eens eerder schreven, slijbt de Riet dicht. Het zuidelijke Westerkwartier kan dus het water niet kwijt. Om dit probleem de baas te worden graaft men het Wolddiep, ook wel het langediep geheten. In de omgeving van het huidige Gaarkeuken vindt men via een waterloop (Tarjat) die naar het oosten stroomt, aansluiting bij een wadgeul/riviértje, ons huidige Hoerediep. Op deze manier heeft het zuidelijke Westerkwartier een veel direktere weg naar zee, dan de omslachtige afwatering via de Riet helemaal langs Zuidhorn.

Toch blijven de problemen zich opstapelen. Ook bij het Hoerediep en het Wolddiep krijgt men last van opslibbing. Het laat zich raden wat de gevolgen zijn: "swaere twisten", grote ruzie dus. Het zuidelijke Westerkwartier heeft moeite met de afwatering, maar de omgeving van b.v. Sebaldeburen (Langewold) zit met de gevolgen. In het zuiden wordt de afwatering niet goed geregeld, maar noordelijker komen er door de nieuwe opslibbing overstromingen voor. Ruzie dus.

Kennelijk zijn de beide partijen om de tafel gaan zitten, want in 1385, om precies te zijn op 8 juni, ontstaat er een verdrag, dat we het begin van het Bomsterzijlvest mogen noemen. Duidelijk is deze overeenkomst echter niet, want er bestaat alleen maar een afschrift van uit 1762 (400 jaar later!) met de nodige fouten en doorhalingen. Toch moet dit verdrag belangrijk zijn geweest, er waren namelijk nogal wat aanwezigen. Afvaardigingen uit Humsterland (Oldehove) en van het klooster Cusemer. Verder namens Langewold de pastoors uit Sebaldeburen, Oldekerk en Niekerk en voor Vredewold de pastoors uit Lucaswolde, Marum, Nuis en Niebert. Afsproken wordt dat men binnendijs afzonderlijk voor de afwatering zal zorgen (het Wolddiep en voor de omgeving van Oldekerk het Lutjediap: zie kaartje II punt B). Samen zullen de beide gebieden een buitenloop onderhouden, zeg maar een gezamenlijk eindpunt, het Hoerediep. Waarschijnlijk (in het verdrag van 1385 wordt er niet over gesproken) heeft de eerste Bomsterzijl in de Oxwerderdijk gelegen. Als omstreeks 1400 de dijk van Grijskerk naar Noorthorn wordt aangelegd, wordt de Bomster sluis in de nieuwe dijk gelegd. Of dat precies op de plaats is waar het Hoerediep nu de Hoofdstraat kruist (dus bij de westelijke brug) is te betwijfelen. Het lozen van het water via de Bomstersluis verliep op zich probleemloos. Het Bomsterzijlvest heeft tot ongeveer 1600 bestaan. Een volgende keer verder.

(wordt vervolgd) BdV

De redaktie brengt weer onder uw aandacht de Dörpsproat. Eerst zaten we even met de handen in het haar... zou er wel voldoende kopij komen, maar gelukkig hebben Dorpsbelangen Niezijl en ook de Stichting Dorpshuis Niezijl weer zoveel zaken te melden dat ook nummer 19 van oktober 1989 weer flink gevuld is. En laten we niet vergeten hoe Boudewijn de Vries ons met zijn speurwerk in de historie iedere keer weer meeneemt naar de vaak moeilijk te doorgronden geschiedenis van de Niezijlster oervaderen. Het inlegvel, misschien is het er al uitgevallen, bevat een deelnamestrook voor activiteiten op 25 november in het Dorpshuis, dus houdt u het er even bij. Misschien valt het u niet direct op, maar sommige adverteerders zijn verhuisd, ze staan op een andere plaats op de omslag en hebben hier en daar wat aanpassingen ondergaan.

Over verhuizen gesproken, deze maand was het rustig aan dit front. Alleen de fam. v.d. Wal is verhuisd van Hoofdstraat 11b naar Stein van Malsenstraat 5.

Al een tijdje geleden, maar vergeten te melden, is verhuisd Gusta van Brouwershaven van Oude haven 21 naar de Oude Lei 5 in Grijskerk. Verder reikt onze kennis van in- en externe verplaatsingen eerst niet, maar laat het ons even weten wanneer wij mensen vergeten!

Voor de volgende Dörpsproat doen we ook weer een beroep op u. Misschien is er, evenals vorig jaar, wel een vader die met zijn kroost op 11 november meegaat en zijn ervaringen aan het papier wil toevertrouwen.

UW KOPIJ VOOR DORPSPROAT 20 VAN ZAT. 25 NOVEMBER
GRAAG VOOR 18 NOVEMBER IN ONS BEZIT.

9. Over rivieren, diepen en zijlen.

In augustus en september schreven we over de naamgeving en geschiedenis van het Hoerediep. We gaan nu een klein eindje naar het oosten en komen bij het Niezijlsterdiep terecht. We houden dezelfde volgorde aan als bij het Hoerediep: eerst iets over de naam, daarna de geschiedenis.

Het zal duidelijk zijn dat de naam van ons dorp direkt met het Niezijlsterdiep in verband moet worden gebracht. Niezijl (=nieuwe sluis), dat houdt in dat er ook een oude, een eerdere sluis moet zijn geweest. En dat is ook zo. Daarvoor gaan we terug naar de middeleeuwen.

Iedereen heeft wel eens gehoord van de strijd tussen de zogenaamde Schieringers en Vetkopers. Rond 1400 is men in deze streken volop bij deze zeer onoverzichtelijke strijd betrokken. Oorspronkelijk gaat het hier om een kloosterruzie, met als inzet de macht over de vaak uitgestrekte landerijen die men heeft weten te verwerven. In 1392 komen de partijnamen voor het eerst voor: "Schieringh ende Fatkeper".

De Schieringers dragen schiere = grijze pijen, de Vetkopers houden zich bezig met de vetweiderij. De kloosters van Aduard en Gerkesklooster horen bij de Schieringers. Cusemer hoort bij de Vetkopers. We moeten de scheidslijnen echter niet te scherp trekken, want al spoedig hebben de namen Schieringers en Vetkopers niets meer met hun oorspronkelijke afkomst te maken. De namen worden gewoon gebruikt om duidelijk te maken bij welk kamp te hoort. En om de verwarring compleet te maken wordt er ook nog vaak van partij gewisseld. In 1415 strijdt de stad Groningen "met lijf en goed" voor de

Schieringers, een jaar later zijn de Vetkopers partijgenoten.... Eigenlijk worden er twee oorlogen gevoerd, nl. de regionale oorlog tussen de Schieringers en de Vetkopers én de oorlog tussen de stad Groningen en de graaf van Holland. Groningen wil de Ommelanden beheersen (hetgeen ook naar voren kwam op zondag 22 okt. in het TV programma rond "Stad en Ommelanden" op Ned 3: red.) en Holland meent aanspraak te kunnen maken op Friesland, een gebied dat zich tot in Duitsland uitstrekt. Al met al is het rond 1400 hier dus "een ordeloze bende". Iedereen wil de baas zijn. Tot zover dit uitstapje, nu terug naar het eigenlijke verhaal.

Bij de twisten in de 15e eeuw raakt het Westerkwartier dus direkt betrokken. Dat komt, omdat er tussen Groningen en Friesland rond 1400 een doorlopende dijk ontstaat. Dit wordt de heerweg, waarover de "troepenbewegingen" plaatsvinden. In deze weg ligt een belangrijk punt nl. Oxwerderzijl, ook wel de Midwoldemerzijl geheten. Deze sluis bevindt zich in de weg waar nu "De Kolk" ligt, dus ter hoogte van de afslag naar Balmahuizen. Bij de zijl wordt een "slot" gebouwd, een blokhuus. We moeten ons daarvan niet een al te grote voorstelling maken. Er zal hier een ~~stene~~ huis bedoeld zijn, dat als militair steunpunt de weg én de waterstand beheerst. De eerder genoemde Oxwerderzijl wordt ook wel Sloterzijl genoemd, vermoedelijk afgeleid van dit "slot". In 1417 wordt hier tussen de Schieringers en Vetkopers een veldslag geleverd. Rond 1430 moet het "slot" zijn afgebroken. Het terrein waar het huis heeft gestaan is in het landschap nog zichtbaar. De plaatsbepaling is ongeveer als volgt te omschrijven: Wie vanuit Niezijl komend voor de beide huizen van "De Kolk" rechtsafslaat in de richting van de boerderij die verderop in het land staat krijgt aan de linkerhand het zogenaamde Stille Diep. Waar dit watertje de spoorbaan kruist heeft rechts voor het spoor het "slot" gelegen.

In het midden van de 16e eeuw wordt er vanaf het Noordhorner Tolhek een nieuw diep gegraven, op een kaart uit 1595 "dat nije diep" genoemd. Het oude diep wordt

dan met recht het Stille Diep, want ook de zijl, de sluis, wordt verlegd en heet dan de Nijesloterzijl. Tussen de twee sluizen, de Bomster- en de Nijesloterzijl, is het dorp Niezijl ontstaan.

Nog een paar vroegere schrijfwijzen van Niezijl, zoals we die op oude kaarten zijn tegengekomen: Niezijll (1579), Nijewersijl (1584), Nijeziyl (1748), Nijesiël (1791), Nieuwzijl (1792), Niesijl (eind 18e eeuw). Een volgende keer weer verder.

(wordt vervolgd) BdV

stichting nationale kollekte
geestelijk gehandicapten

Deze kollekte heeft in Niezijl opgebracht f 619,05
In een maand met zoveel kollekten toch een heel mooi resultaat. Iedereen hartelijk dank.

R. Rozema-Westerhoek

NIERSTICHTING

De jaarlijkse kollekte van de nierstichting heeft in Niezijl het mooie bedrag van f 372,60 opgebracht. Alle gevers en geefsters en kollektanten hartelijk dank.

Wilma van der Zaag

VOORAF

November moet nog een klein weekje gaan en toch ligt Dörpsproat 20 al weer bij u op de mat. Maar de laatste zaterdag van de maand is ... Dörpsproatzaterdag. We adviseren u bij het lezen van deze uitgave alvast een schaar en een pen klaar te leggen, want als "extra service" drukken we hierbij een december-agenda af met daarop ingevuld alvast gebeurtenissen waarvan het wellicht belangrijk is ze te onthouden. Dus, knip uit die bladzijde, de achterkant is leeg gebleven, en hang hem op een zichtbare plaats op: uw prikbord misschien.

Zo hopen we dat bepaalde activiteiten niet aan u voorbijgaan waar u toch aan mee had willen doen. Ook is het mogelijk dat clubs of verenigingen in het vervolg hun herinneringen afgeven bij de redaktie om er een blijvend item van te maken in de Dörpsproat.

Dan naderen we de laatste maand van het jaar. De decembermaand is een echte feestmaand met veel gezellige drukte en het daarbij horende lawaai. Laten we het zo doen dat het ook voor iederéén een fijne feestmaand mag zijn waarbij we aan elkaar denken en om elkaar geven.

Ook gaan we in december altijd het voorbij gegane jaar overzien en nu misschien wel een heel decennium. Wie vertrouwt zijn of haar gedachten over het afgelopen jaar in Niezijl eens toe aan het papier (Dörpsproat)? Zeg eens hoe u/jij over bepaalde "dorpszaken" denkt? Die kritisch opbouwende stukjes zien we gaarne tegemoet voor...

23 december a.s.

2 om ze af te drukken in Dörpsproat 21 van 30 dec. '89

10. Over rivieren, diepen en zijlen.

De vorige keer hebben we iets geschreven over de oorsprong van het Niezijlsterdiep wat de naamgeving betreft, waarmee ook de dorpsnaam verklaard is. Deze keer maken we een begin met de geschiedenis van het Niezijlsterdiep. Wanneer en waarom is "dat nije diep" gegraven? Daarover is heel wat te vertellen.

In het zuiden van het Westerkwartier (Langewold en Vredewold) levert de Oude Riet problemen op. De rivier slibt dicht en in de bedding wordt klei afgezet. In plaats van het water af te voeren, wordt de Riet in het zuiden een soort waterkering. Het westelijke deel weet na de nodige moeilijkheden door het graven van het Wolddiep en Hoerddiep en het leggen van de Bomsterzijl (na 1435) de afwatering te regelen. De oplossing in het oostelijke deel laat nog ruim 100 jaar op zich wachten.

In deze problematiek vindt de afwatering van Oost-Vredewold plaats vanuit Enumatil naar Oxwerd, waar de Sloterzijl ligt. Het klooster Aduard bemoeit zich intensief met de zaak. Enerzijds wil het klooster de waterafvoer goed geregeld hebben, anderzijds speelt ook de indamming van de Riet in het algemeen een grote rol, omdat dit nieuw land oplevert. Op initiatief van het klooster wordt het zogenaamde Emetilsterdiep gegraven, vanaf Enumatil naar het Noordhorner Tolhek. Ook hier wordt het water via de Sloterzijl geloosd. Het genoemde diep is een voorloper van het huidige Hoendiep.

Ondanks alle pogingen tot verbetering blijft de toestand slecht. Ruzie dus. In 1385 (inmiddels bemoeit de stad Groningen zich ook met de zaak) wordt er gepoogd tot een oplossing te komen. Niet zo geslaagd waarschijnlijk, want in 1435 wordt er nog steeds geruzied. Hoe bereik je vanuit het zuiden de monding van de Riet ten noordoosten van Niezijl? Dat is de grote vraag. De monding van de Riet is namelijk breed genoeg, een echte zeearm nog. Vermoedelijk is de uitloop van de rivier in deze tijd ter hoogte van Balmahuizen nog drie kilometer (u leest het goed) breed! Wat is er nu nog van over?! Tot overmaat van ramp spoelt rond 1548 bij een dijkdoorbraak de hele Sloterzijl weg, zodat er een nieuwe sluis gelegd moet worden. (Daarover straks meer). In 1554 is de waterafvoer finaal gestremd, de landerijen staan onder het water. Dan komen er onderhandelingen tussen Oost-Vredewold en Aduard. Men wil de waterlozing regelen via het Aduarderdiep. Eigenlijk ontbreekt de handtekening alleen nog maar onder de bereikte overeenkomst. Bijna zou het Niezijlsterdiep nooit gegraven zijn.... Maar dan wordt "de baeck omgesmeten". De gemaakte afspraken gaan niet door. Nienoord gaat zich er mee bemoeien in de persoon van Wigbold van Ewsum. En met hem vervolgen we de volgende keer het eigenlijke verhaal.

Een extraatje deze keer. Eigenlijk een uitstapje, maar we vinden het verhaal te leuk om te laten liggen. Bij de genoemde dijkdoorbraak rond het jaar 1548 ontstaat het zogenaamde Ipegat, bij Niezijlsters beter bekend als De Kolk. Deze kolk (halverwege Noordhorn, gedempt, wat struikgewas geeft de plaats aan) heeft aanleiding gegeven tot allerlei legenden, die er bij de bijgelovige mensen altijd ingegaan zijn als koek. Zo zou er een paarderijtuig in verdwenen zijn. Een van de varianten van het verhaal geven we hier weer. Het is overgenomen uit het boek: "Geschiedenis van Zuidhorn" (red. J.B.T. Feldbrugge e.a. 1986).

Bij de "Duivelskolk" tusschen Noordhorn en Niezijl.

Hier woonde eens een heel mooi meisje.
Brandpunt van de jongelingschap.
Eén gaf zij een tooverkruisje.
't Ging uit liefde- en voor de grap.

Maar de blijde arme dwaze
wachtte een smart, ontzettend groot,
want hij werd een dierlijk monster,
met een muil én paardepoot.

Voor zich zelve wou hij vluchten,
sprong uit wanhoop in een sloot,
Maar die werd al wijder, dieper,
bodemloos daar was de dood...

Spoorloos, eeuwiglijk verdwenen
in de Kolk, die men hier ziet,
bleef hij buiten 't leed en 't leven;
't Mooie heksje kreeg hij niet!

'k Zeg u dus, als wijze schrijver,
Jongeling! leer uit dit verhaal:
"Meisjesgunst is onbetrouwbaar,
en de liefde is soms fataal!"
J.D.

(wordt vervolgd) BdV

Binnengekomen in de grote zaal van het dorpshuis was het werk van de ceremonie-Piet (ook wel pieten-piet genoemd) goed zichtbaar. Muziek en alles daaromheen was voortreffelijk geregeld. Zelf was hij echter nog niet helemaal zeker van zijn zaak, getuige het feit dat hij wat nerveus en zorgelijk kijkend met zijn draaiboek onder de arm van hoek naar hoek liep.

De hoofdpet installeerde de Sint op zijn grote stoel, gaf hem zijn alom bekend staande boek en zette vervolgens met grote passen de staf in de hoek van de zaal. Hij vormde met zijn bijna evengrote deftigheid als de eerbiedwaardige Sint zelf een schrill contrast met de charmant hupsende hulp-Pietjes. Zij speelden hun eigen spel, prima op elkaar ingespeeld. Ze kenden de kinderen en hun streken dusdanig dat een buitenstaander de indruk zou kunnen krijgen dat ze reeds vaker toevertrouwd waren geweest aan deze kinderen: het zou de spelweek geweest kunnen zijn. Al snel stonden de eerste "boosdoeners" voor de Sint: Rias, Jaap en Gert. Ze speelden het spel van de Sint op een kostelijke manier mee. "Zal je dat niet weer doen?" En dan is dat gezicht van Rias goud waard wanneer hij zegt: "Nee Sint". Je vraagt je af hoe de Sint zijn reputatie waar wil blijven maken wanneer Rias er niet meer bij zal zijn.

De zak als straf werd nog wel even opgevoerd, maar de grootste van de liefvallige Pietjes droeg meteen op pedagogische gronden aan dat het nu echter alleen maar de pepernotenpak betrof.

Er was een goede en gezellige sfeer waarbij het kinderveest voor ruim 70 kinderen goed uit de verf kwam. En natuurlijk vormt het uitpakken van de kadootjes aan het eind het hoogtepunt. De ceremonie-Piet wist dat dit wel goed zou uitpakken, hij had inmiddels ook uitgepakt met een glas geestrijk vocht.

Dag Sinterklaasje daaã daaã daaã Zwarte Piet, tot de volgende keer en missen wil niemand 't niet.

Zo Sint-Nicolaas vierden blijft altijd een feest.

(red.)

11. Over diepen, rivieren en zijlen.

We vervolgen ons verhaal over de ontstaansgeschiedenis van het Niezijlsterdiep. We willen deze keer, geheel passend in de betekenis van de decembermaand komen tot een afronding van de bijdragen over de diepen, rivieren en zijlen. Om een wat beter overzicht te krijgen plaatsen we het Niezijlsterdiep in een wat breder verband.

Laten we eens beginnen met een vraag. Wat hebben Wigbold van Ewsum, Nienaaord, het Niezijlsterdiep, Kommerzijl en Nordsalzburg met elkaar te maken? Vindt u het maar een cryptische vraag? In het vervolg zullen we proberen de samenhang duidelijk te maken.

Het geslacht Ewsum behoort in de 16e eeuw en een gedeelte van de 17e eeuw tot de aanzienlijkste en invloedrijkste families in deze streken. Het stamhuis de Oort bij Middelstum wordt wel een "keiserlicke borch" genoemd, na verwoesting wordt de borg Ewsum in Middelstum gebouwd. Vanuit deze vestiging laat vader Wigbold de nieuwe Oort bouwen, bij ons beter bekend als Nienoord in Leek. Nauwelijks is de borg klaar of vader Wigbold sterft (1528). Een van zijn zonen, ook Wigbold geheten, wordt eigenaar van Nienoord. Deze Wigbold is belangrijk voor ons verhaal.

Rondom Nienoord liggen uitgestrekte veengebieden, waar turf wordt gestoken, geschikt als brandstof. Vol energie gooit Wigbold zich op de onderneming. Veel grond wordt aangekocht. Er wordt enorm veel geld in het "bedrijf" gestopt, waarvoor Wigbold steeds opnieuw moet lenen. Men zegt dat er op een gegeven moment in de Ommelanden geen mens meer te vinden is die hem nog krediet wil geven.

Het veen kost veel, maar levert nog geen winst op. Ondertussen leven Wigbold en zijn vrouw Geertruid van Wyllich wel op grote voet. Hun levensstijl lijkt volgens een kroniekschrijver op een "hoffholdinge". Maar ook hier is het niet allemaal goud wat er blinkt: Wigbold rijdt met een zesspan voor de keots, maar op zekere dag moet hij een reis uitstellen, omdat alle paarden nodig zijn bij het binnenhalen van de oogst.

De schuld wordt steeds groter, maar Wigbold geeft de moed niet op. Het bedrijf wordt zelfs uitgebreid met een zoutwinnerij. Samen met een paar edelen uit de buurt van Keulen wordt hij aandeelhouder van de "Compagnie". Het bedrijf wordt de Opslag (bij Kommerzijl) genoemd, de Duitsers geven het de grootse naam Nordsalzburg. De winning van het zout gaat ongeveer als volgt in zijn werk. Het zout bevindt zich in het veen, onder de klei. Het veen wordt uitgegraven, gedroogd en verbrand. De as, waarin het zout zit, wordt opgelost in zeewater. Dit overblijfsel wordt ingedampt in pannen, zodat het zout overblijft. Er moeten zo'n 24 zoutpannen zijn geweest. Het bedrijf heeft ongeveer 10 jaar bestaan (1570-1580). Het heeft Wigbold zeker niet opgeleverd wat hij gehoopt had: geld. Aanvankelijk zijn er nog wel inkomsten. Maar al spoedig komen de problemen, b.v. als de onderneming beschermd moet worden tegen de geuzen, en ook als de aandeelhouders onderling ruzie krijgen. Op de duur heeft Wigbold eigenlijk geen zeggenschap meer over het bedrijf. De zoutwinnerij vervalt, alleen de schans, waarin Wigbold ook wel weer het nodige geld zal hebben gestoken, blijft bestaan. Wigbold gaat zich aan de kant van de Staatsen met de 80-jarige oorlog bemoeien. Hij sterft in de schans van Oterdum in 1584.

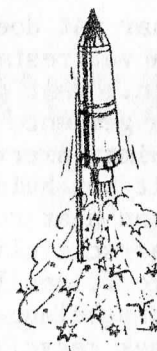
Het Niezijlsterdiep vormt in wezen de schakel tussen Niemoord en de zoutwinnerij bij Kommerzijl. Na 1554 ziet het er naar uit dat de afwatering van Vredewold via het Aduarderdiep zal gaan. Op initiatief van Wigbold wordt omstreeks 1562 het Niezijlsterdiep gegraven. Als vergoeding voor het bouwen van de nieuwe sluis krijgt hij een stuk veen.

Met het nieuwe diep is de afwatering geregeld, maar ook de afvoer van turf uit het veengebied van Leek. Na 1570 wordt ook de turf, waarmee het vuur voor de zoutpannen wordt gestookt, via het diep aangevoerd. Ja, Wigbold heeft de zaakjes goed voor elkaar..... turf op de heenweg en zout op de terugweg, rechtstreeks en zonder oponthoud. De boeren zijn echter minder gelukkig. De brug over de nieuwe sluis wordt zo hoog, dat de schepen er ongehinderd onder door kunnen varen. Het passeren van de brug met paard en wagen moet vanwege de steile helling bijzonder moeilijk zijn geweest. Wat zullen de wagens en in dit geval ook de paarden gekraakt hebben.

(wordt vervolgd) BdV

Gien tied

Et joar lopt ien zien leste doagen
hoasteg zunder h6 te hollen,
van schofttied het er nog nooit heard.
Veurbij is votdoalk weer gebeurd.
Et licht is old en zit vol vollen,
de lucht is mislek dik en zwoar.

De weken glieden vot ien duistere nachten,
de tied ken t noamlek lang niet wachten
bij t lichten uut te kieken,
noar de dag van t nije joar.

Reinder W Hiemstra.

VOORAF.

Met Dörpsproat 22 gaat de redaktie haar derde jaargang in. Opgezet in jan. '88 met de gedachte "we gaan eens proberen of het lukt" kunnen we nu aan het begin van een heel nieuw decennium gerust stellen: de Dörpsproat, één met Niezijs! De redaktie gaat door.

Aan het begin van een nieuw jaar is het een goed moment om ook met iets nieuws te komen. Werd vorig jaar Boudewijn de Vries bereid gevonden de "HISTORIE VAN NIEZIJS" maandelijks onder de loep te nemen, nu vinden we in Dirk Nicolai een uitstekend persoon om maandelijks een PUZZELRUBRIEK te verzorgen. Het is duidelijk: meer vaste redaktiemedewerkers, hoe groter de vaste toevoer van kopij. En dat deze puzzelrubriek zal aanslaan is voor ons al bijna een vast gegeven, want wie puzzelt er nu niet graag!

Een ander aspect dat ook meespeelt ligt in feit dat u nu de Dörpsproat nog weer eens uit de krantebak vist om nog even te kijken naar dat ene vraagstuk waar u de oplossing nog niet van had. Puzzelen met de Dörpsproat en allemaal meedoen. Oplossingen voor 15 februari inleveren bij D. Nicolai, Willem Lodewijkstraat 4. In de volgende Dörpsproat lezen we er meer over.

Wie verder leuke suggesties heeft omtrent invullingen van vaste rubrieken vindt bij de redaktie een luisterend oor.

Zo willen we in 1990 graag weer 11 nummers gaan uitgeven, de omslagen en het papier daarvoor liggen al klaar. En ook aan de bereidheid om mee te willen werken van de vaste vouw- en nietgroep en aan de gastvrijheid van de chr. basisschool "de Sluis" zal het niet liggen. Aan u toch ook niet?

2 KOPIJ VOOR DORPSPROAT 23 graag in het bezit van de redaktie vóór zaterdag 17 februari a.s.

12. De Schans.

"De Staatste vlag bleef waaien op de Bomsterschans....". Onder deze titel blikte dhr. D. Helmus in de 2e helft van 1970 in een viertal afleveringen terug op de geschiedenis van de schans. Als u nog in het bezit bent van die oude "Dörpsproaten" moet u zijn bijdragen nog eens lezen, ze blijven boeiend.

Nu, bijna 20 jaar later, willen we de geschiedenis van de schans weer onder de loep nemen. We verwijzen hier en daar nog wel eens naar het werk van dhr. Helmus, hoewel we ook wel enkele kritische kanttekeningen hebben, verder maken we o.a. gebruik van de napluizingen van de voorganger van meester Gommer, meester/leraar (G.J.) Dijkstra. Het schrijven van dit verhaal levert een stukje geschiedenis op dat we heel interessant en ook wel indrukwekkend mogen noemen. Onmiddellijk moeten we er aan toevoegen dat niet alles altijd even verheffend is geweest.

Dhr. Helmus beperkt zijn verhaal over de schans tot de jaren 1580-1594. Het is zeker waar dat de schans zijn grootste rol in de 80-jarige oorlog heeft gespeeld, maar daarmee is het verhaal nog niet helemaal compleet. De geschiedenis van de schans begint eerder. Daarvoor gaan we terug naar het einde van de 15e eeuw. De stad Groningen kent in deze tijd een ongekennde macht. Officieel is de bisschop van Utrecht de baas, maar van hem trekt Groningen zich niets aan. Groningen weert de concurrentie van andere plaatsen en wordt noordelijk van de rivier de IJssel de rijkste stad. Niemand in de Ommelanden of verdere Friese landen zit de stad dwars. Politiek, economisch én militair is Groningen de baas over de Ommelanden.

Het voorgaande wil evenwel niet zeggen dat het in deze streken altijd even rustig is. Het tegendeel is waar. Eerder hebben we al eens geschreven over de strijd van de Schieringers en de Vetkopers. Groningen heeft haar leger voortdurend nodig, want de vijand ligt altijd op de loer, omdat de ondergeschiktheid van de Ommelanden afgedwongen is. Vanaf 1498 wordt er, beginnend met een aanval vanuit Friesland, gevochten om de macht van Groningen te breken. Deze machtsstrijd duurt zo'n 40 jaar. In 1536 ziet de stad zich gedwongen om zich aan te sluiten bij het rijk van Karel V. Ook na 1536 blijft Groningen in deze omgeving een erg belangrijke stad. Groningen is echter niet meer de overheid van de Ommelanden. De eigenmachtige stadstaat is verdwenen, Groningen en de Ommelanden vormen samen één provincie, één van de 17 gewesten.

Het is niet de bedoeling om precies te verhalen wie in deze 40 jaar bij welke partij heeft gehoord. De partijen zijn heel vaak erg onoverzichtelijk, men wisselt van bondgenoot als dat voor de eigen positie beter uitkomt. Duidelijk is dat op de achtergrond van deze regionale twisten de grote (Europese) politiek meespeelt. Wat ook zonneklaar is, is dat het voor de gewone mensen een verschrikkelijke tijd moet zijn geweest. In de jaren 1498, 1500, 1514, 1516 en 1522 is er sprake van plunderingen en brandschattingen. Alle partijen die zich in de strijd mengen maken zich er schuldig aan. We geven daarvan een voorbeeld: Bij de eerste aanval vanuit Friesland gaat legeraanvoerder Nittert Fox (hij strijdt in dienst van de hertog Albrecht van Saksen) op een vreselijke manier tekeer. Als één van zijn slodaten bij Noordhorn wordt neergestoken, wordt als vergelding de brand gestoken in de grootste boerderijen van de Waarden, Oxwerd, Noord- en Zuidhorn. "Zegen en branden is het sieraad van de oorlog" moet Fox' opvatting zijn geweest.

Het is in die roerige tijden dat de Bomsterschans voor het eerst wordt gebouwd, voor zover men kan na-gaan in 1500.

Van de oorlogshandelingen rondom de eerste schans zijn nog aardig wat details bewaard gebleven. Dat hebben we te danken aan de kroniekschrijver Sicke Benninge, die afkomstig is uit de stad Groningen, maar familie heeft in Noordhorn en Humsterland. Van Benninge wordt gezegd dat hij goed op de hoogte is geweest van de situatie. Hoewel we met kroniekschrijvers moeten oppassen, hun verhaal is wel eens wat gekleurd, gebruiken we toch de kroniek van Benninge voor de weergave van de schans-geschiedenis.

Een volgende keer verder.

(wordt vervolgd) BdV.

D.V. (=Deo volēnte)

Misschien kent u de betekenis van deze afkorting niet. Als redaktielid speelde dit direct door mijn hoofd toen op 12 januari mij het overlijdensbericht bereikte van

WILLEM WESTRA

in de hoge leeftijd van bijna 97 jaar.

Als redactie waren we al weer bezig om zijn verjaardag op 13 februari op te nemen in de Dorpsproat. Vorig jaar vond hij het immers zo fijn zoveel kaarten te ontvangen. Aan de verjaardag van de oudste inwoner van Niezijl wilden we graag extra aandacht schenken. We staan er té vaak té weinig bij stil:

D.V. (als God het wil)

13. De schans.

We vervolgen ons verhaal over de schansgeschiedenis. In 1498 krijgt Albrecht van Saksen met goedkeuring van keizer Maximiliaan Friesland onder zijn beheer. Albrecht wil ook de stad Groningen aan zich onderwerpen. Dat leidt tot de eerste inval vanuit Friesland onder leiding van de legeraanvoerder (of moeten we zeggen: bendeleider) Nittert Fox. De vorige keer hebben we gezien hoe hij en zijn manschappen te werk gingen.

In 1500 komen de Friezen tegen hun eigen nieuwe heer in opstand. Ze doen dat op het moment dat Albrecht zich in deze streken ophoudt. Aan de westkant van de Bomsterzijl wordt een schans gebouwd. Ook worden pogingen in het werk gesteld om de sluis op te breken, zodat het omliggende land onder water komt te staan. Het laat zich gemakkelijk raden wat de boeren van dit plan vinden. Als dit plan wordt uitgevoerd is hun land weer tijden onbruikbaar. Het verhaal gaat dan ook, dat de boeren de opstandelingen omkopen en dat 's nachts wordt gemaakt wat de soldaten overdag afbreken. Dit alles met het doel om toch vooral het openen van de sluis te voorkomen.

En dit schijnt gelukt te zijn. Wel wordt de brug, zeg maar het bovenste stuk van de sluis, weggebroken. Zo wordt Albrecht verhinderd om de brug als oversteek te gebruiken.

Maar wat er ook gebeurd, Albrecht gaat voorshands helemaal niet tot de aanval over. Hij wacht rustig af. Men heeft hem verteld, dat de opstandige "soldaten" niet al te lang van huis weg kunnen blijven, omdat ze aan het werk moeten. Het is namelijk midden in de hooien bouwtijd. Hieruit blijkt wel dat er zich onder de zogenaamde soldaten veel boeren (knechten) bevinden.

Albrecht blijkt de zaak slim te spelen, want na 8 dagen verblijf in de schans gaan velen, vooral bewoners van de Zevenwolden, naar huis om te hooien.

In de schans blijven nog 1500 soldaten achter. Van de schans moeten we ons, zeker in de begintijd, geen al te grote voorstelling maken. Het moet een aarden wal zijn geweest. Op dit moment heeft Albrecht gewacht, immers een deel van het probleem heeft zich als vanzelf opgelost. Omdat hij wel weet dat hij van de heerbaan geen gebruik kan maken, de brug in de sluis is opengebroken, maakt hij een omtrekkende beweging door het zuiden. Hij neemt om het zo maar eens te zeggen, de oude weg. Bij Seeckemakret trekt hij over het Hoerediep (het Niezijlsterdiep is nog niet gegraven).

Een kret (ook wel set of juk genoemd) is waarschijnlijk een soort dam, waarover men b.v. hooi of koren van de ene kant naar de andere kant van het diep kan vervoeren. Als men op de zuidelijke brug (snelweg) over het Hoerediep staat en dan richting spoor kijkt, moet het kret even voorbij de eerste bocht in het diep hebben gelegen. Seeckema heeft betrekking op een heerd (boerderij), volgens Formsma is dat vermoedelijk de boerderij van H. Rozema. Het diep moet in de jaren rond 1500 trouwens veel smaller geweest zijn dan nu het geval is.

Albrecht van Saksen is de sterkere in een vuurgevecht dat ongeveer 6 uur heeft geduurd. Vooral door het betere geschut weet hij de overhand te krijgen. Als hij met de soldaten en de paarden over het kret is, kan hij in de schans schieten. Dit zegt wel iets over de ligging van de eerste schans! Ten westen van het diep, ten westen van de Bomsterzijl! De Friese opstandelingen houden niet lang stand, de overmacht is te groot. Ze slaan op de vlucht, waarbij echter niet iedereen het er levend afbrengt. De kroniekschrijver vermeldt dat er later in het koren 300 doden worden gevonden. Albrecht slaagt er niet in om Groningen aan zich ondergeschikt te maken, in Friesland herstelt hij de orde wel weer.

Er breekt voor de Ommelanden een korte periode van betrekkelijke rust aan.

Wie had dat gedacht: de eerste Bomsterschans gebouwd door Friese opstandelingen! Na het neerslaan van de opstand zal de schans wel geslegt zijn. Maar het verhaal van de kroniekschrijver is nog niet uit. In 1516 wordt voor de 2e keer een Bomsterschans opgericht. Daarover de volgende keer verder.

(wordt vervolgd) BdV.

DANKBETUIGINGEN

Allemaal heel hartelijk bedankt voor de kaarten en bloemen - fruit - en de telefoontjes enz., die we in nov. - dec. - febr. mochten ontvangen in het ziekenhuis en bij onze thuiskomst!

Ebel en Pie Kuipers
Hoofdstraat 99, Niezijl

Van harte bedankt voor alle kaarten, bloemen en planten bij mijn verblijf in het ziekenhuis en bij mijn thuiskomst.

Mevr. E. Luchtenburg
Niezijl

BESTUUR STICHTING DORPSHUIS NIEZIJL

VAN DE BESTUURSTAFEL

* Bestuursfunctie.

Terugkomend op de oproep in Dörpsproat 22 heeft op ons verzoek de heer P. v.d. Schaaf, Hogedijk 2, positief gereageerd. Hij vult de vakature van Jannie Bakema op. Wanneer in mei ook voor de heer H. Boersema een nieuw bestuurslid zitting wil nemen, is het vijftal weer compleet. Inmiddels heeft dhr. P. v.d. Schaaf de vergadering van 14 februari j.l. al bijgewoond.

* Vergadering met de verenigingen.

Op maandag 9 april zal de (voor)jaarlijkse vergadering met de verenigingen plaatsvinden. (Staat geheel los van de 30-april activiteiten - red.) Tijdens deze vergadering komen o.a. de volgende zaken aan de orde:

- * financieel verslag dorps huis 1989
- * nieuwe bezettingsrooster '90 - '91
- * verkiezing bestuursleden
- * voortgang in subsidieaanvraag
- * dorps huizaken algemeen

Alle van het dorps huis gebruikmakende verenigingen ontvangen ongeveer 3 weken vantevoren een uitnodiging.

* Controle van de omzetbelasting.

Op woensdag 7 februari heeft penningmeester D. Gommer controle gehad van een ambtenaar inzake de ontvangen en afgedragen bedragen omzetbelasting. Het betrof de periode 1985 - 1989, dus ook de periode waarbinnen ons dorps huis grondig is uitgebreid. Behoudens enkele afrondingsverschillen klopten alle bedragen. Na 1½ uur bleek dat we niet geconfronteerd worden met naheffingen. De jaarcijfers van 1989 hopen we na de vergadering met de verenigingen (9 april) in Dörpsproat van april onder uw aandacht te brengen.

VOORAF

Voordat u met het lezen van Dörpsproat 24 begint eerst de mededelingen van uw redaktie. U bent van ons gelukkig niet gewend dat we u veelvuldig om kopij vragen, want die kopij is er altijd nog in voldoende mate geweest. Zo ook nú weer! We mogen zelfs van een toename van schrijffactiviteiten spreken, een zeer toe te juichen ontwikkeling. De redaktie wil echter nogmaals verwijzen naar Dörpsproat 10 van dec. 1988. Daar vragen we u om uw werk te voorzien van naam of duidelijk leesbare handtekening, zodat de redaktie weet van wie de ingezonden kopij is. Wilt u niet dat uw kopij ook voorzien van uw naam in Dörpsproat wordt afgedrukt, geef dit dan duidelijk te kennen. Helaas kan de redaktie er niet toe overgaan om zomaar van onbekende personen kopij af te drukken in Dörpsproat, ook al zijn de bedoelingen nóg zo goed en ook al wil de redaktie dit graag doen: het kan niet. Dus wat de inzenders van de anonieme stukken betreft, neemt u even contact op met de redaktie. Beide inzendingen zijn gewoon de moeite waard om geplaatst te worden.

Nu we het toch over kopij hebben, over drie weken wil de redaktie de volgende Dörpsproat (25) al weer doen laten verschijnen. Dit is op 21 april!!! Mede door de rommelmarkt op 30 april willen we belangrijke mededelingen vroegtijdig bij u terecht doen komen. Uw kopij dus graag vóór 17 april bij de redaktie.

En nu dan maar beginnen met het nieuws van de afgelopen maand, de puzzel en wat zoal nog meer de moeite van het lezen waard is.

de redaktie

De schans.

Na 1500 breekt er een korte periode van rust aan voor deze streek. Een betrekkelijke rust weliswaar, want de oorlogshandelingen mogen dan wel iets afnemen, er zijn ook andere gebeurtenissen die het leven van de mensen bemoeilijken. In de jaren 1501, 1505, 1506 en 1515 zijn er hongersnoden. In 1508, 1509 en 1516 zijn er overstromingen, waarbij veel mensen en dieren het leven verliezen en aan de huizen en landerijen schade wordt toegebracht. Als we de jaren eens op een rijtje zetten waarin de bevolking door natuurrampen wordt getroffen en als we dan weten dat de twisten nooit helemaal achterwege blijven, dan zal het duidelijk zijn dat de mensen moeite hebben om het hoofd boven water te houden. En dan heet de periode tussen 1500 en 1516 nog "rustig" te zijn....

In 1516 wordt voor de tweede keer de Bomsterschans gebouwd. Daarmee zitten we dan wel weer midden in het oorlogsgewoel. Hoewel de strijd in deze omgeving natuurlijk een regionaal karakter heeft, moeten we de achtergrond toch wat breder zien. Friesland hoort vanaf 1515 onder de grote keizer Karel V, terwijl de stad Groningen Karel van Gelre dient. De bendes stropen het platteland weer af, en hoe kleinschalig de strijd ook mag zijn, de oorlog grijpt diep in in het leven van de gewone mensen.

Van de al eerder genoemde kroniekschrijver Sicke Benninge weten we wat er zoal rond de Bomsterschans in 1516 heeft afgespeeld. De soldaten van Gelre vechten tegen de mannen van Karel V om de stad Dokkum. De Geldersen moeten het onderspit dleven en trekken terug naar hun thuishaven Groningen. Onderweg richten ze spoor van vernielingen aan, want bij Stroobos blijft er niets

heel van de Gerkesbrug en ook de Bomsterzijl moet het ontgelden. Alles wat aan de heerweg ligt en iedereen die er woont krijgt met de oorlog te maken: er wordt vernield, geroofd, gebrand en gemoord. De soldaten van Gelre legeren zich uiteindelijk in het klooster Aduard, dat in tijden van oorlog vaker als vesting dan als klooster gebruikt wordt. De Bourgondiërs trekken langs de heerweg de Geldersen achterna en bouwen bij de beschadigde Bomsterzijl de tweede schans, nu bedoeld als verdedigingswerk om de Friezen te beschermen tegen de Geldersen. Er wordt echter geen melding van een veldslag gemaakt zoals dat 16 jaar eerder wel gebeurde.

We laten de kroniekschrijver over het gebeuren zelf eens aan het woord. Hij plaatst het verhaal aan het eind van het jaar 1516:

"Op de H.Kerstendag kwam so grote storm en onweder van uyt het suydwesten dat lanck duurde en St.Steffensnacht ging de wind noordwest en er kwam een verveerlycke vloet- ging over alle dijken- die van Frieslandt werden alle gebroocken. De Gelderse were vlogen uyt Colmerlant- so kwamen de Boergondsche nae en ontdekten de Bomstersyl en namen de dyckeerde en plancken van boven af en maeckten een schans en bolwerck ande westersyt, om de Gelderschen die in Aduert lagen daar te keren. Toen dreef dese syl in met eeck en eerde in de grond en dede de sylvesten over duysend guldens Ryns schade...."

Duizend gulden schade (in huidige bedragen zullen we wel aan een veelvoud moeten denken) en veel ondergelopen en bedorven land, een trieste oorlogsbalans. Benninge zegt: "Dat al van dit oorloch kwam". Voor de tweede keer wordt de schans geslecht.

Eén gebeurtenis uit deze tijd halen we naar voren. Het geeft goed aan hoe men te werk gaat. In 1522 woont in Westerdijken (=Westerhorn) een zekere Hemme Clama, die daar een boerderij heeft. Kennelijk is hij een speciale vijand van de Bourgondische soldaten, want op één van de rooftochten moet Clama het ontgelden. Hij wordt ervan beschuldigd op een oneerlijke manier aan

nieuw land op de Oxwerdstreek gekomen te zijn. Als Clama niet voor de rechter wil komen, komt men hem halen. Aanvankelijk lukt dat niet, omdat Clama zich in zijn steenhuis verschanst, dat met een ijzeren deur is afgesloten. Daarop steekt men "gewoon" het woonhuis en het hooi in brand, zodat Clama wel tevoorschijn moet komen. Hij wordt in Groningen gevangen gezet en later gedood. Of Clama daadwerkelijk land heeft gestolen is maar de vraag. Veel belangrijker is waarschijnlijk zijn vijandschap tegen de Bourgondiërs. Daarvoor moet hij gestraft worden. Een aanklacht is gauw bedacht en doet er ook niet zoveel toe. Wraak gaat voor recht. Zo werkt de "rechtspraak" veel vaker in die dagen.

In 1536 komt er een eind aan de oorlog tussen de Bourgondiërs van Karel V en de Geldersen. Karel V wordt de nieuwe heer voor de stad en de Ommelanden. Onze omgeving komt weer in wat rustiger vaarwater.

Een volgende keer verder.

(wordt vervolgd) BdV

**Voorlopig stoppen we er
even mee !!!**

*Per 25 maart leven we weer in zomertijd.
Daarom hebben we zaterdag 31 maart voorlopig
voor de laatste keer in dit winterseizoen*

B A R

*Het was het afgelopen seizoen gezellig en zeker
voor herhaling vatbaar. Daarom zijn we ook van
plan om hiermee, met ingang van de komende winter-
tijd, weer door te gaan.*

Tot ziens:

Diry en Eelke Wiersma

VOORAF

Al een week eerder dan u van ons bent gewend schuift Dörpsproat 25 bij u door de brievenbus. We hadden het reeds aangekondigd, dus verrast hoeft u niet te zijn. Deze keer dus veel info over de KONINGINNEDAG en de ROMMELMARKT. Het houdt een groot deel van Niezijl toch in de ban en voor velen zijn het drukke tijden. De redaktie was nieuwsgierig naar het inwoneraantal van Niezijl op 01-01-1990. De cijfers zijn bekend en door de gemeente Zuidhorn vrijgegeven. Binnen de bebouwde kom waren dat 495 burgers. Nu met Dörpsproat erbij maar "plussen" en "minnen", want elke maand is het inwoneraantal aan verandering onderhevig. Voor de maand april: (tot 20 april, voor zover ons bekend)

Ingekomen vanuit Pieterzijl:

mw. A. de Haan, met haar vier kinderen Eeke, Eefje, Kees en Ferdy Pelster.
Nu wonend aan Stein van Malsenstraat 19

Getrouwd en komen wonen aan Stein van Malsenstraat 1:

Cor de Boer en Anneke Noordhof
(trouwdatum: 20 april 1990!)

Voor al deze nieuwe mensen hopen we dat ze een prettige tijd zullen mogen hebben in Niezijl. Van harte welkom.

Op de volgende Dörpsproat zult u nu eerst een poosje moeten wachten. Hebt u in ieder geval ruimschoots de tijd om na te denken over dat ene stukje dat u toch altijd al wilde schrijven.

Uw kopij voor Dörpsproat 26 van de maand mei ontvangen wij graag op ons redaktieadres vóór 19 mei.
Dan hebt u zaterdag 26 mei Dörpsproat weer in de bus.

15. Aan de vooravond van de 80-jarige oorlog.

De vorige keren hebben we gezien dat er in de jaren 1500 (door de Friezen) en 1516 (door de Bourgondiërs) bij de Bomsterzijl een schans is gebouwd. Beide keren is de schans weer ontruimd en waarschijnlijk geslecht. De belangrijkste rol gaat de schans spelen in de 80-jarige oorlog, vanaf ongeveer 1580. Voor we het schansverhaal vervolgen willen we deze keer iets vertellen over de periode 1536 tot het begin van de derde Bomsterschans.

Vanaf 1536 hebben de stad Groningen en de Ommelanden dezelfde heer, nl. Karel V. Onder Karel V is het in de Ommelanden rustig, de welvaart neemt toe en de bevolking groeit. Natuurlijk blijven de ruzietjes tussen de stad en de omgeving bestaan, want de stad blijft zich allerlei voorrechten toemeten. Toch mogen we in het algemeen zeggen dat er een betere tijd is aangebroken. Ook als in 1555 Filips II de baas wordt blijft het hier aanvankelijk nog rustig. Vanuit Brussel komt de opdracht om de protestanten, de ketters, harder aan te pakken. In de Nederlanden moeten ongeveer 1300 mensen terechtgesteld zijn tussen 1523 en 1566. Hier in het noorden is de vervolging er gelukkig niet geweest. In het Westerkwartier is er waarschijnlijk niemand ter dood veroordeeld, in de stad Groningen is één Wederdoper omgebracht. Het is duidelijk dat de Ommelanders ver van het roerige zuiden woonden. Filips II heeft hier maar weinig te vertellen. Zelfs na 1568 zijn er velen in deze streken die niet weten tegen welk land er oorlog wordt gevoerd, van zo'n oorlog hebben ze niets gehoord. In 1566 wordt het bekende smeekschrift van de edelen aan Margaretha van Parma aangeboden, zij is de landvoogdes. Onder de edelen bevindt er zich maar één Ommelander.

Filips II (1527-1598) door Pompeo Leoni

Dit zegt toch wel iets over de betrokkenheid van het noorden bij de opstand tegen de Spanjaarden.

En toch blijkt in 1566 ook hier de rust zomaar om te slaan. De beeldenstorm krijgt ook vat op het noorden. Soms gaat de verwijdering van beelden uit de Roomse kerken rustig, maar hier en daar wordt ook het nodige geweld gebruikt. In 1566 laten de Aykema's de beelden uit de kerk in Grijpskerk verwijderen, zonder geweld naar het lijkt.

In Winsum gaat het heel anders. De heren Ripperda slaan het interieur kapot, terwijl één van hun vrouwen ze daarbij op het orgel begeleid. In Garsthuizen gaat het ook niet op een erg verheffende manier toe. Bawe van Starkenborgh vernielt een aantal versierselen met een schaar. Ze dankt God dat ze dit mag meemaken. Uiteindelijk resulteert dit alles in het begin van de 80-jarige oorlog in 1568.

Willem Lodewijk verslaat Aremberg bij Heiligerlee. Lang kan Willem Lodewijk niet van zijn overwinning genieten, want de hertog van Alva brengt hem in Oost-Friesland een verpletterende nederlaag toe. Willem Lodewijk kan z'n, vege lijf nog net redden.

Een aantal jaren later zijn de verhoudingen in onze omgeving duidelijker: in 1580 is Groningen (uit eigenbelang) voor Spanje. De Ommelanders kiezen echter de kant van de opstand, dus voor Oranje, ook wel de Staatsen genoemd. Dan wordt de rol van de Bomsterschans weer belangrijk.

Nog even terug naar het gewone dagelijkse leven. De zorg voor het boerenbedrijf is voor de meesten bepalend. De jaren waarover we vertellen worden in het algemeen gekenmerkt door vrede en voorspoed. Dat wil niet zeggen dat er geen tegenslagen zijn geweest:

1542, 1545, 1570 en 1578 zijn jaren waarin watersnoodrampen voorkomen. De ramp van 1570, de Allerheiligenvloed, is een beruchte, die aan veel mensen het leven gekost heeft. In 1581 is er een pestepidemie, die in het noorden aan 1300 mensen het leven kost.

Ook zijn er jaren van misoogsten geweest. Het gevolg daarvan is dat de prijzen van de veldprodukten enorm kunnen stijgen. Een voorbeeld daarvan is het jaar 1557. Na een mislukte oogst volgen er hoge graanprijzen. Op een gedenksteen in de kerk van Visvliet is de hoge roggeprijs van dat jaar vermeld. Ook elders in het noorden zijn dergelijke vermeldingen voor het jaar 1577 te vinden.

Het zal duidelijk zijn dat de gewone mensen het druk hebben met hun eigen bestaan. De naderende oorlog staat ver van ze af. Toch zal er ook hier, rond de Bomsterschans, vooral na 1580 de oorlog weer in volle hevigheid losbarsten. Iedereen krijgt ermee te maken. Daarover een volgende keer verder.

(wordt vervolgd)

BdV

Gelezen in ZAKEN DIE UW AANDACHT VRAGEN

CONCERT GRIJPSKERK

De Culturele Raad van Grijpskerk organiseert in samenwerking met de Beheerscommissie van de Doopsgezinde Kerk op zondag 22 april om 17.00 uur een concert door het Koperensemble Van der Reijden. Dit Koperensemble bestaat uit studenten van verschillende conservatoria en amateurs. De 6-mans formatie speelt in de volgende bezetting: 2 cornetten, hoorn, tenor tuba, bas tuba en trombone. Muzikaal leider van het ensemble is Jaques van der Reijden, muziekdocent te Leeuwarden. Het ensemble werd ongeveer 2 jaar geleden gevormd en gaf o.m. concerten in Leeuwarden, Kimswerd en Arum. Het programma is opgebouwd uit werken van o.a. Purcell, Grieg en Leidzen. Vorig jaar organiseerde de Culturele Raad ook al eens een zondagmiddagconcert in de Doopsgezinde Kerk. Toen werd opgetreden door het succesvolle Trio Frescamente uit Heerde. De entree voor het concert bedraagt f 5.-, inclusief koffie en koek.

VOORAF

Dörpsproat 26 is een feit! U heeft er 5 weken op moeten wachten, maar verschillende gebeurtenissen als 30 april en 5 mei zullen er ongetwijfeld voor hebben gezorgd dat de Dörpsproat even naar de achtergrond verdween. Dörpsproat, elke laatste zaterdag van de maand, we hopen dat het zo mag blijven (daarover in het volgende nummer meer) De redactie helpt zelf ook mee bij het verspreiden en toevallig liepen we 20 april om ± 23.00 uur gezamenlijk (P.Z. en D.G.) de St. v. Malsenstraat in, doorgaans een keurige straat met gemakkelijk toegankelijke brievenbussen, maar deze keer vormde nummer 1 daarop een lelijke uitzondering. Een fel schijnende bouwlamp en een berg openhaardhout, zo hoog dat zelfs de glimmende kruin van Piet niet meer zichtbaar was, maakten ons vrijwilligerswerk tot een bijzonder hachelijke toestand. (Of is hiervoor die brochure "Vrijwilligerswerk - doe het verzekerd" uitgegeven?)

Ook al hebben Cor en Anneke de Dörpsproat misschien als één van hun allereerste poststukken in de bus gekregen, ze ook als eerste hebben gelezen lijkt ons erg onwaarschijnlijk.

De Oude Haven is met de voltooiing van de nieuwbouw echt aan een verjongingskuur bezig. De volgende mensen wonen er nu:

Oude Haven	5:	Grietje Zuidema (is nog in aantocht
"	"	7: W. v.d. Veen
"	"	9: Bieneke Dijkstra(woont er al een tijdje)
"	"	11: Jacob en Grietje de Haan

Verder:

Hoofdstraat 11^b: Sjack Snip (Groningen) en Tineke Snip-Burgler (Houwerzijl)

Hoofdstraat 3 : René Teisman en Ina Brink

2 Alle nieuwe bewoners (8) wordt een aangename tijd in Niezijl toegewenst.

Kopij voor de volgende Dörpsproat graag vóór 23 juni!

HISTORIE VAN NIEZIJL door Boudewij

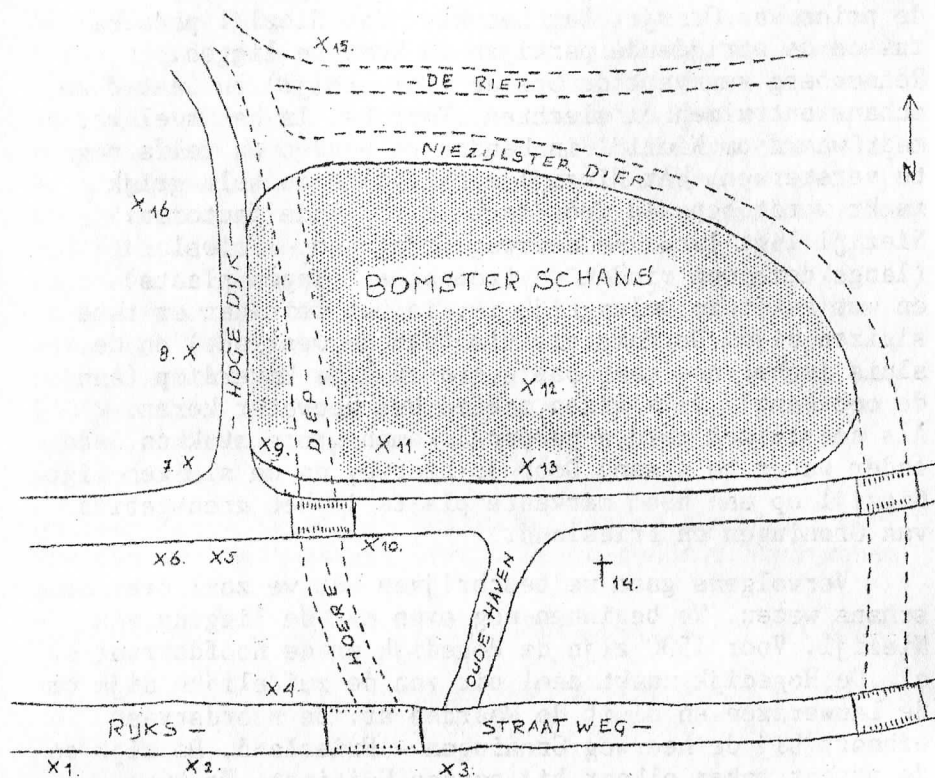
16. De Bomsterschans in de 80-jarige oorlog.

Vanaf 1581 breekt de belangrijkste geschiedenis van de Bomsterschans aan. In 1580 heeft de stadhouder Rennenberg er doorzijn verraad voor gezorgd, dat de stad Groningen, maar ook de Ommelanden weer in handen van de Spanjaarden komen. Friesland blijft evenwel voor de prins van Oranje. Dat betekent dat Niezijl precies tussen de strijdende partijen in komt te liggen. Rennenberg verovert de Opslag (Kommerzijl) en laat deze schans ontruimen en slechten. Voor hem is het heel wat meer waard om Niezijl in handen te houden en zelfs nog te versterken. Wat Niezijl strategisch zo belangrijk maakt wordt bepaald door de twee volgende factoren: Niezijl ligt langs de heerweg Groningen - Friesland (langs deze weg vinden de troepenbewegingen plaats) en wat zeker zo belangrijk is, is het feit dat er twee sluizen zijn. De Bomstersluis (aan de westkant) en de sluis in het nog maar pas gegraven Nije Loterdiep (aan de oostkant). De sluizen moeten het zeewater keren. Als de sluizen worden geopend, komen grote stukken land onder water te staan. Door de heerweg en de sluizen ligt Niezijl op een heel markante plaats in het grensgebied van Groningen en Friesland.

Vervolgens gaan we beschrijven wat we zoal over de schans weten. We beginnen nog even met de ligging van Niezijl. Voor 1500 zijn de Hogedijk en de Hoofdstraat er al. De Hogedijk maakt deel uit van de zuidelijke dijk om de Lauwerszee en sluit de Waarden af. De Hoofdstraat behoort bij de heerweg Groningen - Friesland. De dijk en de straat raken elkaar bij garage Huizinga. De twee diepen zijn er in 1580 ook al. We nemen aan dat de ligging van het Niezijlsterdiep onveranderd is gebleven. Bij het Hoereditiep is dat veel onduidelijker. Niet onwaarschijnlijk is, dat de plaats van het diep nu enigszins anders is dan in 1580 het geval is geweest.

Speelt de Oude Haven daarin een rol? Is dat de plaats waar rond 1580 het Hoerddiep stroomt? We durven het niet met zekerheid te zeggen. Dhr. Helmus heeft in november 1970 bij één van zijn bijdragen in de toenmalige Dorpsproat een kaartje getekend, waarop hij de Bomsterschans situeert. Dit kaartje geven we hier nog eens weer.

Kaart van Dhr. Helmus
november 1970

U ziet dat onder nummer 12 de plaats van de Bomstersluis is aangegeven, op het eind van de Oude Haven. Dhr. Helmus is overigens van mening dat in 1580 het Hoerddiep en het Niezijlsterdiep nog niet gegraven zijn. Op goede gronden (zie vorige bijdragen) menen we hierin met hem van mening

te moeten verschillen.

verklaring tekens bijgaand kaartje: (1970!)

1. Boerderij W. Kloppenburg	9. Huis fam. Noordewier
2. " v.d. Gaast	10. Winkel Jeen de Vries
3. " Luinstra	11. Boerderij J. Heemstra
4. Nieuwe meestershuis	12. vroegere sluis
5. Huis fam. J. Boomsma	13. Huis aannemer Boersena
6. " " W. Helmholt	14. Herv. Kerk + kerkhof
7. Garage Huizinga	15. Boerderij J. Nauta
8. Huis fam. W. Venema	16. plaats waar Willem Lodewijk naar terugtrok

Van de Riet weten we dat deze in de tijd rond 1600 bij het huidige Kommerzyl in de Lauwerszee uitmondt. Verder is nog te vermelden dat in 1566 ten oosten van Niezijl een dijk is gemaakt, die ten oosten van Kommerzyl op de dijk van Humsterland aansluit. Samengevat: Ten noorden van de sluizen en de Bomsterschans beginnen de uiterdijkslanden tussen wat nu de Hogedijk heet en de dijk om Humsterland. Ten zuiden van de Heerweg treffen we een moerassig landschap aan, dat vaak onder water staat of wordt gezet.

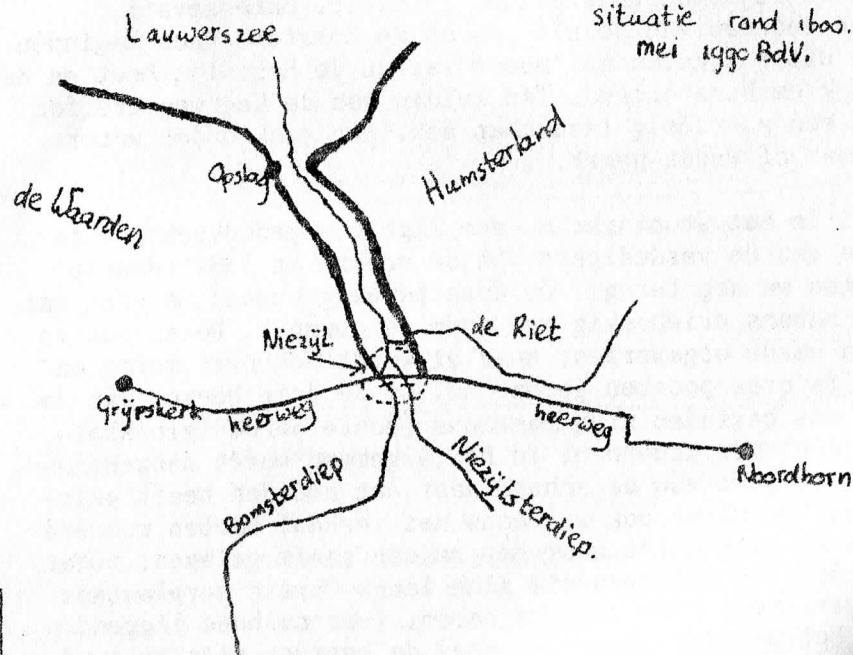
In het Groninger museum ligt een gedenkpenning ter ere van de verdedigers van de schans in 1581 (daarop komen we nog terug). Op deze penning kunnen we zien dat de schans driehoekig van vorm is geweest. De schans is van aarde opgeworpen, maar er wordt ook over muren en zelfs over poorten gesproken. Op de drie hoeken van de schans bevinden zich bastions (echte verdedigingsbolwerken) met kanonnen. In het algemeen wordt aangenomen dat de punt van de schans naar het noorden heeft gelegen, hoewel we ook wel eens het verhaal hebben gehoord dat de punt juist naar het zuiden heeft gelegen, zodat de Spaanse soldaten die zich langs Oxwerd verplaatsen beter onder vuur zijn te nemen. Voor de hand liggend is het dat twee bastions rond de heerweg zijn gebouwd

ter beveiliging van de zeesluizen. Het is erg jammer dat er van zo'n belangrijke schans als de Bomsterschans nog nooit een kaart is gevonden die meer duidelijkheid over de precieze plaats kan geven. We gaan ervan uit dat de punt van de schans naar het noorden heeft gelegen, omdat we voor deze gedachtengang enige ondersteuning menen te vinden op oude aardrijkskundige kaarten rond 1600. U merkt wel dat we heel voorzichtig zijn, honderd procent zekerheid geven we niet.

De volgende keer vervolgen we ons verhaal over de schans.

(wordt vervolgd) BdV

Schets van de
situatie rond 1600.
mei 1990 BdV.

VAN DE BESTUURSTAFEL.

* Verbouwing aan dorpshuis.

Hierbij lijkt het ons goed even een tussentijdse stand van zaken op papier te zetten t.a.v. de verandering aan ons dorpshuis. In Dorpsproat 25 hebben we de uitbouw reeds gemotiveerd toegelicht en aangegeven hoe we aan de financiële middelen meenden te komen. Van twee fondsen zijn positieve antwoorden teruggekomen:

- Fonds dorps- en wijkcentra van Prov. Groningen zegt ons na overlegging van een overzicht van inkomsten en uitgaven een bijdrage toe van f 3000,-
- N.V. Nederlandse Gasunie zegt ons toe het verzoek in behandeling te zullen nemen na toezending van een begroting.

Het college van B & W van Zuidhorn is voornemens in de loop van 1990 te komen met een meerjarenplanning van activiteiten en investeringen na overleg met alle dorpsverenigingen.

Wel zegt het college toe op 31 mei haar standpunt toe te lichten bij monde van wethouder Kloppenburg.

Het Stichtingsbestuur wil nu graag op korte termijn spijkers met koppen slaan, vooral nu er middelen vrijkomen om plannen daadwerkelijk te realiseren.

Op dinsdag 28 mei hoopt het Stichtingsbestuur te vergaderen over de definitieve tekening van de architect en het daarbij behorende kostenplaatje.

* 5 mei activiteiten.

Op deze eerste zaterdag in mei was het weer een gezellige drukte in en bij het dorpshuis. Stichtingsbestuur en Schoolbestuur hadden een 8-tal spelactiviteiten klaargezet waarmee een 30-tal basisschoolkinderen zich een paar uurtjes prima hebben vermaakt.

VOORAF

Dörpsproat 27 is uit. Een vakantienummer, want iedereen zal zo langzamerhand de stemming wel te pakken hebben. De helft van deze **Dörpsproat** is gevuld door onze vaste puzzelmedewerker dhr. Nicolai. Hij zal met zijn bijdrage er zeker toe bijdragen dat het woord "verveling" in uw vakantie niet voorkomt. Deze man verdient door zijn inspanningen een schouderklopje (heeft hij al gekregen!), zonder alle andere medewerkers daardoor te kort te doen overigens.

In de maand juli dus geen **Dörpsproat** en wanneer eind augustus alle scholen al weer draaien hoopt uw redactie ook weer door te gaan.

Zoals u wellicht hebt begrepen niet meer onder eindredactie van D. Gommer. Hoe één en ander wordt voortgezet is op dit moment nog onduidelijk, maar misschien dat één van u liggend op zijn of haar rug in de zon op een helder idee komt. Reacties tonen aan dat velen het erg jammer zouden vinden dat dit de laatste uitgave zou zijn. Daar is uw huidige redactie het mee eens.

Uw kopij voor de volgende **Dörpsproat** graag inleveren vóór 15 augustus bij P. Zijlstra, Hoofdstraat 91, 9842 PE Niezijl. (Voorlopig redactieadres)

Rest ons u een hele fijne vakantie toe te wensen.

D. Gommer en P. Zijlstra

17. De Bomsterschans in de 80-jarige oorlog.

De Bomsterschans is in de jaren na 1580 een bolwerk van betekenis geweest. Het is voor de Staatse soldaten van groot belang de beide zeesluizen in handen te houden. In de schans zijn twee vendels soldaten gelogd. Hoe groot de bezetting van de schans daarmee is geweest is niet precies te zeggen. Soms lezen we bij een vendel dat het om ongeveer 70 soldaten gaat, we komen echter ook wel getallen tegen die meer dan het dubbele aangeven. Als we aan de voorzichtige kant blijven kunnen we zeggen dat het garnizoen uit 100 tot 150 soldaten heeft bestaan. Enumatil b.v. heeft in 1589 een garnizoen van 27 man, de Soltkamp (Zoutkamp) in hetzelfde jaar 80 man. We durven het getal van 100 man voor Niezijl te noemen vanwege het belang van de schans; ook weten we dat op een gegeven moment in 1589 (daarop komen we nog wel terug) 60 soldaten op verkenning worden gestuurd, waarbij het ongetwijfeld zo is dat er een aantal verdedigers in de schans achterblijven.

De manier van vechten in die tijd kan ons wat vreemd voorkomen. Soms hoeft een aanvaller van een schans z'n kanonnen maar te laten zien, of de schans wordt al overgegeven. We moeten bij deze handelwijze niet vergeten dat er veel met huurlingen wordt gevochten, met broodsoldaten. Als ze geen soldij krijgen vechten ze ook niet. Zelfs willen ze wel naar de tegenstander overlopen als ze hun geld maar krijgen. De legers zijn zeer internationaal van samenstelling. Een paar voorbeelden: Steen van Malsen (ook "Stein" komt als schrijfwijze voor: red.) is een Deen, Norris is een Engelsman en Högelcke komt uit de Duitse stad Lübeck. Deze drie mensen vechten aan Staatse zijde en hebben met de verdediging van de Bomsterschans te maken gehad. Opmerkelijk is dat de Bomsterschans nooit (ook niet door de buitenlanders dus) zonder slag of stoot is overgegeven.

Niezijl is ondanks alle aanvallen altijd in Staatse handen gebleven.

Dhr. Helmus schrijft in 1970 dat de kanonnen vanuit de Bomsterschans tot aan Balmahuizen kunnen schieten en dat de musketten een bereik van 440 meter hebben. We denken dat deze afstanden, vooral wat betreft de musketten wat aan de optimistische kant zijn. Een musketschot kan in de tijd rond 1600 een afstand halen van ongeveer 240 meter. Vooral als twee of meer schansen naast elkaar worden gebouwd om een verdedigingslinie op te bouwen wordt deze afstand van zo'n 240 meter aangehouden om de verdediging ook sluitend te maken. Over de kanonnen nog het volgende. Aanvankelijk worden deze wapens maar als lawaaimachines beschouwd. Het zijn enorm zware gevallen, die na het eerste schot al wel eens uit elkaar vliegen. Een kanon wordt vanwege z'n zwaarte dan ook echt in stelling gebracht. Het liefst wat hoger geplaatst, om de kogel meer vaart te geven. Per tien minuten kan men een schot lossen en in nog vroegere tijden slechts 6 à 7 schoten per dag. De kogels die men gebruikt variëren van 1 tot 200 pond. Van de ontdekkingsreiziger Colubus is bekend dat rond 1500 op zijn schepen kanonnen voorkomen die 100 meter ver kunnen schieten en dat de kogels soms 500 pond wegen. Na 5 à 6 schoten is het kanon eerst weer onbruikbaar. Toch begint men in dit gevaarlijke lawaaiapparaat voordelen te zien. Je kunt bressen in muren schieten. De schade die daarmee wordt aangericht kan niet zo gemakkelijk hersteld worden. De verdedigers van de schansen en vestingen laten het er niet bij zitten, want men gaat aarden wallen bouwen, waarin de kogels smoren. In zand smoort de kogel evenwel beter dan in klei, het materiaal waarmee ook de Bomsterschans wordt opgeworpen. Verder bouwen de verdedigers driehoekige, spits toelopende bastions, die met geschut worden bezet. In de begintijd van het kanon is richten en raken gelukswerk. Met het musket (een soort geweer) lukt dat wat beter. Om de twee minuten kun je er een schot mee lossen. Ten tijde van de eerste Bomsterschans (rond 1500) heeft ongeveer 10% van de soldaten een vuurwapen. In 1580 is dat al zeker meer dan de helft.

Omdat we niet exact de plaats van de schans kun-

nen aangeven, is het logisch dat we ook niet de precieze maten kennen. We moeten ons de ruimte niet al te groot voorstellen. Alle bestaande behuizing wordt voor de verdediging afgebroken. De bewoners van de schans leven een geïsoleerd bestaan: de schans ligt immers in een moerassig gebied en wordt door belegering nogal eens een keer van de buitenwereld afgesloten. We kunnen rustig zeggen dat de schans overbevolkt moet zijn geweest. Door slechte hygiënische omstandigheden en gebrek aan voedsel en drinken heerst er vaak ziekte. In de verdediging van de schans heeft het garnizoen zich dapper gedragen, toch is er ook een keerzijde. Waarschijnlijk door de nood gedwongen trekken de verdedigers er meer dan eens opuit om het platteland af te stropen voor voedsel. Daarbij spelen de belangen van de gewone mensen geen rol. De bezetting van de Bomsterschans is een plaag voor de plattelandsbevolking.

Een volgende keer verder.

(wordt vervolgd) Bdv

BESTUUR STICHTING DORPSHUIS NIEZIJL

Van de bestuurstafel.

De onderwerpen van gesprek betroffen de laatste vergadering hoofdzakelijk de geplande verbouw en de opvolging van penningmeester D. Gommer. Het bestuur is er nog niet in geslaagd een nieuwe penningmeester te vinden en doet daarom dan ook een dringend beroep op een ieder die meent deze vakature straks te kunnen opvullen contact te willen leggen met dhr. J. de Vries, Havenstraat 7. Ten aanzien van de verbouw kunnen we zeggen dat bouwtekeningen en begrotingen aan geldschietters zijn ver-

18. De Bomsterschans in de 80-jarige oorlog.

In een eerdere bijdrage hebben we al eens geschreven dat het begin van de 80-jarige oorlog min of meer aan onze omgeving voorbijgegaan is. De zorg voor het dagelijkse bestaan is veel belangrijker dan de opstand. Maar in 1580 veranderen de zaken radicaal. De stad Groningen kiest door het verraad van stadhouder Rennenberg de kant van de Spanjaarden en de Ommelanden nemen het voor de Staatsen op.

Rennenberg doet flink van zich spreken: In juni 1580 vernietigt hij de Staatsen bij Hardenberg en al spoedig heeft hij Drenthe en ook de Ommelanden in zijn greep. Hij laat de schans de Opslag (Kommerzijl) slechten en versterkt de Bomsterschans, die immers zeer strategisch gelegen is vanwege de heerweg Groningen-Friesland en de zeesluizen. Het is dus niet helemaal waar dat de Bomsterschans nooit in Spaanse handen is geweest. Lang heeft de Spaanse bezetting het evenwel niet volgehouden.

In 1581 rukt Rennenberg op naar de stad Dokkum om deze plaats te gaan innemen. Maar omdat er tijdig versterkingen worden gestuurd moeten de Spanjaarden terug naar Visvliet. De Engelse soldaten die voor de Staatsen vechten staan onder bevel van Norrits. Er volgen twee veldslagen, waarbij de Engelsman Norrits laat zien dat hij een aanvoerder is die niet zo maar opgeeft, maar dat hij ook z'n strategisch inzicht weet te gebruiken. Bij het eerste treffen weet hij door een omtrekkende beweging te maken achter de Spaanse troepen te komen. Een paar soldaten die vooruitgestuurd worden moeten als "lokvogels" dienen. En dat lukt: Als de Spanjaarden de Engelse soldaten achtervolgen en denken de overwinning al behaald te hebben komt Norrits met zijn overige mannen tevoorschijn. In deze slag

(bij Grijpskerk) lijden de Spanjaarden gevoelige verliezen. Een dag later is de overwinning voor de aan Staatse kant vechtende soldaten compleet. Bij Visvliet/Grijpskerk wordt al enige uren hevig slag geleverd. De Spanjaarden worden ingesloten en slaan om het vege lijf te redden in paniek op de vlucht in de richting van de stad Groningen. De Spaanse bezetting van de Bomsterschans sluit zich bij de vluchtelingen aan. Vanaf dit moment (juni/juli 1581) komt de schans in Staatse handen en wordt nooit meer prijsgegeven. Het lukt Norrits, die de achtervolging heeft ingezet, niet om de sterke stad Groningen in te nemen.

De boven beschreven veldslag heeft kennelijk nogal wat indruk gemaakt. Een kroniekschrijver uit deze tijd vermeldt toch wel wat overmoedig dat er in 10 jaar tijd niet zo'n geweldige veldslag heeft plaatsgevonden in heel Nederland. Het laat zich gemakkelijk raden aan welke kant van de strijdende partijen we deze schrijver moeten zoeken. In de stad Groningen likken de verslagen Spanjaarden hun wonden. Tussen de 700 en 1000 soldaten zijn in de strijd en op de vlucht omgekomen en de Staatsen hebben een grote oorlogsbuit binnengehaald. In de stad krijgen de Spaanse soldaten er nog eens flink van langs: Ze worden uitgemaakt voor dronkaards, ze hebben onordelijk gevochten en hun schandelijke nederlaag lijkt veel op moedwil.

Ondertussen wordt de schans bij Niezijl versterkt, want het is natuurlijk te gemakkelijk om te veronderstellen dat de Spanjaarden hun pogingen om dit belangrijke bolwerk in handen te krijgen zullen opgeven. Alle gewone behuizing wordt afgebroken om de schans zo sterk mogelijk te maken. Zolang er niet daadwerkelijk om de schans wordt gevochten is de bezetting een grote plaag voor de omgeving. Stropen en plunderen is

Van de bestuurstafel.

Door het vertrek van Dirk Gommer, moesten wij op zoek naar een nieuwe penningmeester. Gelukkig hebben wij Sjoerd Boomsma, Hoofdstraat 8, bereid gevonden deze taak weer op zich te nemen. Gezien zijn ervaring op dit gebied geloven wij dat wij weer een prima bestuurslid gevonden hebben. De voorbereidingen voor de aula renovatie zijn in volle gang. De bouwvergunning zal binnen kort aangevraagd worden.

Voor het komende seizoen zijn er nieuwe activiteiten in 't Schanshuus t.w. dansles op vrijdagavond.

En een naaicursus op dinsdagavond.

Bezetting 't Schanshuus

	kleine zaal	grote zaal
maandag	13.30 - 14.15 u. Bondsspaarbank 19.30 - 22.00 u. Sjoelen om de twee week	13.30 - 15.15 u. Schoolgymnastiek 19.30 - 22.00 u. Hap-ki-do
Dinsdag	20.00 - 22.00 u. Naaikursus	13.30 - 15.15 u. Schoolgymnastiek 20.00 - 22.00 u. Zang
Woensdag	9.30 - 10.30 u. Rabobank	21.00 - 22.00 u. Damesgymnastiek
Donderdag	19.30 - 22.30 u. Kaarten	
Vrijdag		21.15 - 23.00 u. Dansen

D. Bregman - Ruys

secr.

aan de orde van de dag. We moeten daarbij niet vergeten dat we in die tijd hoofdzakelijk met huursoldaten te doen hebben, die als ze niet snel genoeg betaald worden al gauw opstandig zijn en er dan zelf wel op uit trekken om in hun levensonderhoud te voorzien. En dan maakt het niet veel uit of je met Spanjaarden of Staatsen van doen hebt. Verder zal het leven voor de soldaten in de schans niet altijd even gemakkelijk zijn geweest: Veel mensen op een te klein gebied en de bevoorrading verloopt in de moerassige omgeving niet altijd even best, zeker niet in tijden van belegering.

De nieuwe bevelhebber van de schans wordt de Deen (ook een huurling dus) Steyn Maltezen (van Malsen). Hij krijgt te maken met een nieuwe Spaanse tegenstander, want in juli 1581 is Rennenberg gestorven. Zijn opvolger heet Francisco Verdugo. Hij vertrouwt de Groningers en Friezen voor geen cent. Verdugo zegt dat de Groningers eigenlijk helemaal geen zin hebben om de koning van Spanje te dienen, maar op eigen belang uit zijn en de Ommelanden willen onderdrukken. Dat heeft Verdugo, hoewel de stad zijn "betaalheer" is, nog niet zo slecht gezien. Over de Friezen (misschien mogen we hier ook zeggen de Staatsen) heeft Verdugo wel een heel bijzondere opvatting: Hij vertrouwt ze alleen maar als er haar in hun handpalmen groeit.

Met deze Verdugo krijgt de Bomsterschans te maken. In september 1581 trekt hij met zijn troepen vanuit de stad naar het westen. Daarover een volgende keer verder.

(wordt vervolgd)BdV

VOORAF VOOR

Dörpsproat no 29 ligt weer voor U met alle in en ouds van de verenigingen ingezonden stukken. Deze Dörpsproat is gedraaid op de op proef geplaatste copy writer als vervanger van de oude en versleten stencil apparatuur. Komende maand mag er ook wat meer duidelijkheid worden verwacht in de richting van het bestemmingsplan waarover Dorpsbelangen elders in dit nummer ons meer informatie verstrekt. Ook zal de redaktie nauwlettend het promoten van Niezijl op de beurs in Zuidhorn volgen en mocht U niet in de gelegenheid zijn om daar een kijkje te nemen zal U toch naar we verwachten van verschillende kanten hierover worden geïnformeerd. Het onstuimige weer heeft zich ook door gezet in het westerkwartier waar uit eindelijk de definitieve naam is gekomen. Het heeft de gemoederen weer eens goed bezig gehouden, net als andere perikelen in Niezijl zelf. De redaktie is bij de oude stukken ook nog iets tegengekomen wat het publiceren waard is, alleen zouden we graag de schrijver van het stuk willen weten. Uitgangspunt is dat alleen stukken worden gepubliceerd waarvan de naam van de inzenders bekend is bij de redaktie.

INGEKOMEN: op Hoofdstraat 94 Corrie Knol uit Niekerk.

VERHUISD: binnen het dorp Ron Groothuis en Bea Tiemens naar de Stein van Malsenstraat 3.

en vorige maand Fam. B Boersema naar Hoofdstraat 42.

VERTROKKEN: naar Haulerwijk Alidus van de Gaast en Henk Spijkerman naar Grijskerk.

Het samenstellen van Dörpsproat en het inleveren van de bijbehorende copy wordt steeds kritischer.

De redaktie wil daarom gaarne voor woensdag 17 oktober a.s. uw copy ontvangen op Hoofdstraat 91 bij Piet Zijlstra.

19. De Bomsterschans in de 80-jarige oorlog.

Degeneres animos timor arguit
Bomsterzyl Fri propugnaculum
Ad perpetuam servati Bomsterzylensis
propugnaculi memoriam ducib militibq
senatus ord bel F F 1581

Begrijpt u er iets van? Of zegt het bovenstaande u totaal niets? Toch hebben de (in het Latijn geschreven) beginregels alles met de geschiedenis van de Bomsterschans te maken, we mogen er zelfs een beetje trots op zijn. De tekst is een regelrechte lofzang op de verdedigers van de schans in 1581. Ter ere van deze verdedigers is een penning gemaakt. Op de voorkant staat in het Nederlands vertaald het volgende: Angst kenmerkt ontaarde/verdorven geesten. (Deze spreuk is afkomstig van de Romeinse dichter Vergilius, die kort voor de geboorte van Christus leefde). Verder staat er: Bomsterzyl, bolwerk van Friesland. Op de achterkant staat vanuit het Latijn vertaald ongeveer het volgende: Ter eeuwige gedachtenis van het behoud van de Bomsterzylster schans heeft de Raad van State van de Nederlanden deze penning laten slaan.

Nu het verhaal achter dit eerbetoon. In september 1581 rukt het Staatse leger onder leiding van Norrits en Willem Lodewijk vanuit Friesland op in de richting van de stad Groningen. Het is de bedoeling om de macht van het Spaanse leger te breken. In Leeuwarden zijn namelijk verschillende heren uit de Ommelanden gekomen om hun beklag te doen. Zij betalen aan Friesland geld om hulp te ontvangen tegen de Spaanse overheersing en toch blijven de Spanjaarden in het Groningse gebied nog steeds heer en meester. Kennelijk wordt er naar deze heren geluisterd, want een leger van zo'n 2400 soldaten moet de Staatse macht vestigen. De stad

Groningen wordt evenwel niet bereikt, want aan de Niezijlster kant van Noordhorn wacht het Spaanse leger van Verdugo de Staatsen al op. De Spanjaarden maken ook weer van huurlingen gebruik, o.a. Walen en Duitsers. De zeer drassige omgeving lijkt deze keer in het voordeel van de Spanjaarden, de verdedigers, uit te werken. Ook weet Verdugo, die wat het aantal soldaten betreft ver in de minderheid is, door een list de Staatsen in het nauw te brengen. Aan weerszijden van de heerweg liggen ongeveer 100 musketiers en schutters in een hinderlaag. Deze strategie brengt vooral Willem Lodewijk, die langs de heerweg oprukt, in grote moeilijkheden. De hevigste gevechten vinden plaats tussen de boerderij die nu nog Norrits heet en Noordhorn, aan de zuidkant van de straatweg. Het land heet daar nu nog Norritsveld. De Staatsen lijden een zware nederlaag en slaan op de vlucht. Willem Lodewijk en Norrits weten, hoewel ze beiden gewond zijn, het vege lijf te redden en komen uiteindelijk in Visvliet terecht. Het verhaal gaat dat vele soldaten op hun vlucht in het Niezijlsterdiep verdrinken en dat er uiteindelijk ongeveer 1600 om het leven komen. Wat heet een zware nederlaag! Norrits vertrekt onmiddellijk naar Engeland om weer nieuwe manschappen aan te werven.

Maar hoe zwaar de nederlaag ook is geweest, de verdedigers van de Bomsterschans denken niet aan overgave. De leider, Steen van Malsen, wil niet eens met de Spanjaarden onderhandelen. Hij beschikt over een aantal gietijzeren kanonnen en die geven hem waarschijnlijk een gevoel van kracht. Er zit voor de Spanjaarden niets anders op dan de schans te belegeren. De schans wordt van de buitenwereld afgesloten door de waterwegen (er wordt gesproken over het diep ten noorden van de schans: waarschijnlijk het Niezijlsterdiep)

met palen, kettingen en schepen te blokkeren. Verdugo wil de schans beslist in zijn bezit krijgen. Toch zit het ook hem niet mee. Vooral als de tijd vordert worden de Duitse soldaten opstandig, want ze willen extra geld voor de veldslag bij Noordhorn. Maar Verdugo heeft het benodigde geld niet en dat is een van de redenen dat hij geen aanval kan uitvoeren op de schans, de soldaten willen niet. Daar komt nog bij dat gaandeweg het jaar het weer slechter wordt en dat kost Verdugo uiteindelijk de kop.

We hebben wel eens eerder gezien dat kroniekschrijvers de zaken wel eens wat mooier willen voorstellen dan de werkelijke gang van zaken eigenlijk toelaat. Zo'n schrijver is ook Eggerik Phebens. Hij vertelt ons over de afloop van de belegering het volgende verhaal. De verdedigers van de schans zetten de sluizen open en steken een dijk door. Tot aan Enumatil komt het land onder water te staan, iets wat de Spanjaarden kennelijk niet weten te waarderen. Zij raken nog meer in paniek als het ook nog begint te stormen. Vanuit Niehove is het mogelijk om over het water de schans weer te bevoorraden. Op 24 oktober 1581 slaan de Spanjaarden op de vlucht, waarbij ongeveer 40 soldaten worden gedood en ook een aantal gevangen genomen wordt. Phebens' verhaal is evenwel nog niet uit. Volgens hem hebben op die 24e oktober de Staatse schepen die vanuit het noorden komen de wind flink in de rug. Ze varen de kettingen, die juist door het water gelegd zijn om de schepen tegen te houden, kapot en weten zo de schans te bereiken. De sluizen worden opengezet en dit huzarenstukje jaagt de Spanjaarden pas echt op de vlucht. Zou het allemaal echt zo gebeurd zijn?

Het bovenstaande maakt in ieder geval duidelijk dat een verloren slag nog niet een verloren oorlog betekent. In Friesland haalt men

opgelucht adem dat de Bomsterschans niet in handen van de Spanjaarden is gevallen. Steen van Malsen wordt rijkelijk beloond voor zijn moed: Hij wordt tot luitenant bevorderd en hij krijgt een keten, die een voor die tijd enorm bedrag vertegenwoordigt, nl. 600 gulden. Deze ketting is er niet meer, maar de eerder genoemde gedenkpenning ligt in het museum in Groningen.

Een tijdlang wordt er door de Spanjaarden en de Staatsen wat minder oorlog gevoerd, maar de plattelandsbevolking heeft erg te lijden onder het garnizoen van de Bomsterschans.

Een volgende keer verder.

wordt vervolgd-BdV

VOOR U GEZIEN.

De stierenvechter van Niezijl.

Wist U dat Niezijl een stierenvechter heeft !!!
De stier heeft alleen de vechter het water in gedrukt, zwemmende weg is de vechter toch veilig aan de wal gekomen, en het gevecht uit de weg gegaan.

Papieraktie

Op zaterdag 6 oktober a.s. komen we weer bij u langs voor oud papier vanaf 10.00 uur.

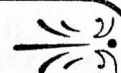
We stellen het bijzonder op prijs wanneer u uw oude papier dan voor ons aan de straat wilt zetten, liefst in dozen en / of goed gebonden.

Dus: ZATERDAG 6 OKTOBER VANAF 10.00 UUR.

DORPSBELANGEN

NIEZIJL

Bestuurswisseling.

In de statuten is vastgelegd dat ieder jaar één bestuurslid moet aftreden en zal als zodanig niet herkiezbaar zijn. Deze keer is het de beurt aan Hr. H. Schriemer om uit het bestuur te treden.

Inmiddels hebben we Mw. N. Martini bereidt gevonden deze open plaats in te nemen mits de algemene ledenvergadering deze winter hiermede akkoord kan gaan. Eventuele tegenkandidaten kunnen in de maand oktober bij het bestuur schriftelijk worden ingediend.

Promoten van Niezijl op de beurs te Zuidhorn.

In overleg met de verenigingen zal dorpsbelangen samen met de Handelsvereniging trachten Niezijl te promoten op de beurs te Zuidhorn. Hiervoor is aan de deelnemende verenigingen gevraagd om in een paar zinnen doel en activiteiten van de vereniging aan te geven zodat dit in een gezamenlijke folder kan worden weergegeven in een speciale Dorpsproat.

Uiteraard zal dorpsbelangen ook zijn eigen verhaal schrijven en voor de nodige gegevens zorgen om de leefbaarheid van Niezijl onder de aandacht te brengen van de beursbezoekers. Een concept in een duidelijke vorm zal op 3 oktober a.s. met de verenigingen worden besproken.

De beurs zal worden gehouden van 10 t/m 13 oktober in twee grote tenten op het parkeerterrein van zaal Balk. Op 10, 11 en 12 oktober zijn er iedere avond 2 modeshows tevens is er live-music.

Op 13 oktober komt voor de jeugd de Veronica Disco-show.

VOORAF

Dörpsproat no 30 ligt weer voor uw neus met allerlei wetenwaardigheden over de maand oktober maar ook de eerste activiteiten voor de maanden november en december. De redactie is inmiddels uitgebreid met een lid van het Stichtingsbestuur en wordt nu gevormd door Piet van der Schaaf, Gerrit van Brouwershaven en Piet Zijlstra. Niezijsl stond deze maand wel in de belangstelling dankzij de presentatie op de beurs in Zuidhorn, waar de kranten en Radio Noord de nodige aandacht aanhebben besteed. De buitenwacht weet opnieuw dat Niezijsl niet wenst te vergrijzen. Een speciale uitgave van Dörpsproat verstrekte de belangstellenden meer gedetailleerde informatie over Niezijsl. Het college, wat deze maand op bezoek was voor een bespreking met Dorpsbelangen, werkt hard aan het bestemmingsplan zodat we in 1991 kunnen starten met de eerste woningen. Ook de maanden november en december kondigen zich aan in deze uitgave. De eerste week van november komen we weer langs voor het kinderfeest op 5 december. Het andere kinderfeest van Sint Maarten valt dit jaar op zondag. Het schijnsel van de lampionen en de liedjes die bij dit feest horen, komen een dag eerder. Mocht u er niet aandenken, de kinderen vergeten dit zeker niet. Zaterdagavond 10 november staan ze voor uw deur om hun liedjes aan u te laten horen.

Copy voor de Dörpsproat van november uiterlijk 17 november inleveren bij Piet Zijlstra

20. De Bomsterschans in de 80-jarige oorlog.

Op het eerste gezicht lijkt het erop, dat na het jaar 1581 een wat rustiger tijd aanbreekt. Toch moeten we ons, daarover schreven we al eens eerder, van die rust geen al te grote voorstelling maken. Het oorlogsgeweld mag dan iets minder zijn, het alledaagse leven is allerm minst gemakkelijk. Een paar voorbeelden daarvan. In 1570, 1578, 1585 en 1587 zijn er overstromingen en dijkdoorbraken, waarbij mensen en dieren het leven verliezen en er ook veel materiële schade wordt aangericht. Als het land overstroomt is het vaak tijden niet te gebruiken. In 1578 veroorzaakt een mislukte oogst hongersnood, in 1581 zijn er door een pestepidemie in deze streken 1300 mensen gestorven. In 1582 is er in de herfst een muizenplaag. Volgens de kroniekschrijver Eppens hebben de muizen in een nacht het koren van twee boeren uit de Ruigewaard kaalgevreten, waarna de plaag zich tot in het Marnegebied uitbreidt. Er is maar één conclusie mogelijk: De weinige mensen die rond 1580 in deze streek wonen hebben het heel moeilijk. Veel mensen verlaten dit gebied, omdat de natuurrampen, maar ook de plunderende soldaten het leven bijna onmogelijk maken. De bezetting van de Bomsterschans heeft ook geen beste reputatie. Hun strooptochten en plunderingen strekken zich tot in de omgeving van Leens en Aduard uit. In 1582 wordt door de Niezijslsters het klooster van Aduard zelfs in brand gestoken en ook wordt de kerk van Grijskerk verwoest. Het is dan ook geen wonder dat veel land onverkoopbaar is en er maar verwaarloosd

bijligt. De Niezijlsters vormen zó'n plaag, dat stadhouder Verdugo maar al te graag de schans wil heroveren. Veel geld wordt door de stad Groningen hiervoor beschikbaar gesteld, maar Verdugo komt niet verder dan het aanleggen van een aantal schansen rond de Bomsterschans, zoals b.v. in Enumatil en Noordhorn, zodat de strooptochten van de soldaten in de Bomsterschans een beetje ingedamd kunnen worden.

Even lijkt het erop, dat in 1586 het geweld weer in volle hevigheid zal losbarsten. Willem Lodewijk concentreert in Niezijl zijn troepen en er worden schepen en bruggen gebouwd. Alles duidt in de richting van een grote aanval op de Spanjaarden in de Ommelanden met natuurlijk de stad Groningen als hoofddoel. Toch komt de verwachte aanval niet, omdat de soldaten van Willem Lodewijk ergens anders nodig zijn. Het is logisch dat de Spanjaarden nu hun kans schoon zien om een aanval op de Bomsterschans uit te voeren, omdat ze verwachten dat Niezijl verzwakt achtergelaten is. Maar daarmee komen ze nogal bedrogen uit. De Spanjaarden proberen een hinderlaag op te zetten. Ze verbergen zich rondom de schans in sloten en struiken en slaan dan alarm. Dit alles speelt zich tijdens de nacht af. De Spaanse soldaten hopen dat het Niezijlster garnizoen dat is achtergebleven naar buiten zal komen, zodat de schans bij verrassing kan worden ingenomen. De Niezijlsters laten zich evenwel niet verrassen. De poorten gaan niet open, maar worden juist gesloten en al is het ook nacht, het geschut wordt in stelling gebracht. De Spanjaarden moeten weer eens onverrichterzake afdruipe. In het voorjaar van 1587 proberen de Spanjaarden het

nog eens, weer in een nacht, volgens een kroniekschrijver tijdens de pinksternacht. De aanvallers zijn heel wat van plan, want er komen ladders en bruggen aan te pas. Maar ook deze keer worden de Spanjaarden verdreven, waarbij ze grote verliezen lijden. Al deze mislukte aanvallen geven een aanwijzing hoe sterk de Bomsterschans wel geweest moet zijn. Belangrijk is de schans ook, want steeds als Willem Lodewijk een aanval op Groningen voorbereidt, is de Niezijlster schans het uitgangspunt. Zo ook in 1587. In het najaar bouwt Gerrit de Jonge voor Willem Lodewijk een schipbrug. Via deze brug zal Willem Lodewijk de schans moeten bereiken. En hoewel Gerrit de Jonge, een kapitein die in het garnizoen gelegerd is, verstand heeft van het bouwen van bruggen en ook veel weet van de diepte van het water rond de schans en de werking van eb en vloed, gaat het toch fout. Nadat de brug gebouwd is, steekt er een storm op vanuit het noorden (het water wordt dus vanaf de zee kant opgestuwd), waarbij ook nog eens een springvloed komt. De brug slaat weg en Willem Lodewijk kan er geen gebruik van maken. Het gevolg is dat de geplande aanval op Groningen niet doorgaat.

Beide partijen, de Staatsen en de Spanjaarden, houden in de jaren 1581-1588 in grote lijnen de stellingen die ze betrokken hebben. Verdugo onderneemt in deze jaren enkele vruchteloze pogingen om het bolwerk Niezijl te nemen, een schans die hem wel zo langzamerhand grijze haren moet bezorgen. We hebben gezien dat ook de pogingen van Willem Lodewijk om de stad Groningen en de Ommelanden in zijn macht te krijgen niet succesvol zijn. Formsma geeft van deze jaren een mooie omschrijving als hij het heeft over

de "brandschatting van het Westerkwartier" door de plunderende soldaten.

In 1588 komt er een belangrijke wending in de 80-jarige oorlog. De landvoogd Parma moet een geweldig verlies incasseren, omdat de Armada, de zogenaamde onoverwinnelijke vloot, toch vernietigd wordt. Parma moet zijn aandacht richten op het zuiden, op Frankrijk. Willem Lodewijk krijgt hier in het noorden de handen vrij en kan zich gaan richten op de verovering van Groningen. In deze strijd om Groningen is er voor de Bomsterschans vanaf 1589 een belangrijke rol weggelegd. Daarover een volgende keer verder.

wordt vervolgd-BdV

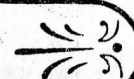
Beste Buurtbewoners,

Denkt U aan de contactavond op 24 november a.s. in het 't Schanshuus. Aanvang 19.45 uur. Wij rekenen op alle leden, stel ons niet teleur.

We proberen U deze avond met allerlei spelletjes bezig te houden.

Dus laat ons niet zitten en kom allemaal.

Het Bestuur.

Overleg met gemeente bestuur.

Op woensdag 17 oktober j.l. was Niezijl aan de beurt voor een eerste overleg van het college met het bestuur van dorpsbelangen.

In het Schanshuis zijn s'avonds tussen half acht en tien uur verschillende onderwerpen de revue gepasseerd. Het gemeente bestuur is van plan één keer per jaar met de buiten dorpen overleg te plegen op bestuurlijk niveau en één maal per jaar op ambtelijk niveau. De vergaderingen worden gehouden aan de hand van een tevoren opgestelde agenda. De onderwerpen die zijn besproken hadden betrekking op: bestemmingsplan; punten uit dorpsvernieuwing is nooit klaar; vaarrecreatie etc.

Bestemmingsplan.

Ook het college is van mening dat bij de ontwikkeling van het bestemmingsplan een eenvoudige weg achter de woningen van de Hoofdstraat moet worden meegenomen. Zodra het kosten plaatje bekend is en het hierbij behorende bestemmingsplan in eerste fase is goed gekeurd door de provincie wordt een extra bespreking gehouden met de bewoners van de Hoofdstraat die grenzen aan de ontsluitingsweg.

Wethouder Kloppenburg gaf aan dat midden 1991 het gebied vrijkomt voor woningbouw. De bespreking over de weg achter de woningen zal in eerder stadium plaats vinden.

VOORAF:

Het november nummer biedt deze keer weer een grote variatie van de historie van Niezijl rond 1500 tot de laatste ontwikkelingen in het Niezijl van deze tijd.

De Sinterklaas verrassing wordt deze keer verzorgt door het college van Zuidhorn met zijn verhogingen die vooral voor de kleinere beurs hard aankomen. Of de raad deze surprises zo accepteren zal de tijd leren. Hopelijk denken die niet zo eenvoudig over deze kwestie als uit sommige kranten berichten naar voren is gekomen. Maar wat doen nu al die inwoners van de oude gemeente Grijskerk met hun containers? De puzzel vraagt deze keer ook om een reactie van uw kant of we er mee door gaan en waar de voorkeur naar uitgaat van de puzzelaars.

Ook de kabel t.v. is weer in beeld om met v/d Heide te spreken die elders in dorpsproat aangeeft wat de kosten zijn van een dergelijke aansluiting.

Wat niet veel kosten met zich meebrengt maar heel gezellig kan zijn is het koffieconcert waarvoor Kommerzijo uw aandacht vraagt.

Een heel ander onderwerp is de nog steeds niet opgeloste aanvaring tussen de volleybal-ers en het stichtingbestuur.

Al hoewel dorpsbelangen tracht aan de hand van de fietsen hier in te bemiddelen kunnen de partijen elkaar nog niet vinden.

Nog even en het jaar is weer om en aangezien de redactie uiterlijk 22 december het laatste nummer van dit jaar bij U wil bezorgen is de uiterste datum voor inleveren van de copy

15 december a.s. bij Piet zijlstra Hoofdstraat 91 9842 PE Niezijl.

VertrokkenReny Dijkstra Stein van Malsenstraat 13 naar lichtboei 245 in Groningen.

21. De Bomsterschans in de 80-jarige oorlog.

In 1589 barst de schansenoorlog weer in volle hevigheid los. Tegenover elkaar staan Verdugo voor de Spanjaarden en de 28 jarige Willem Lodewijk aan de Staatse kant. Verdugo, die 51 jaar oud is, heeft het als stadhouder niet gemakkelijk in deze omgeving. Hij ontvangt van de stad Groningen maar fl.12.000,- per jaar voor de oorlogsvoering, zodat hij dan ook regelmatig zijn beklag doet bij Parma. Maar de stad is bijzonder zelfzuchtig: De koning van Spanje moet de belangen van Groningen verdedigen voor weinig geld en verder wil men eigenlijk niets met de Spanjaarden te maken hebben. Nu moeten we niet denken dat de Staten-Generaal voor Willem Lodewijk altijd even gul zijn. Ook voor hem worden er meestal geen extra gelden of hulptroepen beschikbaar gesteld. Toch loopt Willem Lodewijk al lange tijd met een plan rond, namelijk het in zijn macht brengen van de stad Groningen en de daarbij behorende Ommelanden. Aan het uitvoeren van dat plan begint hij in 1589. De Spanjaarden hebben op dit moment drie belangrijke vestingen in hun bezit: Groningen, Steenwijk en Coevorden. Verder zijn er nog enkele Spaanse schansen. In deze omgeving zijn dat b.v. de Soltkamp, de Aduarder Steentil, Noordhorn en Enumatil. De Staatsen bezitten de steden Dokkum, Zwartsluis en Hasselt. Een rij schansen, bijna op elke pas en zijl, sluit voor Verdugo de weg naar Friesland af. Een van deze schansen is de Bomsterschans.

Willem Lodewijk wil de stad Groningen eigenlijk wel aanvallen en veroveren, maar beseft heel goed dat vanwege de kracht van de stad dit plan moeilijk uitvoerbaar is.

Hij besluit daarom de stad van haar aan- en afvoerlijnen af te sluiten en haar te isoleren. Aan de westkant van de stad speelt als uitvalsbasis de Bomsterschans daarbij een belangrijke rol, in het oosten bezitten de Staatsen de schans bij Oterdum. Willem Lodewijk zet de aanval in het voorjaar in. Allereerst wordt op een listige manier de schans bij Enumatil veroverd. Op een moment dat Verdugo niet in Groningen aanwezig is, laat Willem Lodewijk een oorlogsschip vlak bij de schans van Enumatil langs varen. Er zijn maar 27 soldaten in de schans aanwezig en kennelijk hebben ze niets in de gaten. Er varen immers zo vaak schepen door het Hoendiep en dan gaat het meestal om smokkelschepen. Het schip vaart echter tegen de schans aan en vanuit de mast en vanaf het schip wordt er in de schans geschoten. De bevelhebber van Niezijl, Michel Hogelcke veroverd dan de schans vanuit het westen. Alle 27 soldaten worden om het leven gebracht. De inname van Enumatil is geen enorme oorlogsdaad, omdat de schans erg zwak is. Willem Lodewijk laat zelfs binnen vijf weken een nieuwe schans bouwen. De schrik in de stad is groot, want de Staatsen komen nu wel erg dichtbij. Als Verdugo terug is gaat hij wel poolshoogte nemen bij Enumatil, maar hij durft de schans niet aan te vallen. In de maand april moet Willem Lodewijk tijdelijk van zijn oorlogsplannen in het noorden afzien. In het zuiden van Nederland, in Geertruidenberg, is een mouterij uitgebroken en om die te onderdrukken zijn er ook soldaten uit Friesland nodig. Peter Sedlnitsky, een veldheer uit Bohemen, wordt er met enkele vendels soldaten naartoe gestuurd. Deze Sedlnitsky zullen we nog weer tegenkomen.

In de vroege zomer van 1589 laat Verdugo maatregelen nemen om het Staatse gevaar in te dammen. Hij laat de Bomsterschans en Enumatil van de aanvoer van zee afsnijden. Om dit te bereiken bouwt hij de al verlaten schans de Opslag (Kommerzijl) weer op en ook bij Niehove laat hij een kleine schans bouwen. Het laat zich raden wat Willem Lodewijk van deze zet vindt, maar hij kan de bouw niet meer vrijdelen, omdat hij het gevaar te laat heeft onderkend. De Bomsterschans moet nu vanaf het land worden bevoorraadt. Willem Lodewijk beraadt zich op een tegenzet. Hij slaagt erin om in het noordoosten de schans Reide in handen te krijgen, een belangrijk bolwerk, waardoor de invloed van de Staatsen in het oosten van Groningen verder wordt uitgebreid. Toch zijn de Staatse bestuurders niet erg gerust op de hele situatie. Ze zijn bang dat Verdugo Friesland zal binnenvallen, nu hij de Opslag weer in zijn bezit heeft is hij veel te dichtbij gekomen. Voordat Willem Lodewijk naar Reide vertrekt geeft hij aan Sedlnitsky de opdracht om de Bomsterschans van voorraden te voorzien. Willem Lodewijk is niet zo bang als de bestuurders. Hij denkt dat Verdugo doorgaat met schansen bouwen of Verdugo zal proberen om Reide weer in zijn bezit te krijgen. En inderdaad valt Verdugo niet Friesland binnen, maar begeeft zich op weg naar Reide.

Een volgende keer zien we hoe de bevoorrading van de Bomsterschans in z'n werk is gegaan.

wordt vervolgd-BdV

VOORAF:

Dörpsproat no 32 sluit het jaar 1990 af met een korte terugblik in de achter ons liggende periode. Begin van het jaar werd ondanks veel gekrakeel de herindeling een feit en bleef met een nipte voorsprong de naam Zuidhorn overeind.

De herindeling zou een voordeel zijn voor de burgers, maar ook al waren de eerste tastbare vruchten zoet geen hondenbelasting meer, aan het eind van het jaar werd de nieuwe oogst door belasting verhogingin zuur en wrang.

Het bestemmingsplan kreeg eind mei een vervolg met een toezegging van wethouder Kloppenburg aan de bewoners van de hoofdstraat half oktober werd in Niezijl alles nog eens doorgesproken met het college waarbij als streef datum mei/juni 1991 werd genoemd.

Beter is het echter gegaan met het invullen van de oude haven, voor de zomer vakantie waren de vier woningen bewoond. In die zelfde periode verliet Dirk Gommer Niezijl en moest de redactie improviseren om dörpsproat overeind te houden. Het resultaat ligt, ook deze maand weer, bij iedereen in de bus.

Werd vorige jaar nog gesproken over het kabelnet voor de tv, eind van dit jaar is v/d Heide druk bezig dit te realiseren. We willen afronden met het succes van de puzzel waar Dirk Nicolai zijn handen vol aan heeft gezien het deelnemersveld.

Rest ons nog iedereen te bedanken voor alles wat ze ook dit jaar hebben gedaan om dörpsproat op tijd bij iedereen in de bus te laten glijden.

Ook in 1991 rekenen we weer op uw medewerking en
WENSEN EEN IEDER PRETTIGE FEESTDAGEN EN EEN
VOORSPOEDIG BEGIN.

Uw kopy voor dörpsproat no 33, jaargang 4 hebben wij
graag voor zaterdag 19 januari 1991 in ons bezit.
Vertrokken fam G. Kooyenga naar Grijpskerk.

22. De Bomsterschans in 80-jarige oorlog.

Willem Lodewijk bevindt zich in de vroege zomer van 1589 in het noordoosten van Groningen, waar hij op 24 juni de schans Reide in zijn bezit weet te krijgen. Hij versterkt het bolwerk behoorlijk en weet zo voor elkaar te krijgen dat het voor Groningen bijna onmogelijk is om nog handel te drijven met de stad Emden via de Eems.

De vorige keer hebben we gezien dat Willem Lodewijk opdracht heeft gegeven aan zijn luitenant Sedlnitsky om over het land de Bomsterschans te bevoorraden. Verdugo heeft namelijk z'n tegenmaatregelen genomen door Niezijl en Enumatil van de zeeaanvoer af te sluiten. We zullen zo zien dat deze bevoorradingsactie niet zo gemakkelijk verloopt, maar kennelijk willen de Staatsen de Bomsterschans onder geen beding verliezen.

Rond de 29e juni 1589 speelt zich het volgende af. Sedlnitsky vertrekt met een convooi goederen vanuit de Friese plaats Dokkum. Er wordt gesproken over 90 wagens met rogge, mout, stokvis en zout. Men begint de ongeveer 40 kilometer lange tocht in de nacht om toch vooral maar niet gezien te worden. Op het moment van de bevoorrading liggen er in Niezijl twee vendels, onder leiding van de hoplieden Tjaart Jansen Wederspan en de Duitser Michiel Hogelken. Deze laatste is zoals is afgesproken met ongeveer 50 soldaten in de richting van Grijpskerk vertrokken om daar het convooi op te wachten en de goederen veilig binnen de schans te brengen. Tegen de morgen komt het convooi bij Grijpskerk aan. Alles lijkt volgens plan te verlopen, maar dan blijkt dat de wagens blijkbaar toch gezien zijn vanuit de schans de Opslag bij

Kommerzijl. De Spanjaarden proberen met een aantal ruiters en voetknechten het convooi in handen te krijgen. Niemand van de Staatsen heeft hiermee rekening gehouden, want iedereen is er van uitgegaan dat de Opslag maar een kleine bezetting heeft, hooguit 50 soldaten. Het gevolg van deze misrekening is dat de Staatsen nog moeten vechten voor het behoud van het convooi. De meeste wagens komen veilig in de Bomsterschans aan, maar bij het gevecht met de Spanjaarden zijn enkele wagens in een sloot terecht gekomen.

De Bomsterschans is weer van voorraad voorzien, maar daarmee zijn de problemen nog lang niet opgelost. De vraag is hoe de begeleiders van het convooi, Sedlnitsky en zijn mannen, weer in Friesland terug moeten komen. De Spanjaarden legeren zich namelijk in Grijpskerk en daar moet Sedlnitsky langs. Het volgende plan wordt gemaakt. Tjaart Wederspan zal met 60 man naar Grijpskerk varen. (Omdat dit alles zich eind juni, begin juli afspeelt, moeten de dijken wel zijn doorgestoken). Er worden 30 soldaten vooruit gestuurd om te controleren of de Spanjaarden nog wel in Grijpskerk zijn, want alles lijkt daar zo verdacht stil. Als blijkt dat alles veilig is zal Wederspan de molen (er was in 1589 dus al een molen in Grijpskerk) in een bepaalde stand laten draaien, zodat de Nieziijlsters kunnen zien dat Sedlnitsky weer naar Friesland terug kan keren via Grijpskerk. Dan gaat er echter een heleboel mis. De mannen van Wederspan blijven niet in de schepen. Als ze de Spaanse soldaten zien (die bevinden zich nog wel degelijk in Grijpskerk) wordt er onmiddellijk gevochten, dwars tegen alle afspraken in. Een kroniekschrijver meldt dat de Staatse

soldaten extra dapper zijn geworden door het drinken van Spaanse wijn, maar dat ze zich onder invloed van de wijn ook onvoorzichtig gedragen. Er sneuvelen tussen de 30 en 40 Staatse soldaten, waaronder ook de schoonzoon van Hogelken, een van de bevelhebbers van de Bomsterschans.

Tijdens het gevecht bij Grijpskerk is het in de Bomsterschans ook lang niet rustig. Men merkt in Nieziijl wel dat het in Grijpskerk fout gaat. Hogelken wil dan ook dat Sedlnitsky en zijn mannen gaan helpen. Sedlnitsky doet dit evenwel niet, omdat hij bang is om verslagen te worden. Als dat namelijk gebeurt is er in heel Friesland geen soldaat meer om Verdugo tegen te houden. Hogelken is woedend op Sedlnitsky en scheldt hem uit voor een trouweloze schelm die zijn kop zou moeten verliezen.

Maar misschien is het wel zo dat juist Sedlnitsky zijn hoofd goed gebruikt. Hij beseft dat de terugweg via Grijpskerk is afgesloten. Daarom laat hij schepen uit Enumatil komen en vaart dan over het onder water gezette land naar het Cusemerklooster bij Oldekerk en trekt vandaar verder over Surhuizum naar Leeuwarden.

wordt vervolgd-BdV

Als een vloeiende lijn...

HONDA Fa J. & H. Huizinga
Hoofdstraat 81 - 9842 PE NIEZIJL

VOORAF

Dorpsproat gaat haar vierde jaargang al weer in. Hebben we de kosten de eerste jaren, door het gebruik van reeds afgeschreven apparatuur, zeer laag weten te houden, nu moet de redactie alle zeilen bij zetten om de kosten van dorpsproat en de inkomsten met elkaar in evenwicht te houden. Door vervanging van de oude apparatuur zijn de productiekosten bijna 10x zo hoog geworden. De opbrengst van het oud papier zal de komende jaren volledig worden benut om de productiekosten van dorpsproat te kunnen bekostigen. De kosten om dorpsproat samen te stellen, uit te werken ed, moeten uit andere middelen worden verkregen.

De beslissing in het verleden van dorpsbelangen en het stichtingsbestuur, om dorpsproat uit het ophalen van oud papier te bekostigen en de medewerking van de inwoners uit het dorp hebben er voor gezorgd dat ieder jaar een toename in de hoeveelheid oud papier kon worden geconstateerd.

Iedere keer is het bij de jaarwisseling weer afwachten wat de jeugd nieuwjaarsnacht heeft ondernomen of bedacht.

Jammer is het daarbij echter dat vernielingen worden aangericht en goederen verdwijnen wat niet de opzet is van het slepen tijdens de jaarwisseling. Laten we het elkaar gezellig houden en het volgend jaar de jeugd hieraan herinneren.

De nieuwjaarsinstuif was dit jaar gezellig. De redactie kon de prijswinnaars bekend maken en sommige bestuursleden hun informele contacten met het gemeentebestuur voortzetten. Wat de resultaten hiervan waren zullen we U laten weten in de dorpsproaten van dit jaar. Wel hebben we vernomen dat steeds meer inwoners s'avonds het Hoog Houtje mijden, dankzij de uitstekende verlichting. Dorpsbelangen hoelang nog ???

KOPLIJ VOOR DORPSPROAT 34 GRAAG IN HET BEZIT VOOR 20 FEBRUARIE A.S.

23. De Bomsterschans in de 80-jarige oorlog.
(Slot).

Deze keer willen we proberen tot een afronding te komen wat betreft de geschiedenis van de Bomsterschans. Misschien is het beter om te zeggen een voorlopige afronding, omdat het zeker niet uitgesloten is dat er nog eens wat meer gegevens boven tafel komen. Waarschijnlijk zullen we nog wel eens een bijdrage aan deze roemruchte en ook wel beruchte schans wijden. De laatste afleveringen hebben in ieder geval nog vraadtekens voldoende overgelaten.

In 1589 blijft Verdugo doorgaan met het versterken van de schans de Opslag. In het noorden (de Soltkamp) en in het zuiden (de Bomsterschans) liggen twee vijandelijke bolwerken en beide wil Verdugo in zijn bezit krijgen. Om Niezijs helemaal van de toevvoer van de zee af te sluiten heeft hij een nieuw plan bedacht: het leggen van een dam over de Riet. Om dit voor elkaar te krijgen komen er timmerlieden uit de stad Groningen, maar ook de boeren uit de omgeving moeten hun bijdrage leveren. En weer krijgt Verdugo het moeilijk, want de boeren werken allerm minst van harte mee. Zo krijgt Verdugo van de dertig gevorderde wagens maar de helft in handen. Ook moeten de boeren graafwerk verrichten en paarden leveren. Ze klagen steen en been tegen Verdugo dat de soldaten de huizen afbreken en de vrouwen niet met rust laten. Het gevolg van dit alles is dat het werk maar traag vordert. In augustus 1589 is er een dam gelegd, maar de Riet is nog niet gestopt. Daarom laat Verdugo een brug op palen bouwen, zodat zijn mensen in ieder geval kunnen oversteken.

In het voorjaar van 1590 is het Verdugo nog steeds niet gelukt om de Riet te bedwingen. Van deze hele operatie moeten we niet te gering denken. De Riet is in die tijd nog een echte zeearm, die rond 1600 in de omgeving van Balmahuizen nog zo'n drie kilometer breed moet zijn geweest.

Verdugo zit intussen heel erg om geld verlegen. Aan de ene kant moet hij de boeren wel betalen om ze wat toeschietelijker te maken om hulp te geven, aan de andere kant heeft hij er weer soldaten bij weten te krijgen, echter zonder geld voor soldij. Op een gegeven moment liggen er in het buitendijkse land van de Opslag 3000 soldaten van Verdugo. En voor de soldaten geldt: eerst geld, dan vechten.

Toch is het niet het geld dat Verdugo de kop kost, het erg verraderlijke weer in deze streken wordt hem evenwel weer eens noodlottig. Het is midden in de zomer als er plotseling een hevige storm opsteekt die zeker drie dagen aanhoudt. Van het Spaanse kamp blijft niets over, enkele soldaten verdrinken, de meesten weten zich echter op de dijken te redden. Omdat de storm uit het noordwesten waait, spoelt er in de Bomsterschans een rijke buit aan. Verdugo trekt diep teleurgesteld ("seer morsig en bijna verscheurd") weg naar Groningen. Hij is zo zat van Groningen en de Ommelanden dat hij bij Parma zijn ontslag vraagt. In oktober trekt hij met zijn gehavende regiment mee naar Brussel.

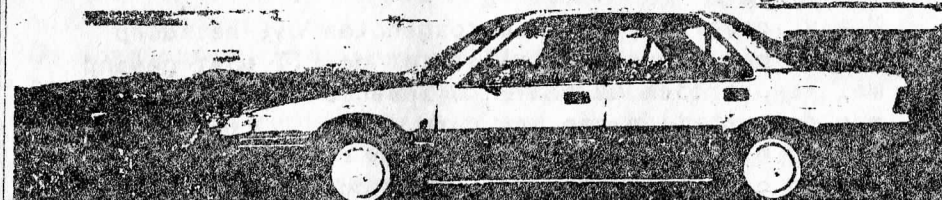
De dam over de Riet heeft dus nooit het beoogde resultaat gekregen. De Bomsterschans blijft steeds in Staatse handen en voorzien van proviand. In 1591 verovert Willem Lodewijk de Opslag en in 1594 valt de stad

Groningen in Staatse handen. Vooral deze laatste overwinning heeft tot gevolg dat de rol van de Bomsterschans voorbij is: het front van de oorlog verplaatst zich, de Bomsterschans is niet meer nodig voor de verdediging van Friesland. In 1597 geeft Willem Lodewijk dan ook het advies om de schans te laten slechten. Maurits is het met dit advies niet eens. Er wordt in eerste instantie besloten om de poorten uit de schans te halen en het bolwerk zelf intact te laten, zodat bij dreigend gevaar de schans de verdedigende functie zo kan herkrijgen. Toch worden er in de tweede helft van 1598 mensen naar Bomsternieziel gestuurd om te overleggen over "demolitie en afslijting" van de schans. Zo rond 1600 zal de Bomsterschans niet meer bestaan hebben. Op de plaats van de schans is ons dorp ontstaan. Eigenlijk kunnen we nu pas gaan praten over het ontstaan van het dorp Nieziel.

Een volgende keer verder.

wordt vervolgd-BdV

Als een vloeiende lijn...

HONDA Fa J. & H. Huizinga
Hoofdstraat 81 - 9842 PE NIEZIJL

VOORAF:

De krokusvakantie heeft koning winter ook benut om de jeugd te laten genieten van ijs om te kunnen schaatsen, en van de sneeuw om hutten en poppen te bouwen. Hij kwam op tijd en verdween ook weer snel zodat iedereen er van heeft kunnen genieten met vallen en opstaan wisten de beginners zich aan het eind van de week al aardig te redden.

Zo verging het ook met de schaats voorzieningen van de banen op het diep binnen en buiten het dorp.

Het was ook alweer vier jaar geleden dat op stel en sprong iets moets worden geregeld om te kunnen schaatsen bij kunstlicht. Het was daarom goed dat Dirk Pater bij het scheiden van deze ijsperiode, ook aan de staande of zittende stuurlui tekst en uitleg gaf van het één en ander. Zie het resultaat hiervan elders in dit nummer. Dirk je kunt het nooit iedereen naar de zin maken maar de redactie bedankt namens al de schaatsers jouw en al diegenen die de banen en de verlichting hebben verzorgt.

Het is toch allemaal nog op z'n pootjes terecht gekomen. Teven in dit februari nummer de mededeling van dorpsbe-
langen dat in maart overleg zal plaats vinden met het ambtelijk apparaat van de gemeente. Alleen staat, voor zover ons bekend, nog steeds open de toezegging van wethouder Kloppenburg om voor deze datum te komen praten met de bewoners van de Hoofdstraat.

Ook de afgelopen periode zijn er inwoners vertrokken maar ook weer bij gekomen.

Getrouwd en vertrokken naar Grijpskerk:

Annet Huizinga met Ipe Jan Rozema en

Foekje van de Zaag met Robert Bouma.

Vertrokken naar Aduard de Fam. Doedens van Reesweg 12.

Vertrokken naar Adorp S. Bakker en T. Muller naar Zuidhorn.

Ingekomen Sierd en Auktje Dijkstra op Stein van Malsenstraat 9

Kopij voor Dörpsproat 35 graag in het bezit voor woensdag 20 maart a.s.

24. Over een vreemde hond en een heks.

Hebt u rond middernacht, terwijl u misschien nog een wandelingetje door nachtelijk Nieziyl maakte, Borries wel eens ontmoet? Of hebt u soms Fijne Fok wel eens boven de Nieziylster boerderijen zien vliegen? Nee? Komen deze twee namen u totaal onbekend voor? Vreemd, want volgens de overlevering zijn Borries en Fijne Fok toch vaak genoeg gesignaleerd. Zeg na het lezen van het verhaal als nuchtere 20e-eeuwer niet te gauw dat het allemaal bijgeloof is, misschien ziet u Borries of de geest van Fijne Fok zelf nog wel eens. We zullen de geschiedenis vertellen en Borries en Fijne Fok beschrijven, dan weet u waarop u moet letten.....

Borries is een spookdier, een hond. Andere namen voor hem zijn: helhond, polderhond, stommelstaart, hompelstompel, witte wind, het zwarte hondje of smakhak. Overal in de provincie wordt hij in vroegere tijden waargenomen. Zijn verschijning is lang niet overal gelijk. Soms ziet men Borries in gezelschap van een vliegend zwijn, elders komt hij voor als een veulen zonder kop. In de omgeving van Niekerk (bij het Faan) zien de mensen Borries zelfs in de gestalte van twee honden, met nogal brandende ogen in de kop. Ze lopen dan voor een ijzeren wagen, wat gepaard gaat met een verschrikkelijk gepiep en gekraak. Om bang van te worden. Borries komt verder nog voor als paard of kalf zonder kop, meestal met rammelende kettingen achter zich aan. In het oeroude dorpje Rottum, in de omgeving van Kantens, verschijnt Borries in de vorm van zes grote honden, die met

gloeierende ketens een vurige wagen voorttrekken. Niet altijd is Borries te zien. Hij komt alleen maar tevoorschijn in het holst van de nacht, als het weer stil is en er een miezerig motregentje valt.

Hoe laat Borries zich in Niezijl zien volgens de overlevering? De baas van de scheepstimmerwerf heeft hem het vaakst gezien en gehoord. Borries heeft de gedaante van een grote poedel volgens de scheepstimmerbaas anderen beweren dat Borries een zwartbonte waterhond is. Hoe dan ook, het lijkt erop dat Borries zijn vertrekpunt altijd heeft vanaf de helling van de scheepstimmerwerf. Hij zwerft in de duisternis over de oude dijken die Niezijl omgeven. Ook is bekend dat Borries in de winter wel eens over het ijs naar Kommerzijl loopt en weer terug. Hij maakt zoveel lawaai dat de scheepstimmerbaas zijn luiken voor de ramen niet dicht kan houden. Waarom Borries altijd bij de scheepswerf vertrekt is niet duidelijk. Het lijkt er niet op dat Borries het speciaal op de baas van de werf heeft voorzien. In deze eeuw is Borries tot nu toe niet gezien.

Een merkwaardig verhaal is ook de geschiedenis van Fijne Fok. Zij leeft in de eerste helft van de vorige eeuw en woont in de buurt van de Gaarkeuken. Zij is volgens de mensen die haar kennen een tjoenster, wat inhoudt dat ze de krachten van een heks heeft. Een tjoenster kan dus heel bijzondere dingen, b.v. schaatsen in de zomer. Voor een dergelijk iemand hebben de mensen altijd een zekere angst, omdat je helemaal beïnvloed kunt worden. Boeren laten een tjoenster nooit op het achterdeel. want stel je voor dat de

koeien behekt worden!

Fijne Fok kan ook iets bijzonders: zij kan vliegen. Meerdere keren ziet men haar vanuit de richting van de Gaarkeuken over de boerderijen van Niezijl vliegen in de richting van het Ruigezand, waar ze ook wordt aangetroffen. Als men haar over de boerderijen ziet vliegen draagt ze alleen maar een rode rok. Of Fijne Fok mensen of dieren behekt heeft is niet bekend. Deze vrouw is 84 jaar geworden en is op 24 december 1840 in Grijskerk begraven. Tijdens de begrafenis doet zich nog een heel merkwaardig feit voor. Tijdens het luiden van de klok valt de klepel eruit en vliegt over het kerkhof. Voor iedereen is het bewijs nu wel geleverd: Fijne Fok is een heks geweest en stond in dienst van de duivel. De duivel is zo bang voor het luiden van de klok, dat hij de klepel eruit gegooit heeft.

Twee vreemde, wonderlijke verhalen, vindt u niet? Waar of niet waar gebeurd? Dat lijkt ons niet zo belangrijk. Een waarschuwing lijkt toch wel op z'n plaats: Kijk goed uit in nachtelijk Niezijl, vooral als u langs de diepjes loopt en als er ijs **ligt of als het motregent; en houdt u de** lucht in de gaten, want je weet maar nooit.....

(wordt vervolgd)BdV

VOORAF:

Niet alleen, het voorjaar veroorzaakt de nodige kriebels bij iedereen maar ook was binnen en buiten Niezijl actief om aan te geven dat de winterslaap voorbij is. Het Nieuwsblad van het Noorden gaf voldoende aan hoe ons monument er voor staat en dat de gemeenteraad accoord is gegaan met een éénmalige bijdrage van f 25000,- voor de aula.

De restauratie commissie komt in deze Dörpsproat nogmaals een beroep doen op onze portemonnaie.

De redaktie heeft even om het hoekje gekeken bij deze restauratie werkzaamheden. Er valt nu nog weinig van te zeggen maar binnenkort kunnen we misschien de stand van zaken in dörpsproat eens weergeven.

Dörpsbelangen heeft deze maand de ruimte hiervoor gebruikt om in een tweetal korte verslagen de besprekingen met de gemeente Zuidhorn weer te geven en de te verwachten activiteiten hiervan in de komende maanden.

Voor de redaktie zelf was het belangrijk dat de subsidie voor het oud papier ook dit jaar weer vijf cent per kg. zal opbrengen, waardoor de productie van dörpsproat geen gevaar loopt.

Koniginndag meldt zich ook al weer aan de commissie heeft een kort stukje voor informatie vertrekt zodat U er rekening mee kan houden bij de schoonmaak en opnieuw in order brengen van de tuin.

De opbrengst is ook dit jaar weer voor de verenigingen. Getrouwd en vertrokken naar Leens Aaltje Penninga met Thomas Harm Venema.

Verhuisd binnen het dorp Fam. H.Boersema van Havenstraat 9 naar Hoofdstraat 63.

Ingekomen na 2½ jaar verbouwen op Hoofdstraat 21 Piet Woddema en Jannie Woddema - Gjaltema naar dit mooie plekje aan het water.

Ingekomen op Hoofdstraat 15 G. Broersma.

Kopij voor Dörpsproat 36 graag in het bezit voor maandag 15 april op het redaktie adres.

25. "Van praatachtigheid en nieuwsgierigheid kan men hen niet vrij pleiten".

Als u het bovenstaande zinnetje leest moet u niet direkt boos worden. De Niezijlster van anno 1991 wordt er niet (direkt)in aangesproken. We nemen u deze keer eens mee terug naar de 19e eeuw. om precies te zijn naar juni 1828. Hopelijk vindt u het een aardig verhaal en wie weet, misschien komt alles u toch niet helemaal onbekend voor.....

Begin juni 1828 ontvangt de meester van Niezijl J.Buist een circulaire van de Commissie van Onderwijs in de provincie Groningen. Hij moet een aantal vragen over het dorp en de bevolking beantwoorden. Uit zijn antwoorden wordt duidelijk dat de meeste mensen bestaan van de akkerbouw en veeteelt. Er is een pel- en roggemolen. Ook zijn er enkele winkeliers en neringdoenden. In 1809 bestaan in Niezijl 2 grofsmederijen en 2 scheepstimmerwerven. In 1814 krijgt Wilhelmus Groenman toestemming een (gerst)pelmolen te drijven. Later lezen we over de schoenmaker Aldert Noordewier, de molenmaker Menne Jacobs Noordewier, de manufacturier Jan M.Kuipers, de "trekschipper" Dirk Swama, over Albertus Groenman, die een boekweitmolen heeft en over Bronno Dijkhuis, die kastelein is. Deze opsomming is natuurlijk niet compleet, maar duidelijk wordt wel dat er in Niezijl heel wat bedrijvigheid is in die dagen. In 1812 wonen er in Niezijl 280 mensen, in 1837 zijn dat er 362. We laten meester Buist weer aan het woord. Hij zegt dat wat betreft de kunsten en wetenschappen zich hier niets van betekenis afspeelt. Er zijn geen lees- en zanggezelschappen. Hij vertelt verder dat desprektaal overeenkomt met die van het

overige deel van de provincie, maar dat de klank toch wel wat beschaafder is vanwege de Westfriese tongval.

Vraag 16 die aan de meester wordt gesteld luidt als volgt: "Welke is hun algemeen karakter en hunne levenswijze; welke zijn hunne zeden en gewoonten?" In zijn antwoord verwijst de meester naar de beantwoording van zijn Kommerzijlster collega. In dat antwoord kan hij zich helemaal vinden, het is geheel van toepassing op de bewoners van Niezijl. De inhoud van dat antwoord geven we hieronder weer.

Het algemeen karakter van de inwoners wijkt niet veel af van dat van andere plaatsen in de provincie. De mensen zijn eigenlijk niet bekend met de wellevendheid van de fatsoenlijke klasse uit de grote steden. Ze zijn vriendelijk, oprecht en in hun zeden eenvoudig. Praatachtig en nieuwsgierig zijn ze wel. Zelfs het kleinste nieuwtje moet bij de eerste gelegenheid doorverteld worden. Als het 's avonds mooi weer is en er 2 mensen een praatje maken voegen zich er al gauw meer bij en men vertelt elkaar dan het nieuws van de dag. De Niezijlsters zijn geen langslapers, in de zomer staan ze om half 4 of 4 uur op, in de winter om 4 uur. Het is geen wonder dat ze het 's avonds niet laat maken, om 9 uur gaan ze naar bed.

Gelegenheid voor vermaak en ontspanning is er niet veel. Jonge mensen ziet men wel eens samen stoelen, zingen en spelen. Voor vermaak moet men naar de dorpen in de omgeving, naar boeldagen, harddraverijen en kermissen. In het dorp gaan de mensen wel eens buurten, er wordt koffie gedronken of men eet bij elkaar. De maaltijden zijn eenvoudig, roggebrood, krentebrood.

besnuiten met kaas.

De mensen bezitten weinig lectuur. Het trouwen is een eenvoudige aangelegenheid, de naaste vrienden worden uitgenodigd en de dag wordt doorgebracht met praten, zingen en stoelen. Na een begrafenis wordt er sterke drank gedronken en praat men over de overledene. De inwoners worden over het algemeen gul genoemd, ze zijn oprecht en hebben geen vooroordelen. Tegen de pokinenting en tegen de evangelische gezangen worden nog maar nauwelijks bezwaren gemaakt.

In vorige afleveringen over de schans is misschien de indruk ontstaan dat de Niezijlster dapperheid voor niets stond. Deze keer komen we dan wel weer met beide benen op de grond te staan als we het ontnuchterende antwoord op een andere vraag lezen: "Mannen, welke zich door geboorte, geleerdheid, dapperheid verdienstelijk gemaakt hebben, heeft deze plaats, misschien nimmer voortgebracht".

Tot zover ons kijkje terug in de vroege 19e eeuw. Natuurlijk is er na 160 jaar veel veranderd. Maar is het hier en daar niet net alsof we in een (antieke) spiegel kijken??????

wordt vervolgd-BdV.

Papieraktie

ZATERDAG 13 APRIL.

Hopen wij weer u oud papier op te halen in de maand februari is er 4960 kg ingezameld.

VOORAF:

Hoewel in het vooraf van de redaktie in dörpsproat nr. 35 wordt aangegeven dat het oud papier ook dit jaar weer 5 cent de kg. zal opbrengen waardoor de productie van dörpsproat geen gevaar loopt doemen er aan de horizon onverwacht problemen op. Nu zult U zeggen hoe kan dat nu nauwelijks 1 maand later. Welnu de kosten van dörpsproat worden tot nu toe gedekt door de advertenties inkomsten. De tekorten op de advertenties inkomsten worden indien noodzakelijk aangevuld met de baten van oud papier. De baten van het oud papier vloeiden tot nu toe in de kas van het dorpshuis (S.B.). Tot en met vorig jaar konden wij tegen minimale kosten reproduceren bij de C.B.S. op de daar aanwezige oude afgeschreven apparatuur. Daar de oude apparatuur versleten was is door de C.B.S. nieuwe copieerapparatuur aangeschaft waarbij de kosten voor het maken van dörpsproat 11 x zo hoog zijn geworden. (afschrijving, etc.). Met het bestuur van het dorpshuis is in het verleden afgesproken dat de baten van oud papier benut zouden worden om de kosten te dekken van dörpsproat, waarbij recent eenmalig f 400,00 uit de oud papier opbrengst van het huidige bestuur S.B. is ontvangen. Het huidige S.B. heeft geen boodschap aan afspraken gemaakt met het vorig bestuur en gaat er dan ook van vanuit dat subsidie wordt aangevraagd om de te korten voor de produktie van dörpsproat te dekken. Het S.B. wil de baten van oud papier gebruiken om de mogelijke te verwachten gaten te dichten in de begroting van de exploitatie van het dorpshuis, mogelijk tekort voor 1991 van circa f 6000,00. Indien het huidige S.B. zijn standpunt handhaaft en wij alleen over de advertenties inkomsten kunnen beschikken zullen wij dörpsproat laten verschijnen zolang er een positief saldo aanwezig is. Het lijkt daarom de redaktie beter wat eerder op zomervakantie te gaan (eind mei de laatste uitgaven) tot meer duidelijkheid in de financiële situatie (subsidie van de gemeente) is gekomen. U bent nu in ieder geval geïnformeerd door wie en waarvoor de baten van het oud papier worden gebruikt.

26. Iets over de vroegere kerkgeschiedenis.

Na in februari en maart een uitstapje naar de 19e eeuw gemaakt te hebben, keren we nu terug naar de 16e en 17e eeuw, om weer aansluiting te zoeken bij ons eigenlijke verhaal. Daarbij zal duidelijk worden dat we niet om de kerkgeschiedenis van die dagen heen kunnen.

In 1598 is besloten dat de Bomsterschans op zich nog intact zal blijven, maar dat de poorten eruit verwijderd zullen worden. Als er een inval komt is met het herplaatsen van de poortdeuren de schans zo weer gevechtsklaar. Toch blijkt dat rond 1600 de Bomsterschans ontmanteld en geslecht is. Al gauw ontstaat er onenigheid over de vraag van wie de grond nu eigenlijk wel is. Een zekere jonker Gaykema laat enkele hutten op het terrein van de voormalige schans afbreken, maar daartegen wordt geprotesteerd door een andere jonker, namelijk Johan Tjarda van Starkenborgh. Hij bezit grond in deze buurt en beklaagt zich over het feit dat hij zoveel schade heeft geleden doordat de Bomsterschans zich op zijn land bevond met alle lastige gevolgen vandien. Hoe deze kwestie precies is afgelopen is niet bekend, maar wel wordt nog de naam van een weduwe Jensema genoemd, die grond van de Gedeputeerde Staten krijgt toegewezen.

In de voormalige schans wonen al spoedig mensen. Al moeten we ons van de aantallen nog maar geen te grote voorstelling maken, toch wordt er in 1610 over een schoolmeester gesproken en in 1612 over een Mennonietenkerkje. In 1651 wordt de eerste hervormde kerk gebouwd. Daarmee zijn we bij het eigenlijke onderwerp aangekomen.

Kort na 1500 geeft Maarten Luther de aanzet tot de hervorming. Hoe het met de nieuwe leer en zijn aanhangers in deze omgeving gaat is niet precies te zeggen, omdat het bijzonder roerige tijden zijn. De roomse Verdugo bestrijdt de hervormde Willem Lodewijk en zijn volgelingen, hoe groot de rol van het geloof hierin is geweest is niet met zekerheid te zeggen. Het moet voor de gelovigen wel een moeilijke tijd zijn geweest, want de soldaten zijn echt nietsontziend. Het klooster in Aduard wordt in brand gestoken en de kerk van Grijskerk wordt verwoest.

Een bijzondere groep wordt gevormd door de Wederdopers, later ook wel Mennonieten of Doopsgezinden genoemd. In 1535 wordt er van hogerhand opgelegd dat men het doperse geloof moet afzweren. Ongetwijfeld heeft dit besluit te maken met de gewelddadige bezetting van de duitse stad Munster een aantal jaren daarvoor door de Wederdopers, die in deze stad een soort godsrijk op aarde wilden stichten. Als de uit Friesland afkomstige Menno Simons de leider wordt, wordt de geest van deze stroming veel gematigder en wordt het geweld afgezworen. Een doperse prediker die in onze omgeving nogal wat invloed heeft gehad is Leenaert Bouwens, die uit Zeeland komt. Omdat het doopsgezinde geloof verboden is moet hij zich regelmatig vermommen om niet herkend en gepakt te worden. Van deze Bouwens bestaat nog een dooplijst uit de jaren 1551-1565. Daar is te lezen dat er onder Bomsterzijl ongeveer 20 mensen gedoopt zijn (de getallen lopen uiteen van 19 tot 27). In verhouding tot de getallen die voor de verdere omgeving worden genoemd blijkt Niezijl er nogal hoog uit te springen wat betreft de gedoopten.

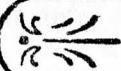
Een mogelijke verklaring hiervoor ligt in het feit dat de Bomsterzijl zo goed bereikbaar is per schip. Leenaert Bouwens moet goed van de tongriem zijn gesneden. Dat hij een glas wijn niet schuwt en zelfs daarvoor drie jaar geschorst wordt, weerhoudt hem niet aan de mensen een zeer strenge tucht op te leggen. Hij moet honderden mensen gedoopt hebben.

Zo nu en dan horen we dat de overheid optreedt tegen de Wederdopers. Zo moeten in het voorjaar van 1552 een aantal mensen voor de luitenant en de hoofdmannen verschijnen, zeg maar voor de rechtbank. Onder hen bevindt zich ook Cornelius Sekema, van de Sekemaheerd tussen de beide diepen. (Er zijn twee Sekemaheerden geweest, vanwege de nadere aanduiding moeten we hier misschien aan de plaats waar Luinstra's boerderij staat denken). Deze Sekema komt vanwege zijn nieuwe geloof niet meer in de kerk. Voor de rechtbank verschijnt hij ook niet en daarom wordt hij veroordeeld tot 10 daalder boete. Tot echte lijfstraffen of zelfs doodstraffen schijnt het tegen de Dopersen in deze omgeving niet gekomen te zijn.

In 1612 wordt er over een Mennonietenkerkje in Niezijl desproken. Dit kerkje, ook wel een Vermaning of Vermaanhuis genoemd moet in de omgeving van de begraafplaats gestaan hebben.

Een volgende keer vervolgen we dit blokje kerkgeschiedenis.

(wordt vervolgd)BdV.

Papieraktie

ZATERDAG 13 APRIL IS AAN OUD PAPIER INGEZAMELD
3180 KILO

VOORAF:

In dorpsproat nummer 36 werd aangegeven hoe de exploitatie kosten van dorpsproat zijn gestegen. Hoewel het stichting bestuur de inkomsten van oud papier wil gebruiken voor een eventueel te kort in 1991 van het Schanshuus, zullen echter de te korten die ondanks inkomsten en subsidies bij de productie van dorpsproat ontstaan, worden aangevuld. Waarbij ook het stichting bestuur van het standpunt uitgaat dat de huidige productie van 11 nummers per jaar blijft bestaan.

Dus ook de maand juni verschijnt dorpsproat weer. Verder aangaande de financiële situatie van onze dorpsproat kunnen wij u gelukkig mededelen, dat de raad van de gemeente Zuidhorn heeft besloten ons een subsidie van groot f 400,-- te verlenen. De door de gemeente verstrekte subsidie tesamen met de advertentie inkomsten zijn op dit moment voldoende om de productie van dorpsproat te dekken, wij als redactie zijn dan ook verheugd dat we ook in de toekomst dorpsproat op de gebruikelijke wijze kunnen uitgeven op het tijdstip zoals U van ons gewendt bent. De baten van het oud papier kunnen dan geheel weer beschikbaar komen voor het dorpsproat, het ophalen van oud papier zal dan ook vanaf heden in zijn geheel door het Stichting Bestuur worden gecoördineerd.

Ingekomen: Heine en Anita Hellinga op Hogedijk 8

Harry Aalfs op Havenstraat 8

Fam. Zijlstra op Hoofdstraat 31

Ook de redactie heet U van harte welkom en wenst U een goed tijd in Niezijl toe.

UW KOPIJ VOOR DORPSPROAT 38 willen wij graag voor zaterdag 15 juni in ons bezit hebben.

27. Iets over de vroegere kerkgeschiedenis.

De vorige keer hebben we een begin gemaakt met een korte beschrijving van de vroegere kerkgeschiedenis. We hebben toen iets meer verteld over de Mennonieten. Deze keer gaan we wat schrijven rond de bouw van de hervormde kerk.

Vanaf 1594 wordt in een verdrag bepaald dat alleen de gereformeerde godsdienst mag worden uitgeoefend. Mensen die andersdenkend zijn mogen hun geloof niet belijden, dat wil zeggen dat ze hun godsdienst niet mogen uitoefenen. Maar niet-gereformeerden mogen niet vervolgd worden. Hoewel het de Rooms-Katholieken en Dopersen niet altijd gemakkelijk wordt gemaakt (zie vorige keer), kunnen we in onze omgeving gelukkig niet van vervolgenden spreken. De Ommelanden schijnen rond 1600 wat het geloof betreft niet erg verdeeld te zijn geweest. Een kroniekschrijver zegt het zo: "neit Paep, neit Calvijns, Luters offte Evangelisschen sick achtende, voer naem Christenen allene befunden". We zouden het heel vrij zo kunnen zeggen: de gelovigen van die dagen zijn niet zo gemakkelijk in groepen in te delen, het zijn gelovigen van "allerlei slag", maar in de eerste plaats christenen.

Uit onze omgeving is bekend dat de hervormden, de aanhangers van de nije leer, in Burum kunnen kerken. De pastoor van deze plaats is in 1578 hervormd geworden en ook als de stad Groningen in 1580 de Spaanse kant kiest blijft Burum hervormd, omdat het bij Friesland hoort. Nu zijn er veel meer pastoors geweest die de kant van de hervorming hebben gekozen. Men schat dat van de hervormde predikanten uit de begintijd er

30 a 40 % Rooms-Katholiek is geweest. Dat betekent overigens wel dat men om predikanten te kunnen krijgen een beroep op andere gebieden moet doen. b.v. Duitsland. Van veel schansen weten we dat daar hervormde veldpredikers dienst gedaan hebben. Van de Bomsterschans is dit niet bekend. Toch moeten we het zeker niet uitgesloten achten dat er veldpredikers zijn geweest. De schans lag soms wel door water ingesloten en was vaak moeilijk bereikbaar. maar de schans is altijd in het bezit van de Staatsen gebleven en werd vaak vanuit Friesland (de hervormde kant) bevoorrad.

In 1550 stellen de Provinciale Staten 600 gulden beschikbaar om een kerk te bouwen. Voor het tractement van de predikant wordt jaarlijks ook het bedrag van 600 gulden uitgetrokken. Op 21 januari 1551 wordt een dominee beroepen. namelijk Christoffer Kraegel (Christophorus Kregelius) uit de Pfalz uit Duitsland. Het beroep krijgt ook de goedkeuring van de classis. hoewel er wel wat bezwaar bestaat tegen het korte haar van de predikant. Dat moet hij dus weer laten aangroeien. Op paasmaandag wordt hij aan de gemeente voorgesteld. we kunnen ook zeggen dat hij wordt bevestigd. Eerder heeft hij in Grijskerk een proefpreek gehouden. Daaruit mogen we wellicht afleiden dat de nieuwe kerk in Niezijl bij de intrede van ds. Kraegel nog maar net klaar is. In die tijd zijn er wel meer Duitsers die in deze streken predikant zijn (ook in b.v. Grijskerk en Visvliet). Het voert te ver om het taalprobleem hier helemaal uit te leggen. Toch moeten de Duitse dominees zich hier wel redelijk tot goed verstaanbaar hebben kunnen maken. De taalkaart geeft voor het

noordelijke deel van Duitsland en Nederland het begrip Nederduits aan. Dit begrip duidt erop dat er in het taalgebruik in deze noordelijke streken (ondanks allerlei regionale verschillen) veel overeenkomsten en overlappingsen zijn geweest. Ds. Kraegel heeft maar kort in Niezijl kunnen werken. want hij sterft in 1652. Zijn opvolger heet Werner Wiggers.

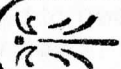
Het tot stand komen van de hervormde kerk in Niezijl verloopt niet helemaal zonder strubbelingen. De Niezijlsters (en daarbij gaat het vooral om de boeren) willen namelijk niet langer voor de kerk in Grijskerk betalen. De dominee van Grijskerk mist daardoor een gedeelte van zijn traktement en beklaagt zich daarover. Vele jaren is er geharrewar rond deze kwestie. tot zelfs in 1703. Nu eens wordt Grijskerk in het gelijk gesteld en mag het traktement van de predikant zelfs gerechtelijk worden gevorderd. dan weer staan de Niezijlsters in hun recht en hoeven hun bijdrage alleen maar te leveren tot aan het moment dat ze zelfstandig zijn geworden.

De eerste hervormde kerk heeft niet lang dienst gedaan. Kennelijk is het gebouw al gauw te klein en ook van de kwaliteit moeten we ons maar niet een te grote voorstelling maken. Begin 1660 wordt er een bedrag van 4000 gulden beschikbaar gesteld om een nieuwe kerk te bouwen. Uiteindelijk mag de nieuw te bouwen kerk 5000 gulden kosten. Deze bedragen doen ook wel vermoeden dat de eerste kerk (600 gulden!) gewoonweg geen fantastisch bouwwerk kan zijn geweest. In 1661 is de nieuwe kerk klaar. De begroting wordt niet overschreden, want de totale kosten bedragen 3307 gulden, 17 stuiver en 7

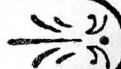
plakken. De bouwer van de kerk is Jannes Hessels. Het interieur wordt gemaakt door de kistenmaker Augustijn Thomas. Hij krijgt voor het maken van de preekstoel, de doopstoel, een paar banken, een tafel, een eiken portaal en een grenen zolder (de beuninge) het bedrag van 1447 gulden en 10 stuiver. Het orgel dat zich nu in de kerk bevindt laten we hier onbesproken, het is wel een oud instrument, maar is pas later in de kerk geplaatst en behoort niet tot het oorspronkelijke interieur. In Niezijs moet men zich lange tijd, zoals in zoveel kleine dorpen, met een voorzanger gered hebben.

Omdat de provincie de kerk in Niezijs gesticht en de bouwkosten betaald heeft, heeft zij het zogenaamde collatierecht. Dit recht houdt in dat de provincie een heel belangrijke stem heeft, wanneer er een nieuwe predikant moet komen. Aan het eind van de 17e eeuw verkoopt de provincie dit recht aan twee in deze buurt wonende jonkers, namelijk Geert Aldringa uit Niekerk en Derck Clant uit Zuidhorn. In wezen komt het er op neer dat deze twee heren bepalen wie de nieuwe dominee wordt, hun stem is in ieder geval erg belangrijk. Uit de omgeving zijn wel verhalen bekend dat de dominee en de heer die hem aangesteld heeft behoorlijk kunnen botsen. Soms moet de predikant dan zelfs het veld ruimen, maar gelukkig zijn er ook dominees die, waar dat nodig is, standvastig zijn in hun optreden.

(wordt vervolgd) BdV

Papieraktie

INFORMATIE VAN DORPSBELANGEN.

Op 23 april heeft er op verzoek van de verenigingen welke gebruik maken van het dorps huis een gesprek met het Stichtingsbestuur plaats gevonden. Onder andere wilden de verenigingen weten of er tussen het S.B. en de hr. v. Brouwershaven al een gesprek had plaats gevonden zoals door de voorzitter van het S.B. was toegezegd in de vergadering van 4 april omtrent de verwikkelingen welke hebben geleid tot het vertrek van de hr. v. Brouwershaven. De voorz. deelde mede dat het gesprek niet heeft plaats gevonden waarbij de reden werd aangegeven. Dit was voor de verenigingen niet acceptabel en er werd dan ook door de meerderheid verzocht dit gesprek vóór 30 april te houden, indien dit niet werd opgevolgd zou de rommelmarkt worden afgeblazen. Het gesprek heeft voor de rommelmarkt plaats gevonden, het S.B. zal hierover tijdens de evaluatie vergadering van de rommelmarkt, te houden op 28 mei, rapporteren. Door de verenigingen werden tevens een aantal opmerkingen gemaakt aangaande het beheer van het dorps huis en de opstelling van de beheerder in de vergadering van 4 april, men vroeg zich af wie nu eigenlijk de dienst uitmaakt het S.B. of de beheerder. Bij meerderheid werd het S.B. verzocht deze opmerkingen vanuit de verenigingen aan de beheerder kenbaar te maken c.q. te bespreken en ook hierover op 28 mei te rapporteren. Tevens kwam de vraag aan de orde waarom maar een deel van de inwoners, geschat wordt 40 %, waarvan sommigen incidenteel, gebruik maakt van ons dorps huis. Het is tenslotte een gebouw van de dorps gemeenschap waar iedereen zich thuis moet voelen.

Vooraf:

Na deze prachtige zomer, waarbij de meesten van ons gebruind de herfst periode ingaan, hebben de verenigingen de draad weer opgepakt. In ons dorp vinden dan ook al weer diverse activiteiten plaats. Hierbij denken wij ook aan het voorzichtig begin van het bestemmingsplan door het slopen van de opstallen waar terplaatse de nieuwe toegangsweg zal komen. De nieuwe start van het dorps huis met een nieuw nog incompleet bestuur met assistentie van een werkgroep en met een nieuwe beheerder.

Gezamenlijk hebben ze niet stil gezeten. Er wordt o.a. hard gewerkt aan nieuwe statuten en er is reeds een regeling getroffen tussen stichtingsbestuur en de beheerder.

Door het vertrek naar Grijpskerk is Piet Zijlstra per 1 oktober niet meer beschikbaar als redactielid voor dorpsproat. Om te voorkomen dat dorpsproat ter ziele gaat, uitgave van oktober editie is dan ook onzeker, nu alleen Piet v.d. Schaaf nog als redactielid beschikbaar is. Dus redactieleden gevraagd, ga niet in een hoekje zitten toekijken laat dit informatie bulletin niet verloren gaan. Heeft U wat vrije tijd over, een klein beetje type ervaring, en een positieve instelling schroom dan niet en kom over de brug. Aanmelden kan bij: P. Zijlstra tel. 12338. of bij Piet v.d. Schaaf tel. 13129.

REDAKTIE ADRES: Piet v.d. Schaaf

Hogedijk 2
Niezijl.

28. Rond de Afscheiding in Niezijl.

We pakken na een onderbreking de draad weer op. Ging het in april en mei over de Doopsgezinden, de Hervorming en de eerste kerkbouw (de 17e eeuw), deze keer vertellen we iets over de Afscheiding in Niezijl en daarvoor gaan we naar de 19e eeuw.

Zondag 1 september 1833. Omdat de hervormde gemeente in Niezijl vakant is zal een predikant van buitenaf voorgaan, nl. ds. Hendrik de Cock uit Ulrum. Deze bekende predikant van de Afscheiding trekt in die tijd veel hoorders. Hij preekt niet zoals zijn meeste collega's een leer van deugd en godsdienstigheid, maar hij roept op tot de bekering waarover de bijbel spreekt. In een tijd waarin vrijheid en vrijzinnigheid in de prediking erg toenemen, spreekt de boodschap van de Cock de mensen kennelijk aan. Zo ook in Niezijl. De kerkeraad wordt gevormd door R.P.Smit, H.K.Oosterhuis (ouderlingen) en M.Noordewier, M.D. van Heukelum (diakenen).

Over deze dienst is nog wel het een en ander bekend gebleven. Een anonieme bestrijder van de Cock geeft een beschrijving van wat hij noemt de kerkstorm in Niezijl. De tegenstander zegt via zijn broer die in Niezijl woont aan zijn informatie te komen. Zijn verslag: Overal in Niezijl is bekend geworden dat ds. de Cock zal komen preken. "De koster opent, als naar gewoonte, tijdig de kerk. -Het volk stroomt er heen en de kerk raakt bezet. De Koster spreekt er over met eenige leden des Kerkerads. Deze, vreezende, dat hun geene plaats zal overblijven, gelasten den Koster, om, uit naam des Kerkerads, het volk te verzoeken, de kerk te ruimen tot preektijd, en om de deur tot zoo

lang te sluiten. De Kosters gehoorzaamt. -verzoekt -dog vindt geen gehoor, maar -sluit de kerk. De Cock komt: het is tijd. De koster wil de kerk weder openen. Hij kan er niet komen. Wat nu? Hij klimt op, en -wandelt over de hoofden en koppen van al die duizenden; opent de deur; -houdt stand, en -staat zoo in eens op zijne plaats. Hij wil lezen en vordert stilte, -leest, maar kan zich zelven niet horen, -geeft tijd, -roept weder om stilte -doch te vergeefs, en -slaat, verstandig genoeg, het Bijbelboek dicht. Eindelijk kan de Cock zich doen verstaan -men bidt, zingt en bidt. Het onderwerp zijner rede wordt bekend gemaakt. Het is: Uit het Boek van (den Profeet!) Job, Hoofdstuk 33:23 en 24. 'Is er dan bij hem een gezant, een uitlegger, een uit duizend, om den mensch zijnen regten pligt te verkondigen; zoo zal hij hem genadig zijn, en zeggen: verlos hem, dat hij in het verderf niet nederdale, ik heb verzoening gevonden'. De Cock verstaat hier onder de namen: 'gezant, uitlegger, een uit duizend', den Messias". Zijne 'anen' (volgelingen-BdV) passen die ook vooral op de Cock toe!" Tot zover deze beschrijving van de kerkdienst.

Het is een duidelijke zaak, dat de boodschap die de Cock brengt veel mensen trekt. Het is evenwel ook zonneklaar dat er zich geen duizenden in en rond de kerk hebben kunnen bevinden. Waar zouden al die mensen moeten blijven? Ook het volgende wat de schrijver aan ons kwijt wil kan gewoon niet op waarheid berusten: "Er zijn meer dan 140 glasruiten in stukken gebroken en uitgenomen; ten naastenbij een honderdtal ladders gebruikt, en onder kerktijd op het kerkhof ook nagenoeg zoo vele vuurwerken afgestoken".

In 1837 wordt voor Niezijs en de naaste omgeving een inwonertal van 415 opgegeven. Waar moeten die 100 ladders vandaan komen? De kerk heeft maar 8 ramen, waar zouden al die ladders hebben moeten staan? En zou het niet vanzelfsprekend zijn als er iets in de kerkelijke boeken zou staan over de kosten van de enorme schade? Dat is echter niet het geval. Het verhaal gaat nog verder: "Men liep van de kerk naar de herberg en visa versa, dronk om couragie tot het doordringen te verkrijgen, -ging, -deed vergeefsche moeite, en keerde weder!" Het mag duidelijk zijn dat de onbekend gebleven schrijver een hier en daar overdreven voorstelling van zaken geeft en ook zijn afwijzende houding ten opzichte van de Cock duidelijk laat blijken.

Het feit dat ds. de Cock zonder toestemming van de consulent in de betreffende dienst is voorgegaan wordt aan het Klassikaal Bestuur van Groningen gemeld. Dit Bestuur buigt zich over de zaak.

(Het verhaal van deze keer is gebaseerd op het boek van ds. H. Bouma "Des Heren roemrijke daden". De geschiedenis van de Gereformeerde Kerk te Niezijs, 1850-1925).

Een volgende keer verder.

EdV.

O, ja Wist U.....

- * Dat de voorzitter van de spelweek de zijgevel van Jan gereinigd heeft, bekijk het eens, misschien kan hij de volgende keer bij U langs komen.
- * Dat Hein Nauta zijn baard laat staan tot de volgende spelweek, knap hè!!!

Vooraf:

Na een periode van 4 jaar, waarvan het laatste jaar de volledige lay out verzorgd te hebben van onze Dörpsproat stopt Piet Zijlstra ermee.

Wij als nieuwe redactie willen hem hiervoor, namens het hele dorp hartelijk bedanken.

Piet, wij weten dat je het altijd met veel plezier hebt gedaan en dat je er altijd vrij veel werk van hebt gehad. Nu hebben wij het werk een beetje verdeeld.

De nieuwe redactie bestaat nu uit:

P. v.d. Schaaf : Coordinatie tel: 13129

D. Pool : Type werk tel: 12872

Sj. Swieringa : Lay out tel: 13278

Wij, als nieuwe redactie hopen dat de mensen die Piet Zijlstra altijd hebben geholpen met het vouwen, draaien, nieten en rondbrengen, dat zij ook ons van dienst willen zijn.

Graag de kopy voor de volgende Dörpsproat inleveren voor 17 nov. bij het redactie adres.

Weet u, dat Dirk en Grietje Nicolai 4 nov.

25 jaar getrouwd zijn ?

Helaas gaan ze naar Parijs om het te vieren.

Sinds kort heeft Hoofdstraat 3 nieuwe bewoners, n.l.

de fam. Jensma.

We wensen jullie (samen met jullie hond en kat) een heel fijne tijd in Niezijl toe.

29. Rond de Afscheiding in Niezijl.

Het Klassikaal Bestuur van Groningen vermaant de kerkeraad van Niezijl dat ds. de Cock zonder toestemming in een dienst was voorgedaan. Op de kerkeraadsvergadering van 13 december 1833 wordt de brief van het Klassikaal Bestuur besproken. Nauwkeurig wordt de brief weergegeven in het 'Consistoriaal Boeck voor de Gemeente van Niezijl (eerst begonnen.....1651)'. De verdere reactie van de kerkeraad is niet bekend.

De kerkeraad van Niezijl heeft zelf ook een aantal klachten bij het Klassikaal Bestuur neergelegd. Het gaat steeds om dezelfde zaak. Op 22 december 1833 heeft ds. Reinkingh uit Saaksum zijn preekbeurt als ringpredikant verzuimd. Op de eerste kerstdag van dat jaar komt ds. Offerhaus uit Ezinge ook al niet opdagen. Daarvan maken de beide diakenen M.Noordewier en M.D. van Heukelum melding. In hun brief schrijven ze erbij dat de boete die de dominee's daarvoor horen te krijgen voor de plaatselijke diaconie is. De beide predikanten worden echter vrijgesproken van de boete en kennelijk accepteert het Bestuur hun opgegeven redenen voor het verzuim. Nauwelijks na de jaarwisseling meldt van Heukelum het verzuim van ds. Winter uit Zuidhorn (19 januari 1834). Moeten we de klachten van de kerkeraad heel serieus nemen of pest men na de reprimande van het Klassikaal Bestuur gewoon terug? Als wij ons aan de regels moeten houden moeten jullie dat ook doen?

In het najaar van 1834 vindt de Afscheiding in Ulrum plaats. In 1835 ontstaan er in verschillende plaatsen in Groningen

Afgescheiden gemeenten. Over Niezijl wordt in 1836 door het Klassikaal Bestuur nog het volgende geschreven: "Te Niezijl zijn er nog geenen, die zich openlijk hebben afgescheiden, maar verscheiden, die reeds sedert lang om hunne gevoelens niet ter kerke komen. Zamenkomsten van zulke menschen hebben daar evenwel geene plaats". Niezijlsters die zich in de plaatselijke Hervormde kerk niet thuis voelen gaan wel in omliggende dorpen naar de kerk. Afgescheiden Niezijlsters horen bij de in 1836 ontstane gemeente in Kommerzijl. Als deze gemeente na 1845 niet meer bestaat moeten de Niezijlsters naar Burum, Enumatil of Ezinge.

In die tijd woont in Niezijl schoenmaker Aldert Noordewier. Hij wordt in Niezijl een belangrijk iemand. Omdat hij heel mooi kan schrijven moet hij voor de burgemeester van Gripskerk allerlei schrijfwerk verrichten. Deze Noordewier is lid van de Hervormde kerk, maar "verontrust" over de verkondigde leer. Als het vierde kind van Noordewier gedoopt moet worden kan Noordewier geen bevestigend antwoord geven op de tweede doopvraag. (Daar wordt gevraagd of de leer uit de Bijbel die in de christelijke kerk alhier "Niezijl" geleerd wordt de ware leer is). Noordewier heeft namelijk bezwaren tegen de leer van ds. Philip Karl Begemann. Deze dominee gelooft niet in de helse straf. Hij stelt de "buitenste duisternis" als volgt voor: God is in de hemel het middelpunt, alle mensen in de hemel zijn rondom Hem. Degene die het verst van God vandaan zitten zijn het verst van het licht verwijderd en zijn in de buitenste duisternis. Met die leer kan Noordewier het niet eens zijn. Hij gaat naar de dominee toe en zegt dat zijn kind zo niet

gedoopt kan worden. Ds. Begemann vindt dat het kind wel gedoopt kan worden. Noordewier hoeft de vragen die bij de doop horen niet te beantwoorden. Het kind wordt wel gedoopt.

Het laat zich raden dat dit natuurlijk geen goede, geen echte oplossing is. De bezwaren tegen de leer van ds. Begemann blijven bestaan. Noordewier gaat op de zondag vaak naar de afgescheiden kerk in Burum naar ds. Strik of naar ds. Knol in Enumatil. Meer Niezijlsters zijn verontrust over de Hervormde gemeente ter plaatse. Noordewier zet zich in om te komen tot een afscheiding. Op donderdag 14 november 1850 wordt de Christelijke Afgescheiden Gemeente in Niezijl gesticht. Het eerste artikel in het notulenboek luidt: na dat de Leden van Burm dat is Gripskerk Nijziel En En Kommerziel En van Eenmatil/Noordhoren En van Ezinge dat is Niehoof vereendert worden zijn de KerkRaaden om Elk wat van de Leeden hunner geminten of te staan om hier op Zijziel Een gemeente te stigten zoo zijn dan de Leeraars F.Strik met de ouderlingen R.Haming En P.K.Raadema van Burm. En de Leeraar G.J.Raidt met de ouderling D. van Til van Eenmatil. En de ouderling P.D.Fransen van Ezinge op de 14 November te zaamen Gekomen En het Huis bij H.A.Wijk En met overLeging met Elkander daar in over Een gekoomen om als Boven gemelde Een Gemeente te Stigten".

(Ook deze keer heb ik gebruik gemaakt van het boek van ds. H. Bouma - zie vermelding jaargang 4/nr.39. blz.4).

Wordt vervolgd??????????????

Voorwoord

De laatste dagen van het oude jaar waren als vanouds. Geen sneeuw, geen winter maar wel weer de kerstnachtdienst in het oude kerkje waar zo'n 160 inwoners met elkaar even hebben stil gezeten bij de kerst gedachte. De spelweek zorgde ook dit jaar voor de nodige olieballen, krentenballen of appelflappen die hier en daar wel uit hun vorm waren gegroeid maar prima smaakten. De jaarwisseling verliep rustig en er viel dit keer niets op aan te merken. De nieuwjaarsreceptie, in een wat ander jasje gestoken was gezellig en zo'n tachtig bezoekers hebben zich geen moment hoeven te vervelen. Inmiddels heeft iedereen de draad van de dagelijkse tredmolen weer opgepakt wat ook door de redactie is gedaan om uit alle toegezonden stukjes dorpspraat no 43 van jaargang 5 samen te stellen. Dank zij de medewerking van al die inzenders kunnen wij u steeds maar weer op de hoogte houden van wat U graag wilt weten, houden zo.

Kopij voor dorpspraat 44 graag uiterlijk 20 Februari a.s. bij Piet v/d Schaaf in de bus.

30. De Afscheiding in Niezijl.

We vervolgen ons blokje kerkgeschiedenis. Vanaf november 1850 bestaan er in Niezijl dus twee kerkelijke gemeenten: de hervormde- en de pas gestichte afgescheiden gemeente. De leden van de laatstgenoemde gemeente komen uit een verspreid gebied. De begrenzing wordt gevormd door het Reitdiep, het Munnekezijslerdiep en het Hoendiep. Een paar getallen over de afgescheiden gemeente. Bij de stichting zijn er 80 leden (27 mannen, 14 vrouwen en 29 kinderen). Een jaar later zijn er 370 zielen, in 1856 zijn het er 416 en in 1861 is de gemeente gegroeid tot 510 zielen. Ondanks de afsplitsing van Oudehove (in 1863) en Zuidhorn (1874), waardoor Niezijl de leden uit Niehove en Noordhorn moet afstaan, groeit de gemeente maar door. In 1875 heeft de afgescheiden kerk 825 leden. Het is bijna niet te geloven, maar op dat moment zijn alleen de kerken van Stadskanaal en Groningen groter. Ook ledenverlies aan Munnekezijslerdiep en Lutjegast kunnen de groei niet stuiten, want in 1896 heeft de gemeente het enorme aantal van 1300 zielen. We moeten ons echter niet blind staren op dit grote getal, de leden komen immers van heinde en ver. Na 1900 daalt het ledenaantal als ook in Grijskerk en Kommerzijslerdiep eigen gemeenten komen.

De eerste maanden worden de kerkdiensten gehouden in een houten schuur met strodak. Deze hut ligt in de tuin achter het huis van de weduwe Groder en wordt gehuurd. (Het gaat hier om Hoofdstraat 30, het huis van de fam. van

Geel, eerder bakker Datema). De tuin van dit huis strekt zich in die tijd (1851) langs het diep uit. Niet lang daarna wordt het huis met tuin en hof gekocht. De prijs bedraagt 1800 gulden. In principe mag op het terrein een kerk worden gebouwd, alleen de toestemming daarvoor is er nog niet. Het huis wordt gebruikt als pastorie. In 1862 wordt het huis van Bronno Dijkhuis aangekocht. Deze is kas-telein en bewoont het pand (met erf en tuin), dat nu van de fam. Westra is (Hoofdstraat 28). De kosten bedragen 1800 gulden.

Om de kerk te mogen bouwen is toestemming nodig van de gemeentelijke overheid. Die komt er op 27 januari 1851. Maar om de kerkdiensten te mogen houden is er ook toestemming nodig van het landsbestuur. De toenmalige burgemeester werkt goed mee. De hervormde gemeente heeft meer bezwaren tegen het nieuwe kerkgebouw. De afstand tussen de beide kerken is te klein, zodat het gezang te veel zal storen. Het gemeentebestuur twijfelt aan deze bezwaren, de afstand lijkt groot genoeg, tussen de kerken bevinden zich bovendien nog enkele behuizingen, een appelhof en het vaarwater. Als de afgescheidenen overlast veroorzaken moeten zij daarin voorzien en anders hun kerkdiensten staken, aldus de burgemeester. Aan koning Willem de 3e wordt een verzoek (Rekwest) gestuurd om kerkdiensten te mogen houden. Aanvankelijk gaat de overheid niet accoord. De kerkeraad wil namelijk niet verklaren eigenlijk afstand te doen van rechten op de historische goederen van de gereformeerde kerken. Een stukje kerkstrijd dus. Intussen gaan de

kerkdiensten door. Zelfs de bouw van de nieuwe kerk wordt aanbesteed voor 2324 gulden. Drie maand later is het gebouw klaar. Bij de ingebruikname op 4 mei 1851 gaat prof. T.F. de Haan voor. Pas veel later wordt de gemeente door de overheid erkend.

In 1867 wordt een nieuwe pastorie gekocht. Dit is het huis dat nu al weer jaren familie Steenberghe wordt bewoond.

Nog een aardige wetenswaardigheid uit die tijd. Er komt ook een koster: D. Hoekzema. De kerk en de lampen moeten in orde worden gehouden voor 20 gulden per jaar. Het volgende wordt op 3 oktober 1855 bepaalt:

- De kerk en lampen moeten goed worden schoongemaakt, en elke week moeten de banken worden afgestoft.
- De kinderen mogen niet meer in de kerk komen om te spelen, ook niet op de zondag na de Godsdienstoefening teneinde de banken te doorsnuffelen of er centen zijn gevallen.
- De laatste vrijdag of zaterdag in de maand moet het middenpad geschrobd worden.
- De vrouwenbanken mogen niet door mannen bezet worden.

Een volgende keer verder.

BdV.

Vooraf

We zijn met elkaar weer eens op het betrekkelijke van alles gewezen als zo plotseling en dan ook nog zo kort achter elkaar Jelle Boomsma en Dirk Nicolai komen te overlijden. Hoewel totaal verschillend hebben ze beiden hun steentje bijgedragen aan het wel en wee binnen onze gemeenschap. In bepaalde situaties of omstandigheden zullen we dan nog wel eens hieraan terugdenken en erover praten. Voor de nabestaanden blijven echter andere dingen achter waarbij het verdriet over het verlies de boventoon heeft gekregen.

Als redactie was het deze keer niet eenvoudig het "vooraf" te schrijven. Dirk zijn puzzelrubriek ontbreekt immers in Dorpsproat en we weten zeker dat velen met ons dit zullen missen. Dat het verleden nog lang niet is uitgeput laat Boudewijn ons deze keer ook weer weten. Net op tijd kwam zijn bijdrage weer bij de redactie binnen.

Door dorpsbelangen is van de jaarvergadering een beknopt verslag samengesteld. Daarnaast kreeg de redactie een stukje binnen wat de ondertekening heeft gekregen van dorpsproater.

Het geeft in korte zinnen aan wat vermoedelijk beide besturen heeft bewogen het jaarverslag zo kort te houden.

Het is daarom dat de redactie, gezien de situatie in bestuurlijke zin van het dorpshuis, het toch heeft willen plaatsen. Naam van de inzender, is bij de redactie bekend.

Kopy voor Dorpsproat 45 graag uiterlijk 20 maart a.s. bij Piet v/d Schaaf in de bus.

• Het leven in de afgescheiden gemeente.

Als een soort voorlopige afronding deze keer nog iets over het leven in de afgescheiden gemeente in Niezijl. Volledig is het verhaal over de Afscheiding in ons dorp zeker niet, maar de volgende maand willen we weer eens een nieuw onderwerp aansnijden.

De eerste voorganger van de nieuwe gemeente is ds. J. Mekkes, van 1851-1854. Hij verdient 450 gulden per jaar. De gemeente heeft moeite dit tractement op te brengen, er zijn dan ook financiële tekorten. Een maandelijks collecte om het tractement van de dominee aan te vullen is er al. De gemeentelieden kunnen nu ook vaste bedragen gaan geven, wordt er meer gegeven dan 450 gulden, dan is dat ook voor de predikant. Over de eerste tijd van ds. Mekkes zijn de notulen kort: "Geene aantekenswaardige zaken voorgekomen". Toch gebeurt er wel iets dat wel aardig is om te vertellen. Zonder de benodigde vergunning (ook in die tijd is niet alles toegestaan), is er een vertimmering aan/ in de pastorie uitgevoerd. Burgemeester en wethouders van Grijskerk komen dit te weten en sturen de veldwachter naar Niezijl. Hij moet zeggen dat het werk binnen zes dagen weer ongedaan moet worden gemaakt. Zo niet, dan zal er een boete van 6 tot 12 gulden kunnen volgen. De betimmering zal wel afgebroken zijn... Zullen de notulen vanwege het bovengenoemde voorval zo beknopt gehouden zijn?

Ook uit de tijd van ds. A. S. Entingh (1854-1856) vertellen we een paar dingen. Er wordt besloten om elke donderdagavond een kerk-

dienst te houden, en wel om zeven uur. Verder wordt er een "nachtmaalstafel met toebehoren aangeschaft" en leuk is de vermelding "dat er nog 2 collectezakjes zullen worden aangeschaft; opdat er tegelijk, en voor de armen, en voor de kerk, twee kunnen collecteren". De collecte vindt plaats tijdens het zingen.

In de snel groeiende gemeente komen ook misstanden voor. De predikanten en de andere kerkeraadsleden moeten vaak vermanend optreden. Zo ook in de tijd van ds. R. Duiker. Hij is van 1856-1867 predikant in Niezijl. Een voorbeeld uit het jaar 1862. Een broeder in de gemeente leeft op een manier die voor veel opspraak zorgt. Hij gaat naar de tentoonstelling in Grijskerk tot wel 's nachts één uur. Op zondag gaat hij met zijn rijtuig op bezoek bij familie in de buurt van Zuidwolde. Verder bezoekt hij niet alleen de harddraverij in Oldehove, maar laat er zelfs één van zijn paarden aan de wedstrijd meedoen. Op de terugweg moet hij met rijtuig en al gekanteld zijn. Het wordt met deze broeder een langdurige en sleepende kwestie. Voor een deel wil hij nog wel toegeven dat hij niet goed leeft, maar beloven dat hij niet weer naar de draverijen gaat, vindt hij te ver gaan. Een nieuwe klacht over hem is dat hij na kerktijd naar de herberg gaat. Eens komt hij zelf op de kerkeraad en zegt daar tegen de leden "de kerkeraad niets in de reken te hebben". De kerkeraad moet voorzichtig zijn, want anders voegt de weerspannige broeder er aan toe zal hij ze "met de stok op de ribben geven". Als het kort

daarna avondmaal is, wordt dit gemeentelid daar van afgehouden. Geen van de kerkeraadsleden acht het verstandig om dit mondeling te gaan vertellen, men is immers met stokslagen bedreigd. Het gebeurt per brief. Een paar maand later komt de bewuste broeder toch tot inkeer.

Een paar voorbeelden nog over vermaning en tucht. In 1869 moeten een broeder en zuster worden "onderhouden over het zoogenaamde bestrijken of zegenen van menschen en vee". In 1870 weigert een bruidegom plotseling te trouwen, terwijl het huwelijk al twee keer is afgekondigd. In 1913 misgaat een dooplid zich in vloeken en goddeloze daden, in 1914 wordt hij "als lid onzer gemeente geschrapt".

In het jaar ¹⁹¹⁹ wordt het tractement van de predikant verhoogd tot 1800 gulden, plus een duurtetoeslag van 800 gulden. Toch een behoorlijke verandering ten opzichte van 1851.

Er is nog zoveel te vertellen. Nog een korte bloemlezing. In 1916 wordt een verzoek om een kachel in de kerk neer te zetten afgewezen, de stoven doen het nog goed genbeg. Een paar jaar later komt er een verzoek "om in de kerk een Kinema-Voorstelling te mogen geven" (een film vertonen dus). Het antwoord luidt in 1920: "Afgewezen". In 1924 is de kerkeraad druk met "vooral gordijnen en de loops van het platform". Er komt zelfs een gordijnen commissie. Resultaat: "alle glazen te voorzien".

Hier sluiten we af. Het is duidelijk,

in het begin is dat al aangegeven, dat het verhaal niet compleet is. Zo is er b.v. niets gezegd over een predikant, die bij de gemeente erg geliefd is geweest, nl. ds. W.H. Folkerts, van 1895 tot zijn dood in 1912 dominee hier in Niezijl, waar hij ook begraven ligt. Nog veel meer is er blijven liggen. Wie meer over dit stukje (kerk)geschiedenis wil weten kan terecht bij het boek, dat de afgelopen keren uitgangspunt voor het verhaal is geweest: H. Bouma - Des Heren roemrijke daden (De geschiedenis van de Gereformeerde Kerk te Niezijl, 1850-1925).

Een volgende keer verder.

Wordt vervolgd-BdV.

Als een vloeiende lijn...

HONDA Fa J. & H. Huizinga
Hoofdstraat 81 - 9842 PE NIEZIJL

Kort verslag van de jaarvergadering gehouden op 27 januari j.l. van de vereniging van Dorpsbelangen en het bestuur/werkgroep Dorpshuis.

Verslagen Dorpsbelangen.

Na het secretariële verslag van Dorpsbelangen werd het financiële verslag nader bekeken. Een apart overzicht voor wat betreft de sinterklaasactiviteiten riep enkele vragen op. Als toelichting werd dan ook gegeven dat een eventuele aparte bankrekening lastig is, omdat je dan een veelvoud aan rekeningen zou krijgen. Tevens is nu na december alles afgerond en worden de eventuele tekorten aangevuld door de 30-april-pot en eventuele restanten worden gestort in dezelfde pot.

De kascommissie heeft de kas gecontroleerd en in orde bevonden.

Bestuurszaken Dorpsbelangen.

Er zijn geen opmerkingen over de invulling van de bestuursfuncties, zoals vermeld in het secretariële verslag. Bij deze zijn J. Datema, A. Boersma en I. Kuperus officieel bestuurslid. De functie van voorzitter moet nog worden ingevuld.

Huishoudelijk reglement Dorpsbelangen.

De voorzitter meldt dat de huisnummers nog moeten worden ingevuld. Dit zal dusdanig afgestemd worden dat de mensen die dorpsproat ontvangen, tevens lid van Dorpsbelangen kunnen worden.

De algemene vergadering besluit dat dit Huishoudelijk reglement wordt toegevoegd aan de statuten. Bij veranderingen wordt dit eerst weer in de algemene vergadering besproken.

Vooraf

Afgelopen maand heeft het lantaarntje van Nel de nodige publiciteit gehaald. Niet alleen dat nu binnenkort het Hoogholtje beter te vinden zal zijn, maar Nel knoopte er ongevraagd ook nog een radiopraat aan vast, en zorgde zodoende voor een prima stukje promoting van Niezijl. Nu maar afwachten wat er nog meer uit de hoed wordt getoverd, want afgelopen woensdag heeft het bestuur van dorpsbelangen zijn jaarlijkse bespreking met B en W gehad. Dat het ook voor besturen een vruchtbare maand is om te groeien blijkt wel uit de informatie elders in dit nummer van maart. En wat te zeggen van de vrijwilligers die de mouwen opstropen om het dorpshuis op te frissen. We gaan met elkaar zo weer de goede kant op. Houden zo en doorgaan. Denkt u om de volgende kopy, dei op tijd binnen moet zijn anders blijft er te weinig ruimte over tussen het verstrekken van de informatie en 30 april. Copy daarom uiterlijk 19 april a.s. in de bus bij Piet v/d Schaaf
Hogedijk 2
Niezijl

32. DE LANDBOUW.

DEZE KEER WIL IK IETS VERTELLEN OVER DE DAGELIJKSE GANG VAN ZAKEN OP EEN BOERDERIJ ZO ROND 1900. HET GAAT DAARBIJ OM EEN ALGEMEEN BEELD, DUS AFWIJKINGEN ZIJN NATUURLIJK BEST MOGELIJK.

VROEG IN DE 19E EEUW VORMEN DE BOEREN EN ARBEIDERS NOG EEN GROTE FAMILIE. NADAT IN DE JAREN NA 1850 DE WELVAART TOENEEMT ONTSTAAT ER LANGZAAM MAAR ZEKER EEN KLOOF TUSSEN DE BOER EN ZIJN PERSONEEL. DE BOER LEEFT MEER EN MEER VOOR. ER WORDT GESCHIEDEN GEGETEN EN DE ARBEIDERS LEVEN IN EEN WOONRUIMTE, WAAR IN FEBRUARI (DUS NOG MIDDEN IN DE WINTER) AL GEEN VERLICHTING MEER IS.

OP EEN GROTE BOERDERIJ (ZO'N 50 HA.) ZIJN ROND 1900 5 A 6 MEIDEN EN KNECHTEN. ZIJ WONEN OP DE BOERDERIJ. IEDER HEEFT Z'N VASTE PLAATS, ZEG MAAR RANGORDE. DE GROTE KNECHT HEEFT OOK WEL "DE VINT" EN DE JONGSTE KNECHT WORDT WEL "LUTJE KNECHT" OF HEEL BETEKENISVOL "SCHOPVINT" GENOEMD. BIJ DE ARBEIDSTERS KOMEN NAMEN ALS DE GROTE MEID EN "DE LUTJE MAID" VOOR. ALS HET IN DE OOGSTTIJD NODIG IS WORDEN ER NOG LOSSE KRACHTEN INGehuurd VOOR B.V. HET GRASMAAIEN. ALLEEN DE VASTE ARBEIDER MAG IN HET DORP WONEN. OF DAT LAATSTE NU ZO'N GEWELDIG VOORRECHT IS IS MAAR DE VRAAG, WANT DEZE ARBEIDER MOET ALS HET WARE DE WACHT HOUDEN. HIJ MOET EXTRA VROEG AANWEZIG ZIJN, OMDAT HIJ DE ANDEREN WAKKER MOET MAKEN. DAT BETEKENIT UITZONDERLIJK VROEG OPSTAAN EN DAN TE WETEN DAT HET LEVEN OP DE BOERDERIJ IN DE LENTE OM HALF VIER BEGINT.

WAT DE TIJDEN BETREFT ZIET DE DAG ER ONGEVEER ALS VOLGT UIT: IN DE LENTE STAAT MEN DUS OM 3.30 U. OP. DE GROTE MEID ZORGT ERVOOR DAT HET VUUR AANGEMAAKT WORDT, TERWIJL DE ANDEREN EERST GAAN MELKEN. VAN 8.00-9.00 U. IS HET SCHAFTTIJD, OM 12.00 U. VOLGT HET MIDDAGETEN, NA 14.00 U. BEGINT HET MIDDAGWERK, TERWIJL OM 18.00 U. HET AVONDETEN KLAAR STAAT. DE VERMOEIDHEID VAN ZO'N LANGE DAG EN HET WEINIGE VERTIER OP DE VAAK TOCH WEL AFGELEGEN BOERDERIEN ZORGEN ERVOOR DAT HET NORMAAL GESPROKEN 'S AVONDS OM 20.00/20.30 U. BEDTIJD IS. DAT DE BEDRIJVEN SOMS BEHOORLIJK VER VAN HET DORP LIGGEN GEEFT ZO Z'N PRAKTISCHE PROBLEMEN. EEN VOORBEELD: VOOR EEN INWONENDE ARBEIDER OP DE OXWERDSTREEK IS DE ZONDAG VAAK NET EEN RENDAG. EERST MELKEN, DAN TE VOET NAAR DE KERK IN NIEZIJL, WEER TERUG NAAR DE BOERDERIJ, 'S MIDDAGS OPNIEUW LOPEND NAAR DE KERK (DE DIENST DUURDE NOG WEL WAT LANGER DAN TEGENWOORDIG) EN WEER TERUG OM TE MELKEN. HET IS NIET ZO VERWONDERLIJK DAT HET MIDDAGSE KERKBEZOEK ER WEL EENS BIJ INSCHIJT.

DE MAALTIJDEN ZIJN VRIJ SOBER, VOOR ELKE DAG STAAT HET MENU VAST. TOCH VALT VAN HET ETEN NIET TE ZEGGEN DAT HET (ONDANKS DE EENTONIGHEID) SLECHT IS. DE BOER EET VIJF KEER PER WEEK STAMPPOT EN TWEE KEER AARDAPPELS MET STIP. STIP IS GARE MOSTERD MET VET EN ZIT IN DE STIPDIGGEL, EEN KOMMETJE DAT TUSSEN TWEE ETERS IN STAAT. EEN LAPJE VET SPEK WORDT ER VAAK BIJ GEGETEN. DIT LIGT OP EEN HOUTEN PLANKJE, DAT EENS IN DE WEEK WORDT UITGEKOOKT. VERDER WORDT ER NOG MET TINNEN LEPELS EN IJZEREN VORKEN GEGETEN. VOOR DE

ARBEIDERS STAAT 'S MORGENS ROGGEBROOD MET SCHAPEBOTER EN GERASPT KAAZ OP TAFEL. DE OVERIGE MAALTIJDEN BESTAAN UIT STAMPPOT MET VEEL VET. "ZUPENBRIJ" ONTBREEKT EIGENLIJK NOOIT EN 'S MIDDAGS COMPLETEERT EEN STUKJE SPEK HET ETEN. SPEK IS EIGENLIJK ALTIJD WEL OP DE BOERDERIJ TE KRIJGEN.

WAT DE ORGANISATIE BETREFT LOOPT HET BOERENJAAR VAN 12 MEI TOT 12 MEI. DAN WORDT HET NIEUWE PERSONEEL INGEHUURD, LAND WORDT GE- EN VERPACHT, HET IS DE TIJD VAN DE VERLOVINGEN EN TROUWERIEN. EIND MEI IS HET OOK DE TIJD VAN DE FAMILIEBEZOeken. ZO'N BEZOEK WORDT IN HET WESTERKWARTIER WEL EEN GASTERIJ GENOEMD. HOEWEL HET MEEST VOORKOMEND VROEGER IN DE 19E EEUW, MOET HET GEBRUIK VAN DE GASTERIJ ROND 1900 OOK NOG WEL IN ERE WORDEN GEHOUDEN. EEN BESCHRIJVING. DE BEZOEKERS KOMEN OM ELF UUR AAN. EERST WORDT ER WAT GEDRONKEN, EEN KOP KOFFIE EN DAARNA EEN GLAS BRANDEWIJN. HET MIDDAGETEN ZAL EEN AANGENAME ONDERBREKING VAN DE "ETENSSLEUR" VAN ELKE DAG ZIJN. WAT STAAT ER ZOAL OP DE TAFEL? MELKLONT (HETZELFDE ALS JAN IN DE ZAL?), VLEES EN HAM EN AARDAPPELS; RIJST MET SUIKER, KANEEL, BOTER EN PRUIMEN; BESCHUITEN. 'S MIDDAGS GAAT HET GEZELSCHAP BIJ HET VEE LANGS IN DE STALLen DIE NOG MAAR PAS SCHOONGEMAAKT ZIJN (KOM IK NOG OP TERUG). DAN STAAN ACHTEREENVOLGENS DE THEE, BRANDEWIJN, KOFFIE EN JENEVER KLAAR. AAN HET EIND VAN HET BEZOEK WORDT ER WITBROOD MET ROOKVLEES GEGETEN, STOET EN HIES GENOEMD. EEN BORRELTJE ONTBREEKT DAARBIJ NATUURLIJK NIET.

DE VOLGENDE KEER VERDER.

WORDT VERVOLGD-BDV.

Vooraf

Het seizoen is bijna weer voorbij. Diverse verenigingen hebben hun activiteiten beëindigd om na de zomer weer van voren af aan te beginnen. Veel nieuws mogen we de komende maanden ook niet meer verwachten. Voor iedereen breekt de zomer aan en de daarbij behorende werkzaamheden rondom het huis. Vervelend is het dan dat je meer dan anders last ondervindt van de dieren die de deur uit worden gestuurd, bij jouw in de tuin of op het erf achterlaten. De één heeft geen tijd of neemt niet de moeite om zijn huisdier aan de lijn uit te laten. Soms staat de eigenaar rustig te kijken hoe zijn hond zijn behoefte bij anderen deponeert. Jammer dat deze dieren vrienden(?), gelukkig is het maar een enkeling, zo hun omgeving (buren) tot last zijn, terwijl de honden de schuld hiervan krijgen. De honden zijn in deze gemeente al belastingvrij, maak ze nu ook nog niet vogelvrij, Een klein beetje medewerking voorkomt veel ergenis. Denkt U nog even aan 30 april en het klaarzetten van de spulletjes voor de rommelmarkt. Uw copie voor het mei-nummer wordt uiterlijk 22 mei a.s in de bus verwacht van Piet v/d Schaaf
Hogedijk 2
9842 PZ Niezijl
Tel 05947-13129

33. DE LANDBOUW.

DEZE MAAND VERVOLG IK MIJN VERHAAL OVER HET DAGELIJKSE LEVEN OP EEN BOERDERIJ ROND 1900. OOK NU ZEG IK ER MAAR WEER BIJ DAT HET OM EEN GLOBAAL BEELD GAAT.

DE VORIGE KEER HEB IK AL OVER DE BELANGRIJKHEID VAN DE MAAND MEI IN DE ORGANISATIE VAN HET BOERENJAAR GESCHREVEN. MEI IS OOK DE TIJD VAN HET SCHOONMAKEN VAN DE STALLEN. DAT WERK MOET EIGENLIJK GEKLAARD ZIJN VOOR DE ZONDAG VAN DE WEEK WAARIN DE 12E MEI VALT. (DE 12E MEI IS DE DAG, WAAROP VOOR 1852 DE MAAND MEI BEGON. NA 1852 KWAM ER EEN NIEUWE KALENDER, WAARNAAR GEREKEND WERD. MAAR ROND 1900 WORDT ER NOG STEEDS EN ZEKER OP DE BOERDERIJ GEREKEND VOLGENS DE OUDE MEI). HET IS EEN GROOT KARWEI, WAARAAN IEDEREEN MEEDOET. ALLES WORDT GESCHUURD, GESCHROBD EN GEBOEND. NIETS ONTKOMT AAN DE SCHOONMAAK, OOK DE SCHOTTEN ACHTER DE PAARDEN EN KOEIEN (DIE DAN WEER IN HET LAND ZIJN) NIET. NADEN WORDEN SCHOON- EN LEEGGEMAAKT EN OPNIEUW INGEDWEILD MET ZAND. TIJDENS DIT WERK KAN HET NOG WEL EENS VROLIJK TOEGAAN. ZO WORDT ER B.V. IEMAND OP PAD GESTUURD OM EEN "GROEPDWEIL" TE HALEN OM DE KOEGROEP TE REINIGEN. EEN ONMOGELIJK OPDRACHT NATUURLIJK, DIE VANZELFSPREKEND NIET AAN EEN ERVAREN KNECHT WORDT OPGEDRAGEN. OOK IN DE OOGSTTIJD LAAT MEN WEL EENS IEMAND ZO'N DING DAT NIET BESTAAT OPHALEN, NAMELIJK EEN "GOALSCHER", DAT IS DAN EEN SCHAAR OM DE GAAL DIE VOL ZIT MET KOREN BIJ TE KNIPPEN. EEN ANDER VERMAAK IS EEN WEDSTRIJD TUSSEN DE STALLENSCHOONMAKERS. DAARBIJ GAAT HET EROM

WIE HET SNELST KAN SCHOONMAKEN, TENMINSTE ZOGENAAMD. WANT OOK HIER IS HET DE BEDOELING EEN ONERVAREN IEMAND, B.V. DE LUTJE KNECHT ERIN TE LATEN LOPEN. EEN KNECHT KRIJGT EEN BLOK AAN ZIJN BEEN, DE ANDERE EEN KRUIKAR. IN DEZE KRUIKAR MOET DE JONGSTE KNECHT GAAN ZITTEN. ALS HIJ NIET OPPAST BELANDT HIJ IN DE GRACHT.....

AAN DIT SOORT GRAPPEN HEBBEN WE NOG EEN UITDRUKKING OVERGEHOUDEN. ALS IEMAND FLINK BEETGENOMEN DREIGT TE WORDEN ZEGT MEN WEL: "LOAT DIJ NIET OP DE KOAR KRIEG'N".

ALS ER GEOOGST WORDT IS HET KOOLZAAD HET EERST AAN DE BEURT. HET ZAAD WORDT OP HET LAND GEDORST, OMDAT MEN VINDT DAT ALS DE SCHOVEN VERVOERD WORDEN ER TE VEEL ZAAD VERLOREN GAAT. OP HET LAND LEGT MEN EEN KLEED, DAT WEL EEN GROOTTE VAN 30 BIJ 30 METER KAN HEBBEN. OP DIT KLEED KOMEN DE SCHOVEN IN EEN KRING TE LIGGEN. DOOR PAARDEN WORDT OVER DE SCHOVEN EEN ROLBLOK GETROKKEN. ARBEIDERS SCHUDDEN HET STRO. VOOR HET DORSSEN ZIJN VEEL MENSEN NODIG. ER WORDT BEWEERD DAT ER OVERDAG EEN STEVIGE BORREL WORDT GEDRONKEN, MAAR HIEROVER LOPEN DE BERICHTEN WEL UITEEN. IK HEB GELEZEN DAT TIJDENS HET OOGSTEN ZOGENAAMD "BOERENZWEET" WORDT GEDRONKEN, DAT IS NOGAL DUN BIER. OOK WORDT WEL VERMELD DAT HET IN DE REGEL MET HET DRINKEN OP DE BOERDERIJ WEL MEEVALT. SLECHTS OP BEPAALDE TIJDEN IS ER GELEGENHEID OM TE DRINKEN, B.V. NA HET STALLEN SCHONEN OF IN DE OOGSTTIJD. DUS HET IS WEL HEEL AANNEMELIJK DAT OP HET LAND TIJDENS DE PAUZES OF NA HET DORSSEN WEL EEN JENEVERTJE MET STROOP WORDT GENUTTIGD. ER MOET FLINK GEWERKT WORDEN, WANT

MEN PROBEERT HET KOOLZAADDORSSEN IN EEN DAG KLAAR TE KRIJGEN. 'S MIDDAGS ETEN DE ARBEIDERS OP HET LAND WITTEBROOD MET DIKKE BOTER, DAARNA ZUPENBRIJ MET STROOP EN ANIJS. ALS HET DORSSEN ACHTER DE RUG IS, WORDEN BIJ HET VERLATEN VAN HET LAND DE STRO-OPPERS IN BRAND GESTOKEN. DAN IS HET TIJD OM OP DE BOERDERIJ EEN FEESTMAALTIJD TE KRIJGEN. EERST KRIJGEN DE WERKERS JAN IN DE ZAK MET EEN SAUS VAN STROOP MET AZIJN EN GESMOLTEN BOTER. DAARNA AARDAPPELS MET STIP EN VLEES. WIE DAN NOG TREK HEEFT KRIJGT MELK MET BESCHUIT NA.

BIJ HET ETEN WORDT VEEL GEZONGEN. TWEE VOORBEELDEN VAN LIEDJES DIE BIJ HET DORSFEEST VOORKOMEN. HET EERSTE IS VREEMD GENOEG NIET IN HET GRONINGS, MAAR IN HET NEDERLANDS:
GIJ KOMT, O STILLE AVOND,
WEER TOT ONS IN DIT UUR.
WIJ ZINGEN NU DEEZ' LOFZANG:
HOE SCHOON ZIJT GIJ, NATUUR!

NOG EEN LIEDJE UIT OOST-GRONINGEN:
DRINK KOVVIE MIT SOKKER,
ZO LAANK AS DE BOER WAT HET;
EET GORTE MIT LEPELS
EN BONEN MIT SPEK...
DE BOER HET GAIN JENEVER MEER,
DOAROM DUT MIE DE KOP ZO ZEER.

EEN VOLGENDE KEER VERDER.

WORDT VERVOLGD-BDV.

Vooraf

Het aprilnummer was wat aan de magere kant wat, gezien de vele opmerkingen, meerdere lezers was opgevallen.

Dit meinummer is er dankzij de hoeveelheid copy iets dikker uitgevallen.

Het is rustig geworden in het Schanshuus aangezien enkele verenigingen hun activiteiten naar het volgende seizoen hebben verschoven.

Dat de 30 april activiteiten goed zijn verlopen ook al was hier en daar niet alles sluitend, behoeven wij als redactie niet nader toe te lichten.

Een medewerkster en één van de leerlingen hebben hun ervaringen van die dag in deze Dorpspraot weergegeven.

Dit soort ontboezemingen heeft dorpspraot nodag om te voorkomen dat het alleen maar informatie verstrekt op een te zakelijke basis. Of in de periode juni-juli nog een dorpspraot verschijnt is afhankelijk van de binnengekomen copy.

Het kan zijn dat de Spelweek in samenwerking met de Handelsvereniging informatie verstrekken voor een speciale uitgave van dorpspraot. Wij zullen er dan met alle plezier voor zorgen dat dan deze uitgave wordt verspreid.

In ieder geval gaan we in augustus met alweer de zesde jaargang van start.

Rest ons nog de lezers namens alle medewerkers van Dorpspraot een plezierige en zonnige vakantie toe te wensen

34. DE LANDBOUW.

OOK DEZE KEER VERTEL IK NOG IETS OVER HET DAGELIJKSE LEVEN OP EEN BOERDERIJ ZO ROND 1900. DE VORIGE KEER SLOOT IK AF MET EEN BESCHRIJVING VAN DE KOOLZAADOOGST. DE VOLGORDE VAN DE TE OOGSTEN PRODUKTEN IS ONGEVEER DE VOLGENDE: EERST DUS HET KOOLZAAD, DAARNA GERST, TARWE EN ERWTEN, AARDAPPELEN EN PAARDEBONEN SLUITEN DE RIJ. IN HET NAJAAR WORDT ER GEploegd. VOOR DE PAARDEN ZWAAR WERK, WANT SOMS ZIJN ER VIER TOT ZES DIEREN NODIG OM DE ploeg TE TREKKEN. VOOR HET ploegen VAN DE STOPPELS WORDT DE VOETploeg EN VOOR HET DIEPERE ploegen DE ROLploeg GEBRUIKT. DIT IS OOK DE TIJD DAT DE BOER DE VEEMARKT IN DE STAD GAAT BEZOEKEN. IN NOVEMBER IS ER WEER REDEN OM OP VISITE TE GAAN, DAN WORDEN NAMELIJK DE SLACHTVISITES AFGELEGD.

IN DE WINTER IS HET RUSTIGER, HOEWEL ER NATUURLIJK WEL WERK TE DOEN IS. GEMOLKEN WORDT ER NIET, OMDAT IN DEZE TIJD HET VEE DRACHTIG IS. DE MEIDEN HOUDEN ZICH O.A. BEZIG MET SPINNEN EN DE KNECHTEN DORSEN HET GRAAN. DAN KOMT DE COMMISSIONAIR OP DE BOERDERIJ OM VAN HET GRAAN MONSTERS TE NEMEN VOOR DE BEURS IN GRONINGEN. ALS DE BOER EEN HUURBOERDERIJ HEEFT, MAAKT HIJ OP 21 DECEMBER MEESTAL NOG EEN REIS NAAR DE STAD. HET IS DE GEWOONTE DAT OP DIE DAG DE HUUR WORDT BETAALD.

DAN BREEKT DE JAARWISSELING AAN. NU VERTEL IK EEN VERHAALTJE, WAARVAN IK HOOP DAT DE JEUGD HET EIND 1992 WEER VERGETEN IS. DE NACHT VAN OUD NAAR NIEUW IS TRADITIONEEL DE SLEEPNACHT. ROND 1900 HAALT DE JEUGD WEL EENS EEN BOERENWAGEN HELEMAAL UIT ELKAAR, WAARNA

HIJ OP DE NOK VAN EEN SCHUUR WEER IN ELKAAR GEZET WORDT. EEN HEEL WERK EN EEN WAAGSTUK. OP NIEUWJAARSDAG WORDEN (ALS DE VORIGE NACHT RUSTIG VERLOPEN IS TENMINSTE) DE NIEUWJAARSVISITES BIJ BUREN EN KENNISSEN GEBRACHT. HET SCHIJNT ZO TE ZIJN DAT DEZE BEZOEKEN NIET WORDEN AFGELEGD ALS ER TE WEINIG MAANLICHT IS. NOG IETS MEER OVER DE VISITES. HEEL OPVALLEND IS DAT EIGENLIJK ALLEEN BIJ BEPAALDE GELEGENHEDEN OVER EN WEER BEZOEKEN GEBRACHT WORDEN. IN DEZE AFLEVERINGEN LIJKT HET MISSCHIEN WEL EEN BEETJE, ALSOF ER HEEL VAAK VISITES WORDEN AFGELEGD. TOCH IS DAT NIET ZO. MEN IS HONKFAST. SLECHTS EEN BEZOEK IS NIET AAN BEPAALDE TIJD GEBONDEN EN DAT IS HET ZOGENAAMDE AVONDPRATEN. MEESTAL WORDT DIT BEZOEK ECHTER IN DE WINTER GEBRACHT, DE TIJD DIE ZICH ER HET BESTE VOOR LEENT, OMDAT HET WAT RUSTIGER IS OP DE BOERDERIJ. DE VISITE BEGINT OM ACHT UUR EN (SCHRIK NIET) KAN WEL TOT TWEE OF DRIE UUR 'S NACHTS DUREN. ER WORDT KOFFIE, THEE EN RODE BRANDEWIJN GEDRONKEN. GEEN WONDER DAT OOK DEZE BEZOEKEN BIJ VOORKEUR ALLEEN BIJ LICHT MAAN PLAATSVINDEN. EEN BEETJE LICHT OP DE TERUGWEG IS SOMS KENNELIJK WEL NODIG. VOOR DE JEUGD BETEKENT DIT BEZOEK ZOVEEL ALS: ALS DE KAT VAN HUIS IS..... EEN VAN DE OUDSTE DOCHTERS MOET OP HET HUIS PASSEN. OMDAT ALLEEN OPPASSEN OOK MAAR ALLEEN IS HEEFT ZE EEN PAAR VRIENDINNEN UITGENODIGD. DE JONGENS KOMEN ZELF WEL. ZIJ HOREN HUN PET NAAR BINNEN TE GOOIEN, ZODAT DE MEISJES KUNNEN ZIEN, WIE HUN VRIJER IS. HET PLEZIER WORDT VERHOOGD MET THEE DRINKEN, EEN SLOKJE EN SPELLETJES, ZOALS HET BEROEMDE PANDVERBEUREN.

IN HET VOORJAAR BEGINT HET WERK WEER VAN VOREN: EGGEN, ZAAIEN. VAKANTIE KENT MEN OP DE BOERDERIJ NIET ECHT, IN MEI ZIJN DE ARBEIDERS VIJF DAGEN VRIJ. EEN MEID IS PER VIER WEKEN EEN ZONDAG VRIJ EN NOG EEN ZATERDAG- OF ZONDAGAVOND DAARTUSSEN. EEN KNECHT IS PER VEERTIEN DAGEN EEN ZONDAG VRIJ EN NOG EEN TUSSENLIJGGENDE ZATERDAGAVOND. KORT NA 1900 VERDIEN EEN VASTE ARBEIDER IN DE ZOMER 8 GULDEN EN IN DE WINTER 6 GULDEN PER WEEK. NA DE EERSTE WERELDOORLOG STIJGT HET LOON TOT 18 GULDEN HET HELE JAAR DOOR.

HOEWEL DE BOERDERIEN VAAK AFGELEGEN ZIJN KOMEN ER TOCH WEL EENS BEZOEKERS, VAN WIE DE COMMISSIONAIR B.V. AL GENOEMD IS. HET IS GEBRUIKELIJK DAT DE VEEARTS TENMINSTE EEN KEER PER JAAR LANGS KOMT OM HET VEE TE CONTROLEREN. VERDER KOMT ER VIER KEER PER JAAR EEN COLLECTANT VOOR DE ARMEN. REGELMATIG DOEN OOK ZWERVERS EN WERKWILLIGE WERKELOZEN UIT DE GRENSTREEK VAN GRONINGEN-FRIESLAND DE BOERDERIJ AAN. DAAR ZULLEN ZE OP DE BOERDERIJ NIET ZOVEEL BEZWAAR TEGEN HEBBEN. VERVELENDER WORDT HET HET ALS ER 'S NACHTS VREEMD VOLK OP HET ERF KOMT, DE ZOGENAAMDE "NACHTBIDDERS", BEDELAARS, DIE ALS ZE NIETS KRIJGEN ZELFS WEL DREIGEN OM DE ZAAK IN BRAND TE STEKEN. VERTROUWDER MENSEN ZIJN WEER DE MARSKRAMERS, DIE SOMS HELEMAAL UIT WESTFALEN KOMEN.

TOT ZOVER EEN BEELD VAN DE BOERDERIJ ROND 1900. OOK AAN HET EINDE VAN DIT BLOKJE GELDT WEER DAT NIET ALLES GENOEMD IS. VOOR EEN VOLGENDE KEER IS HET MIJN BEDOELING OM EEN (PAAR) SPOOKVERHAAL (VERHALEN) OVER DE BOERDERIJ OP TE DIEPEN. WANT SPOKEN KON HET DAAR!

WORDT VERVOLGD-BDV.

Vooraf.

Afgelopen weekend is de wintertijd weer ingegaan, de avonden worden langer en de laatste vakantiegangers zijn weer thuis.

De redactie krijgt nu ook wat meer tijd en armslag om Dörpsproat samen te stellen.

Het kon niet uitblijven of er moest in deze lange vakantie periode wel iets misgaan.

Prompt werd een brief van een Niezijlster niet achter elkaar weergegeven, maar zo verschoven, dat het laatste gedeelte op blz. 8 terecht kwam en het begin op blz. 22.

Onze excuses voor dit ongemak bij het lezen van Dörpsproat 49.

De Niezijlsterdag zal hier en daar nog wel een vervolg krijgen de komende maanden maar in deze 50 ste editie van Dörpsproat ronden we het als redactie af.

Het is mooi geweest.

We pakken de draad weer op met de historie van Niezijl en informatie van de verschillende verenigingen.

De kopij die aan ons wordt verstrekt en reeds is uitgetypt kan niet altijd zonder aanpassingen worden geplaatst. Moet soms helemaal worden overgetypt.

Dörpsproat heeft een vaste afmeting en daar willen we graag binnen blijven.

Wilt u daarom bij het uittypen het formaat van Dörpsproat aanhouden?

Kopy voor het oktober nummer uiterlijk de 22ste op het redacteadres.

35. WATER ALS LAST EN WAPEN.

NADAT DE STAD GRONINGEN WEER TERUG IS IN STAATSE HANDEN IS DE SCHANSENOORLOG IN HET NOORDEN VOORBIJ. ROND 1600 WORDT DE BOMSTERSCHANS GESLECHT. DE SLUIZEN UIT DE TWEE DIEPEN WORDEN NIET VERWIJDERD, OOK AL GAAT DE BELANGRIJKSTE FUNKTIE, NL. DIE VAN ZEESLUIS IN DEZE TIJD VERLOREN. MAAR I.V.M. DE BEHEERSING VAN DE WATERSTAND HEBBEN DE SLUIZEN TOCH NOG STRATEGISCHE WAARDE. ER WORDEN PLANNEN GEMAAKT OM DE RIET BIJ KOMMERZIJL AF TE DAMMEN. OM DIT TE DOEN SLAGEN ZAL IN DIE DAM EEN NIEUWE (ZEE)SLUIS WORDEN GELEGD. MET NAME DE FINANCIERING EN HET ONDERHOUD VOOR DE TOEKOMST LEVEREN DE NODIGE PROBLEMEN OP. MAAR IN 1598 IS HET WERK IN EERSTE INSTANTIE GEKLAARD. IEDEREEN DIE VIA DEZE SLUIS WATER LOOST MOET MEEBETALEN VOOR HET ONDERHOUD. HOE GROTER DE AFSTAND VAN DE SLUIS, DES TE MINDER DE CONTRIBUTIE. GRIJPSKERK EN OXWERD BETALEN EEN GRONINGER STUIVER, RODERWOLD EEN OORTJE (EEN KWART STUIVER). HET NIEUWE BESTUUR, WAARIN OOK MENSEN VAN HET BOMSTER- EN NIJESLOTERZIJLVEST ZITTEN, MOET TOEZIEN OP ONDERHOUD EN NALEVING VAN DE GEMAAKTE AFSPRAKEN. HET DUURT EEN HELE POOS, VOORDAT DE AFWATERING NAAR WENS VERLOOPT. IN 1651 WORDT VOOR EEN BEDRAG VAN ONGEVEER 6000 GULDEN HET KANAAL TUSSEN NIEZIJL EN KOMMERZIJL UITGEDIPT, MAAR DAT BLIJKT NIET VOLDOENDE. VOORAL BUITEN DE KOMMERZIJL SLIBT DE GEUL STEEDS WEER DICHT. EEN BOCHT VAN DE RIET WORDT AFGESNEDEN EN UITEINDELIJK WORDT ER BUITEN DE SLUIS EEN NIEUW KANAAL NAAR HET REITDIEP GEGRAVEN.

ZOALS GEZEGD VERLIEZEN DE SLUIZEN BIJ NIEZIJL HUN GROOTSTE ROL, MAAR GESLOOPT WORDEN ZE NIET. ZELFS IN 1689 WORDEN ER NOG REPARATIES VERRICHT. HET WATER BLIJFT EEN BELANGRIJKE FAKTOR. IN 1665 ZET DE BISSCHOP VAN MUNSTER VANUIT HET OOSTEN DE AANVAL OP ONS LAND IN. OM IN HET NOORDEN DE VERDEDIGING KLAAR TE HEBBEN WORDT HET LAND IN DEZE STREEK ONDER WATER GEZET. UITEINDELIJK SLAAGT DE BISSCHOP NIET IN ZIJN OPZET, MAAR EEN AANZIENLIJKE SCHADE AAN DE LANDERIJEN IS AL AANGERICHT. DE SCHADEVERGOEDING ZAL EEN SCHRALLE TROOST ZIJN GEWEEST.

IN 1672 (HET BERUCHTE RAMPJAAR) WORDT HET PLATTELAND WEER BIJ DE OORLOG BETROKKEN. DE BISSCHOP VAN MUNSTER (BOMMEN BEREND) RUKT OP NAAR HET NOORDEN. IN DE STAD GRONINGEN WEEET MEN EEN GOEDE VERDEDIGER IN TE HUREN, NL. DE 70-JARIGE RABENHAUPT, OORSPRONKELIJK AFKOMSTIG UIT BOHEMEN. EN OPNIEUW WORDT HET WATER ALS WAPEN IN DE STRIJD GEBRUIKT. RABENHAUPT GEEFT OPDRACHT OM HET LAND TEN ZUIDEN VAN HET DAMSTERDIEP EN TEN (ZUID)WESTEN VAN HET REITDIEP ONDER WATER TE ZETTEN. VOOR NIEZIJL BETEKENT DAT, DAT ONGEVEER 50 % VAN HET LAND ONDER HET ZOUTE WATER STAAT. EN DAT VOOR DE TWEEDE KEER IN ZEVEN JAAR. VOORAL HET LAND TEN ZUIDEN VAN WAT NU DE HOOFDSTRAAT IS, IS VOOR EEN FLINKE TIJD BEDORVEN. ER WORDT AANGEGEVEN DAT BIJ NIEZIJL 353,5 GRASTALLEN BEDORVEN ZIJN. NORMAAL BRENGT DIT LAND AAN GRONDBELASTING (=VERPONDING) 85 GULDEN OP. DE SCHADEVERGOEDING BEDRAAGT 340 GULDEN. DIT HOUDT GLOBAAL IN DAT ER VOOR EEN PERIODE VAN VIER JAAR GEEN BELASTING BETAALD HOEFT TE

WORDEN. RABENHAUPT HEEFT MET ZIJN TAKTIEK WEL SUCCES, WANT BOMMEN BEREND KAN DE STAD NU NIET OMSLUITEN, MAAR MOET VANAF DE ZUIDKANT AANVALLEN. HIERDOOR KAN DE STAD ZICH GEMAKKELIJKER VERDEDIGEN. RABENHAUPT WEEET ZELFS HET REITDIEP VRIJ TE HOUDEN. RUIM EEN MAAND WORDT DE STAD BELEGERD EN BESTOOKT. DE GRONINGERS VIEREN HUN ONTZET OP 28 AUGUSTUS NOG JAARLIJKS, MAAR OOK DE PLATTELANDERS, OOK DE NIEZIJLSTERS, HEBBEN HUN AANDEEL GELEVERD.

DE ONDERGELOPEN LANDERIJEN WEERHOUDT EEN AANTAL MANNEN VAN BOMMEN BEREND NIET EEN STROOPTOCHT NAAR ONZE OMGEVING TE HOUDEN. DE BEVOLKING SLAAT OP DE VLUCHT, OOK VAN NIEZIJL, ZELFS DE BEVOLKING VAN KOLLUM VERLAAT HET DORP NOG. EEN HELE POOS LATER (EIND SEPTEMBER) KAN ER EEN DANKDIENST WORDEN GEHOUDEN, OMDAT DE BEVOLKING WEER TERUG IS. ER VALT ECHTER EEN SCHADUW OVER HET GEHEEL. ER ZOUDEN NAMELIJK DRIE DORPELINGEN MET DE VIJAND HEBBEN GEHEULD. OMDAT HET BEWIJS NIET WATERDICHT TE LEVEREN IS, HOUDT DE KERKERAAD HET BIJ EEN WAARSCHUWING. IN NIEZIJL IS NOG IETS BIJZONDERS AAN DE HAND. TWEE NIEZIJLSTERS, EME FRANSEN SEKEMA EN JACOB MOLENAAR MAKEN RUZIE OM EEN WAGEN DIE DE WESTFAALSE SOLDATEN DIE OP STROOPTOCHT WAREN HEBBEN ACHTERGELATEN. SEKEMA ZEGT, DAT DE WAGEN OP ZIJN ERF STOND, MAAR MOLENAAR BEWEERT EIGENLIJK PRECIES HET TEGENOVERGESTELDE, DE WAGEN IS DUS VAN HEM. JACOB MOLENAAR IS OVERIGENS EEN VAN DE DRIE MENSEN DIE HET MET DE VIJAND ZOU HEBBEN GEHOUDEN. EEN OPVALLEND DETAIL IN DIT VERHAAL. OMDAT DE KERKERAAD NIET UIT DE NETELIGE ZAAK KOMT, MOET DE RECHTER ER AAN TE

PAS KOMEN. HOE HET AFGELOPEN IS?

EEN VOLGENDE KEER VERDER.

WORDT VERVOLGD-BDV.

Gevraagd

NIEZIJL

OPROEP- WIE HEEFT MATERIAAL IN ZIJN/HAAR BEZIT, DAT OP WELKE MANIER DAN OOK BETREKKING HEEFT OP DE GESCHIEDENIS VAN NIEZIJL? GRAAG ZOU IK DAT WILLEN LEZEN EN EVENTUEEL GEBRUIKEN VOOR EEN COMPLETEER BEELD. TE DENKEN VALT AAN NOTULENBOEKEN (KERKELIJK, MUZIEK-, ZANG-, JEUGDVERENIGINGEN), JAAROVERZICHTEN, BESTELLIJSTEN, BOODSCHAPPENLIJSTJES OF -BOEKJES, DAGBOEKEN, BRIEVEN, GEGEVENS OVER BOERDERIJEN DIE BIJ NIEZIJL HOREN, KRANTEKNIPSELS E.D. VANZELFSPREKEND ZAL IK UW SPULLEN MET DE GROOTST MOGELIJKE VOORZICHTIGHEID BEHANDELEN. WILT U UW MATERIAAL LIEVER NIET UIT HANDEN GEVEN, DAN IS EEN COPIE OOK ZEER WELKOM.
BOUDEWIJN DE VRIES, VALERIAAN 6,
9801 LD ZUIDHORN
05940-7193.

Waarin een klein dorp groot kan zijn!
Het idee van Dorpsbelangen om een Nijzielsterdag te organiseren bleek een schot in de roos te zijn.

Het nieuwe uitbreidingsplan te presenteren, alle belevenissen van een dorp te laten zien en daarvoor ook de oud inwoners uit te nodigen dat was iets dat navolging verdient.

Toen we 's morgens in de tent verschenen, verzuchtten we: wat moet dit worden.

Zal het wel een succes worden?

Maar ja hoor, al spoedig liep de tent vol en de kennismakingen begonnen. Veel werd er gepraat en veel weerzien van oude dorpsgenoten was een geweldige ervaring.

Soms was het 40 jaar geleden dat men elkaar gezien had.

Het idee om Nijziel opnieuw onder de aandacht te brengen is goed gelukt. Veel was er te belevendankzij veel oud Niezijlsters die gekomen waren van heinde en verre. Gezien de reacties die we hoorden was menigeen blij weer eens in Niezijl te zijn.

Weer bleek eens wat in een klein dorp kan, als de kerken open gaan, het orgel bespeelt wordt en de school wordt bezichtigd.

Zelfs was het dorp uit de lucht te zien, vanuit een helicopter.

Sommigen vonden het wel eng in zo'n klein ding te moeten vliegen, maar gelukkig ging alles goed.

Al met al was het een dag om nooit te vergeten. De herinnering aan het dorp waar we 37 jaar met plezier gewoond en gewerkt hebben was een goede zaak.

Bouw het dorp maar verder uit, nodig meerderen uit er te komen wonen.

Ontplooi maar verder de krachte die er zijn en maak het dorp " NIJZIEL " tot een dorp dat een Parel is in het Noordelijk Westerkwartier.

Een geweldige toekomst toegewenst.

W. Helmholt
Leek.

V O O R A F .

Het is eind oktober en tijd voor nummer 51 van Dörpsproat.

Ook deze keer veel variatie en we denken dat er voor iedereen wel iets in staat.

De komst van Sinterklaas wordt ook weer aangekondigd en hij vraagt deze keer eens aan de kinderen wat ze leuk zouden vinden. Dorpsbelangen heeft met het college de zaken van belang voor Niezijl weer eens op een rijtje gezet.

Daarentegen is het bestuur van het Schanshuus nog bezig met het overleg richting gemeente en het Julianafonds.

Tussen de buien door was het een uitgekiende dag voor het vissen met heerlijke snert en veel kletspraat aan de stamtafel.

De historie van Niezijl laat ons ook deze keer niet in de steek, maar deze keer iets meer over de grafzerken in het oude Kerkje. Neem de tijd ervoor en lees de komende Dörpsproaten hoe het Claes Sekema in de 16e eeuw verging.

Sinterklaas zit ons op de hielen, daarom graag de kopij vóór 21 november a.s. bij Piet v.d. Schaaf in de bus.

36. DE LANDBOUW.

IN DE 16E EEUW LEVEN DE MENSEN IN DEZE OMGEVING BIJNA ALLEMAAL DIREKT OF INDIREKT VAN DE LANDBOUW. UIT ONGEVEER 1540 IS BEKEND DAT ER IN JUURSEMAKLIFT (HET GEDEELTE WAARONDER NIEZIJL VALT) 30 LANDGEBRUIKERS ZIJN, MET RUIM 706 GRAS. EEN GRAS IS EEN HALVE HEKTARE, DUS ER WORDT ZO'N 350 HEKTARE BEWERKT. OOK UIT 1630 EN 1720 ZIJN ENKELE GETALLEN BEKEND. VAN DE 30 BEDRIJVEN ZIJN ER 9 DIE GROTER ZIJN DAN 15 HEKTARE. HET MERENDEEL VAN DE BEDRIJVEN IS DUS KLEIN TOT ZEER KLEIN. OVERIGENS KOMEN BOERDERIJEN MET MEER DAN 50 HEKTARE IN DIE TIJD OOK NOG MAAR WEINIG VOOR.

DE MEESTE LANDGEBRUIKERS ZIJN NIET DE EIGENAREN, MAAR PACHTERS. DE EIGENAREN ZIJN MEESTAL STEDELINGEN, SOMS IS HET LAND VAN JONKERS, VAN GASTHUIZEN, VAN DE KERK OF VAN DE PROVINCIE. HET LAND WORDT VAAK VOOR EEN PERIODE VAN 6 JAAR VERHUURD. DE HUUR WORDT BETAALD IN GELD, GOEDEREN OF DIENSTVERLENING. IN VROEGERE TIJDEN LIGT DE HUUR NOG NIET VAST EN ZO KAN HET WEL GEBEUREN DAT BIJ EEN VERANDERING VAN HUUR EEN PACHTER HET BEDRIJF MOET VERLATEN. OMDAT HET HUIS VAN DE PACHTER ZELF IS MOET HIJ DAT DAN ZELFS AFBREKEN. IN DE MIDDELEEUWEN ALS DE HUIZEN NOG VAN HOUT EN LEEM ZIJN KAN DIT NOG VRIJ GEMAKKELIJK, MAAR LATER WORDEN DE HUIZEN VAN STEEN EN DAN GEEFT DIT MEER MOEILIKHEDEN. DE EIGENAAR HEEFT ER OVERIGENS GEEN ENKEL BELANG BIJ DAT HIJ STEEDS EEN NIEUWE PACHTER KRIJGT, DAT KOMT DE BEDRIJFSVOERING HELEMAAL NIET TEN GOEDE. DAAROM ZIEN WE DAT DE HUREN MEER VAST KOMEN

TE LIGGEN. IN GOEDE TIJDEN EN BIJ GOEDE OPBRENGSTEN KOMT HET NOG WEL VOOR DAT DE HUREN VERHOOGD WORDEN, MAAR IN SLECHTERE TIJDEN IS DE PACHTER WAT DAT BETREFT IN HET VOORDEEL. DE GROND EN HET HUIS HOREN WEL BIJ ELKAAR, MAAR ER ZIJN VERSCHILLENDE EIGENAREN. IN DE PROVINCIE GRONINGEN HEEFT DIT EEN SPECIALE NAAM GEKREGEN: HET BEKLEMRECHT. JE ZOU KUNNEN ZEGGEN DAT HET LAND ONDER HET HUIS VASTGEKLEMD ZIT. HELEMAAL PROBLEEMLOOS VERLOOPT DEZE BIJZONDERE TOESTAND NIET. WANT NORMAAL GESPROKEN WORDT DE HUUR AUTOMATISCH VERLENGD, MAAR WAT TE DOEN BIJ DE DOOD VAN EEN PACHTER? GAAT DE HUUR OVER AAN ZIJN VROUW EN KINDEREN? MAG EEN PACHTER ZIJN HUIS VERKOPEN (WAARONDER HET LAND BEKLEMD ZIT)? ALS DE BEZITTER DAARVOOR INDERDAAD TOESTEMMING GEEFT, ONTVANGT HIJ EEN GESCHENK. DAT IS DAN MEESTAL EEN JAAR EXTRA HUUR. NA 1750 IS HET HUURSTELSEL ZO VAST GEWORDEN, DAT DE PACHTER IN WEZEN EIGENAAR WORDT EN DAAROM WORDT HIJ OOK ZELFSTANDIGER IN DE BEDRIJFSVOERING. EERDER IS ER VOOR ALLERLEI MAATREGELEN OP DE BOERDERIJ (WAT MOET ER VERBOUWD WORDEN, MAG WEIDELAND GESCHEURD WORDEN, TOT WANNEER MAG ER GEWEID WORDEN) TOESTEMMING NODIG. NU KAN DE NIEUWE EIGENAAR Z'N GANG GAAN, HIJ KAN EERDER INSPELEN OP PROBLEMEN, OOK WORDT ER MEER AANDACHT BESTEED AAN DE AFWATERING, DOOR HET BOUWEN VAN WATERMOLENS.

IN HET MIDDEN VAN DE 16E EEUW STIJGEN DE LANDBOUWPRIJZEN. DIT ZORGT VOOR EEN ZEKERE WELVAART. TOCH ZIJN ER OOK DE NODIGE RAMPEN. IN 1545 IS DE ZOMER ERG NAT, ZODAT DE ROGGE DUUR IS. IN 1557 IS DE GRAANPRIJS EXTREEM

HOOG (AL EEN KEER EERDER HEB IK VERMELD DAT DIT TE LEZEN IS OP EEN GEDENKSTEEN IN DE KERK VAN VISVLIET). IN 1570 IS ER DE ALLERHEILIGENVLOED EN WAT TE DENKEN VAN DE OORLOGSOMSTANDIGHEDEN. HIER HOEF IK ALLEEN MAAR TE VERWIJZEN NAAR DE GESCHIEDENIS ROND DE SCHANS. VERDER ZIJN NOG DE OVERSTROMINGEN UIT 1686 (ST.MAARTENSVLOED) EN DE KERSTVLOED UIT 1717 TE NOEMEN.

IN DE 18E EEUW ZIJN ER EIGENLIJK ALLEEN GEMENGDE BEDRIJVEN. DE KWALITEIT VAN HET LAND EN NATUURLIJK DE OMSTANDIGHEDEN BEPALEN WAT HET MEEST IN GEBRUIK IS, AKKER- OF WEILAND. UIT GEGEVENS UIT HET JAAR 1732 BLIJKT DAT TEN NOORDEN VAN DE STRAATWEG MEER BOUWLAND IN GEBRUIK IS, MAAR TOCH OOK WEL GRASLAND EN GRASLAND DAT VOOR HAVER GEBRUIKT WORDT. TEN ZUIDEN VAN DE STRAATWEG IS NAAR VERHOUDING MEER GRASLAND. DAAR WORDT OVERIGENS OOK NOGAL WAT LAND AANGEMERKT ALS SLECHT. SOMS WORDT LAND OOK WEL GEBRUIKT IN WISSELBOUW, DUS DAN EENS ALS WEILAND, DAN WEER VOOR DE AKKERBOUW. IN DEZE TIJD HEBBEN DE MENSEN IN DE LANDBOUW TE MAKEN MET EEN LANGDURIGE RECESSIE, DIE AL NA 1670 IS BEGONNEN EN NOG TOT ONGEVEER 1750 ZAL DUREN. ROND 1735 IS DE TOESTAND ZO SLECHT, DAT DE PACHTERS VAAK EEN HUURACHTERSTAND VAN 4 JAAR (OF ZELFS WEL MEER) HEBBEN. BOERDERIJEN RAKEN IN VERVAL, MOETEN VERKOCHT WORDEN, WAT SOMS NIET EENS LUKT. UITEINDELIJK MOET EEN BEDRIJF WEL EENS VOOR GEBRUIK AAN DE DIACONIE WORDEN AANGEBODEN. ZELFS WORDT GEPROBEERD STUKKEN LAND MET HET RECHT VAN HALF VRUCHTGEBUIK KWIJT TE RAKEN. MAAR OOK DAT LUKT NIET ALTIJD. DE OORZAKEN VAN DEZE MOEILIJKE TIJD

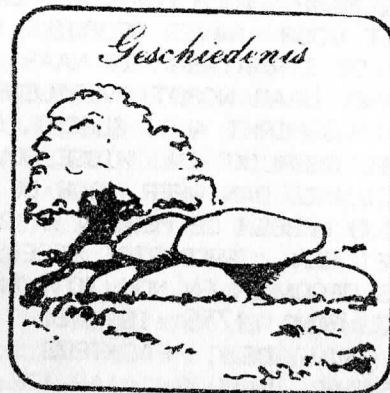
LIGGEN IN DE ECONOMIE, MAAR VOORAL OOK WEER IN NATUURRAMPEN. BEHALVE OVERSTROMINGEN VAN ZOUT WATER, IS ER DOOR HET DICHTSLIBBEN VAN ZIJLEN OOK OVERLAST VAN ZOET WATER. DE GROOTSTE PLAAG VAN DE 18E EEUW IS DE VEEPEST. IN 1745 VERLIEZEN ZO'N 300 PACHTERS IN DE PROVINCIE BIJNA ALLE VEE. HET GEVOLG IS DAT 500 TOT 600 BOEREN DIE SCHADE GELEDEN HEBBEN, VRIJSTELLING VAN HUUR MOETEN VRAGEN EN DAT OOK KRIJGEN. WAARSCHIJNLIJK ZIJN 2000 BEDRIJVEN DOOR DE VEEPEST GETROFFEN.

ROND 1750 GAAT HET MET HET BOERENBEDRIJF WEER BETER. ER VOLGT EEN TIJD VAN BLOEI, ONDANKS HET NOG WEL VOORKOMEN VAN DE VEEPEST. DE GRAAN- EN BOTERPRIJZEN STIJGEN. KOOLZAAD EN AARDAPPELEN KRIJGEN MEER BETEKENIS. DAT HET DE GOEDE KANT OPGAAT IS OOK AAN DE BOERDERIJEN ZELF TE ZIEN, ZE WORDEN FRAAIER EN GROTER.

EEN VOLGENDE KEER VERDER.

BDV.

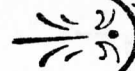
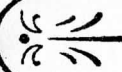
Gevraagd

NIEZIJL

IN DEZE DORPSPROAT WIL IK MIJN OPROEP OM MATERIAAL OVER DE GESCHIEDENIS VAN NIEZIJL NOG EENS HERHALEN. EEN AANTAL MENSEN HEEFT AL GEREAGEERD. ALLES WAT KAN HELPEN OM HET BEELD COMPLETER TE MAKEN IS WELKOM. UW SPULLEN WORDEN VOORZICHTIG BEHANDELD. EEN COPY IS NATUURLIJK OOK GOED. U KUNT MIJ BELLEN (05940-7193), U MAG OOK WEL IETS BEZORGEN OP OUDE HAVEN 15. BIJ VOORBAAT MIJN HARTELIJKE DANK.

BDV

Kort verslag van het bestuurlijk overleg gehouden op 7 oktober 1992.

Nieuwbouwplan.

In de oorspronkelijk opgezette exploitatie-opzet wordt uitgegaan van het bouwen van 10 woningen in 10 jaar. Tot nu toe verloopt de verkoop van de kavels zeer voor- spoedig. Voor de gemeente is dit aanleiding geweest om de exploitatie-opzet te wijzigen en het uitgifteschema bij te stellen. Het laatste jaar van uitgifte is nu be- paald op 1997. Definitieve besluitvorming hieromtrent moet echter nog plaatsvinden. Als er belangstelling is voor de kavels kunnen deze overigens ten allen tijde verkocht worden.

Zelfbeheer.

Vanuit het bestuur wordt de vraag gesteld of de gemeente bereid is om in de toekomst een gedeelte van het groen- onderhoud over te dragen aan de dorpsgemeenschap. Wat betreft de kosten van het groenbeheer is gekozen door de gemeente voor een gelijke benadering van alle kernen binnen de gemeente. Van uitbesteding van werk aan burgers is op dit moment geen sprake. Het college vindt de aange- dragen suggestie een interessante gedachte en zal zich hierover nader beraden. Afsproken wordt dat dorpsbelang- en bij een volgende bespreking met zo mogelijk concretere voorstellen zal komen.

Regenwaterafvoer Hoofdstraat.

Als hoofdregel geldt dat afvoer van hemelwater moet plaats vinden op het riool. De eigenaar dient de aansluitkosten te betalen. Veel percelen zijn al aangesloten. Een andere groep heeft de hoofdregel gevolgd is tot aansluiting over- gegaan. Een derde groep heeft afspraken met de uitvoerder

Dit keer een wat afwijkende vorm van wat u allemaal tegen kunt komen in deze uitgave van Dorpsproat.

- * Vanaf 1 december, dit is a.s. dinsdag, wordt het huisvuil op dinsdag opgehaald.
- * 12 december, vanaf 9 uur wordt het oud papier opgehaald.
De afgelopen maanden hebben we Dörpsproat dankzij de opbrengst van oud papier kunnen bekostigen.
In de toekomst wordt dit nog belangrijker, aangezien de gemeente de subsidie van f 300,-- heeft teruggebracht tot nul.
- * 22 december-Instuif volleybal.
- * 28-29 december-Toernooi tafeltennis.
- * 30 december-Toernooi schooljeugd sjoelen en tafeltennis.
- * 2 januari '93 Nieuwjaarsreceptie.

Voor 20 december kopy inleveren voor de laatste Dörpsproat van dit jaar bij:

Redactieadres:

P v/d Schaaf
Hogedijk 2
9842 PZ Niezijl tel 05947-13129

37. DE LANDBOUW.

DE PERIODE VAN 1795 TOT 1813 WORDT WEL DE FRANSE TIJD GENOEMD. HET CENTRALE BESTUUR IN DEN HAAG WIL ECHT VAN ALLES WETEN OM KENNELIJK ZO GOED MOGELIJK TE KUNNEN REGEREN. HEEL VAAK MOETEN DE PLAATSELIJKE OVERHEDEN INFORMATIE VERSTREKKEN. ZO OOK OP HET GEBIED VAN DE LANDBOUW. UIT EEN OPGAVE UIT HET JAAR 1808 KOMEN VOOR NIEZIJL DE VOLGENDE GETALLEN NAAR VOREN: ER ZIJN 156 RUNDEREN, 47 PAARDEN, 36 SCHAPEN, ER IS 290 GRAZEN BOUWLAND EN 378 GRAZEN WEILAND IN GEBRUIK (DAT IS ONGEVEER 145 HA. BOUW- EN 190 HA. WEILAND). VOLGENS EEN ANDERE OPGAVE OOK UIT 1808 IS ER MEER BOUWLAND IN GEBRUIK, NL. 375 GRAZEN, DAT IS ONGEVEER 185 HA.). WAAROM IN DE TWEEDE OPGAVE EEN HOGER GETAL VOOR BOUWLAND WORDT VERMELD IS NIET DUIDELIJK. WEL IS HET GOED OM TE BEDENKEN DAT MEN AAN DEN HAAG DE ZAKEN IN IEDER GEVAL NIET TE ROOSKLEURIG WIL VOORSTELLEN, DAT ZOU WEL EENS IN JE NADEEL KUNNEN WERKEN. WE MOETEN DUS VOORZICHTIG ZIJN MET DEZE GETALLEN.

VAN DHR. J. LUINSTR A KREEG IK IN BRUIKLEEN O.A. EEN IN 1832 GEMAAKT AFSCHRIFT VAN EEN KOOPCONTRACT UIT 1812. HET LIJKT ME AARDIG DAARUIT EEN AANTAL DINGEN TE VERTELLEN, OMDAT HET MET HET ONDERWERP TE MAKEN HEEFT EN OOK AANGEEFT DAT WE ONS IN DE FRANSE TIJD BEVINDEN.

HET CONTRACT HEEFT HET VOLGENDE OPSCHRIFT: "KOOP-CONTRACT EENER BEHUIZING NO. . 65, MET DE VASTE BEKLEMMING VAN 59 GRAZEN LAND ONDER NIEZIJL, AANGEKOCHT DOOR LUBBERT JOHANNES POL EN VROUW ALDAAR". WAARSCHIJNLIJK

WORDT HIER MET BEHUIZING DE BOERDERIJ TUSSEN DE TWEE DIEPEN BEDOELD, LUINSTRAS BOERDERIJ DUS. DAT BLIJKT VERDEROP UIT HET CONTRACT, WAAR STAAT, DAT HUIS EN LAND "ZWETTENDE TEN NOORDEN AAN HET DORP NIEZIJS,, TEN WESTEN HET ZOGENAAMDE WOLDDIEP".

DE FRANSE INVLOED BLIJKT DUIDELIJK UIT HET VOLGENDE: "COMPAREERDE OP HEDEN VOOR MR. FRANS IZAAK ABRESCH, KEIZERLIJKE NOTARIS IN HET VIERDE KANTON VAN HET ARRONDISSEMENT GRONINGEN, DEPARTEMENT VAN DE WESTER EEMS, RESIDERENDE TE ZUIDHORN". (BEGIN VAN HET CONTRACT). DE VASTE HUUR BEDRAAGT PER JAAR "EENHONDERD EN ZEVENTIG GULDENS HOLLANDSCH" OF ZOALS OOK IN HET SCHRIJVEN STAAT "DRIEHONDERD ZEVENENVIJFTIG FRANCS". DE EIGENLIJKE VERKOOPPRIJS VAN HET GEHEEL BEDRAAGT "ZESDUIZEND HOLLANDSCHE GULDENS" DAT IS "TWAALF DUIZEND ZESHONDERD FRANCS". NA DE ONDERTEKENING VOLGT ER NOG EEN VERKLARING IN HET FRANS DAT DE AKTE IS OPGETEKEND.

NOG EEN PAAR WETENSWAARDIGHEDEN UIT HET CONTRACT. DE VERKOPERS ZIJN WILLEM JOHANNES POL, BEROEP LANDBOUWER EN "ZIJNE EHEVROUW" AALTJE ALBERS, UIT NIEZIJS. DE KOPERS ZIJN LUBBERT JOHANNES POL EN ZIJN VROUW TRIJNTJE EVERTS, OOK UIT NIEZIJS. IK HEB EERDER AL EENS IETS GESCHREVEN OVER DE BEKLEMMING EN HET BETALEN VAN EXTRA HUUR OF GESCHENKEN AAN DE EIGENAAR. OOK IN DIT CONTRACT STAAN ER MEERDERE VOORBEELDEN. EEN CITAAT: ".....IN GEVAL EEN MEIJER (HUURDER-BDV) OF MEIJERSCHE VAN DEZE LANDERIJEN MOGT KOMEN TE TROUWEN, VAN DE AANGETROUWDE EEN JAAR HUUR TOT GESCHENK ZAL MOETEN WORDEN VOLDAAN...". HET GEHEEL WORDT ONDER DE VOLGENDE

VOORWAARDEN VERKOCHT: "...MET ALLES WAT AAN DE BEHUIZING AARD; SPIJKER EN NAGELVAST IS...".

TENSLOTTE NOG EEN GELDKWESTIE: "...DE BOVEN BEPAALDE KOOPPENNINGEN MOETEN WORDEN BETAALD IN HOLLANDSCHE KLINKENDE GELDSPETIE EN IN GEENE PAPIEREN OF BILLETEN, ANDERS IN OMLOOP...".

DE VORIGE KEER SLOOT IK AF MET DE OPMERKING DAT HET ROND 1750 WEER BETER GAAT OP HET BOERENBEDRIJF. HET BLIJFT GOED GAAN TOT ONGEVEER 1819. DAN DALEN DE PRIJZEN FORS, OMDAT ER GRAAN VANUIT HET BUITENLAND WORDT INGEVOERD (RUSLAND). IN 1825 IS ER EEN OVERSTROMING, DAARNA VOLGEN EEN PAAR JAREN MET MISOGSTEN. FAILLISSEMENTEN ZIJN HET GEVOLG EN VEEL BOERDERIJEN WORDEN VERKOCHT. IN DEZE TIJD VINDT ER EEN VERSCHUIVING PLAATS VAN VEETEELT NAAR AKKERBOUW. OVER HET WAAROM VAN DIE VERSCHUIVING IS MEN HET NIET EENS. ER WORDT GEZEGD DAT VEEPEST, HOGERE GRAANPRIJZEN EN EEN BETERE AFWATERING DE REDEN KUNNEN ZIJN. EEN ANDERE VERKLARING DIE GEGEVEN WORDT IS DAT ER EEN WIJZIGING PLAATSVINDT IN DE BEDRIJFSSTIJL. ROND NIEZIJS VINDEN WE DIE VERANDERING NAAR AKKERBOUW NIET ZO UITGESPROKEN. DE CIJFERS GEVEN EIGENLIJK ALTIJD AAN DAT TEN NOORDEN VAN DE STRAATWEG MEER AKKERBOUW EN TEN ZUIDEN DAARVAN MEER WEILAND IS. EN DAT IS GEZIEN DE LIGGING EN DE SOORT GROND GOED TE BEGRIJPEN.

EEN VOLGENDE KEER VERDER OVER O.A. DE AARDAPPELZIEKTE IN 1846. WORDT VERVOLGD-BDV.

Vooraf.

Als je vertelt dat je in een dorp woont, wordt er heel vaak gevraagd: " is dat niet saai? ".

Je weet soms niet eens wat je allemaal moet zeggen, om uit te leggen dat wonen in Niezijl helemaal niet saai is.

Tot dat je weer voor Dörpsproat aan het werk gaat en dan kun je het zo vertellen:

- er is een geboortekaartje binnengekomen.
- de " Schansbrikken " zijn weer heel actief.
- een berichtje van de Hap-Ki-Do club.
- een goed bericht van het Juliana Welzijn fonds enz. enz.

Allemaal blijde, gezellige en sportieve berichten.

Toch was de afgelopen maand niet alleen maar blij en gezellig.

Er zijn zieke dorpsgenoten. Plotseling is een familie in diepe rouw gedompeld door het overlijden van hun man- vader- opa.

We weten dat dit allemaal hoort bij het leven, ook in een dorp.

Maar in een dorp sta je dan niet alleen en voel je het door alle geledingen.

Kopij voor de Dörpsproat van februari graag inleveren voor de 20 ste bij het redactie adres.

38. LANDBOUW.

IN 1845 EN 1846 IS HET ONRUSTIG IN NEDERLAND DOOR HET MISLUKKEN VAN DE AARDAPPELOOGST. HET LIJKT EROP DAT MEN IN HET OOSTEN VAN ONZE PROVINCIE MINDER LAST VAN DE ZIEKTE HEEFT DAN IN HET NOORDEN EN NOORDWESTEN. IN 1860 VERBOUWT MEN IN HET OOSTEN AL WEER MEER AARDAPPELS DAN VOOR DE MISOOGSTEN, TERWIJL IN HET NOORDEN EN NOORDWESTEN DE AARDAPPELTEELT ONGEVEER GEHALVEERD IS. DE ZIEKTE HEET PHYTOPHTORA INFESTANS, VOORAL HET EERSTE DEEL ZAL VELEN BEKEND VOORKOMEN. EEN BOER GEEFT IN ZIJN DAGBOEK DE VOLGENDE BESCHRIJVING OP 12 AUGUSTUS 1845: "IN DIE LANDEN, WAAR DEZE ZIEKTEN ONTSTAAN, VERSPREID ZICH IN EEN OOGENBLIK IN EEN GROOTE UITGESTREKTHEID, EN BREID ZICH TOT DE GEHELE VRUCHT UIT. DE PLANT WORDT ZWART EN STERFT." OP 21 AUGUSTUS 1845 SCHRIJFT HIJ: "...., ALTHANS IK HEB EEN AKKER GEZIEN VAN DEZE ZIEKTE AANGETAST, WAARVAN MEN EEN PLANT UITGROEF, WELKERS VRUCHT TOT ROTTING NEIGDE, SCHOON DE STENGELS NOG LEVENDIG WAREN, EN ZOO ALS MEN SCHRIJFT WEDER UITSPRUITEN, HOUD IK HET DAARVOOR DAT DE EERSTE VRUCHT REDE BEDORVEN, DE NIEUWE AARDAPPELEN, INDIEN DE PLANT DAARVAN TOT AANGROEI VAN DEZELVE MOGE VATBAAR ZIJN, EVENWEL NIMMER TOT VOLKOMENHEID ZULLEN GERAKEN OM TOT VOEDSEL TE STREKKEN". EN ALS DE AARDAPPELEN AL GEROOID ZIJN EN DUS AAN DE BUITENLUCHT ZIJN BLOOTGESTELD GAAT HET PROCES VAN BEDERF EN VERROTING NOG SNELLER.

ALS WE NAAR DE BOEREN KIJKEN LIJKT HET EROP DAT ZIJ HET MINST LAST VAN DE MISOOGSTEN

ONDERVINDEN. DE SLECHTE OOGST WORDT MEER DAN GOED GEMAAKT DOOR DE HOGERE PRIJZEN DIE ZE KRIJGEN VOOR EIGENLIJK ALLE LANDBOUWGEWASSEN. HET BLIJFT ZELFS MOGELIJK OM IN DE BEDRIJVEN EN DE GEBOUWEN TE INVESTEREN. DE ECHTE SLACHTOFFERS ZIJN DE INWONERS VAN DE STAD GRONINGEN EN DE BEWONERS VAN HET PLATTELAND IN ONZE OMGEVING. DAT DE STAD-GRONINGERS TE LIJDEN HEBBEN ONDER DE MISOOGSTEN LAAT ZICH .. NATUURLIJK GEMAKKELIJK VERKLAREN, ZIJ ZIJN AFHANKELIJK VAN HET PLATTELAND IN DE VOEDSELVOORZIENING. HET IS IN JULI 1847 IN GRONINGEN ZO ONRUSTIG DAT ER BIJ EEN OPSTAND, HET ZOGENAAMDE AARDAPPELOPROER, MAAR LIEFST ZES DODEN EN DERTIEN GEWONDEN VALLen. DAT DE BEWONERS VAN HET PLATTELAND OOK EEN MOEILIJKE TIJD HEBBEN LIJKT OP HET EERSTE GEZICHT MISSCHIEF WAT VERWONDERLIJK, MAAR TOCH IS DAT GOED UIT TE LEGGEN. HET KOMT BIJ DE ARBEIDERS VEEL VOOR DAT ZE EEN STUKJE GROND HEBBEN, WAAROP ZE NATUURLIJK AARDAPPELS VERBOUWEN. AARDAPPELS DIE JE ZELF HEBT HOEF JE NIET TE KOPEN. EN DAAR GAAT HET OM, WANT TIJDENS DE MISOOGSTEN MOET ER GEKOCHT WORDEN. EN DAN BEGINT DE ELLENDE, WANT DE AARDAPPELEN ZIJN (TE) DUUR, DUS KOPEN GAAT EIGENLIJK NIET EN DUS ZIJN ER VEEL MENSEN AANGEWEEZEN OP DE BEDELING OF ZE MOETEN ZELFS GAAN BEDELEN. DE BEDELARIJ NEEMT IN DIE TIJD TOE, HET EERST IS ER EEN TREK TE ZIEN VAN DE ARME ZANDGEBIEDEN NAAR DE RIJKERE DORPEN.

EEN VOORBEELD VAN DE AARDAPPELPRIJZEN EN EEN VOORBEELD VAN WAT DE ARBEIDERS MOETEN ETEN. OP 30 DECEMBER STAAT BIJ DE EERDER GENOEMDE BOER DE VOLGENDE AANTEKENING: "DE LEVENSMIDDELEN BLIJVEN STEEDS DUUR, SCHOON

BIJ DEN BURGER EN HOOGER STANDEN EENIG VOORRAAD VAN AARDAPPELEN VOORHANDEN ZIJN, MISSEN ZIJ ECHTER DEN GOEDEN SMAAK, EN DEZE WORDEN TOT 4 A 5 GULDEN DE KORF GEKOCHT; DOG DE BEHOEFTEIGE STAND IS GEHEEL DAARVAN GEMIST, WELKE ZICH MET BOONEN, RAPEN WORTELS, KOOL, GORT ENZ. MOETEN VOEDEN EN ONDERHOUDEN....HET SPEK EN VLEESCH IS DUUR; EN ZAL DE HELFT IN PRIJS SEDERT HET BEGIN VAN NOVEMBER VERHOOGD ZIJN". GEEN GEMAKKELIJKE TIJD DUS.

OOK IN ONZE DIRECTE OMGEVING ZIJN DE GEVOLGEN VAN DE AARDAPPELZIEKTE MERKBAAR. IN DE HERFST VAN 1845 TREKKEN NOGAL WAT BEDELAARS DE GEMEENTE BINNEN. ZIJ KOMEN UIT HET ARME FRIESLAND. OMDAT DE ONVEILIGHEID ERG TOENEEMT MOET DE GEMEENTERAAD ZELFS BESLUITEN OM 12 NACHTWAKERS AAN TE STELLEN. DEZE NACHTWAKERS WORDEN GEHAALD UIT DE ALLERARMSTEN, OMDAT DIE TOCH WEL ENIGE ONDERSTEUNING NODIG HEBBEN, ZO IS DE REDENERING. IN PLAATS VAN DIE STEUN KRIJGEN ZE NU EEN RIJKSDAALDER NACHTWAKERSLOON UIT DE GEMEENTEKAS. EEN GOEDKOPE OPLOSSING VOOR DE GEMEENTE. OM DE RUST TE BEWAREN KRIJGT DE VELDWACHTER UIT GRIJPSKERK ASSISTENTIE VAN TWEE ARBEIDERS, WAARONDER EEN UIT NIEZIJL.

UIT VERSLAGEN BLIJKT, DAT DE ARMOEDE HIER NAAR VERHOUDING MEEVALT. OP 28 JANUARI 1846 SCHRIJFT BURGEMEESTER BINDERVOET: "OOK BESTAAN HIER VERSCHILLENDE COMMISSIES DIE DE ONBEDEELDE BEHOEFTEIGEN DE VEREISTE ONDERSTEUNING VERLENEN DOOR HET UITDELEN VAN LEVENSMIDDELEN ALS BROOD, GORT EN BONEN DIE AANGEKOCHT WORDEN UIT DAARTOE INGEZONDEN LIEFDESGAVEN. ONGEREGLDHEDEN HEBBEN ZICH HIER

DAN OOK NIET VOORGEDAAN".

EEN PAAR MOEILIJKE JAREN IN DE LANDBOUW. DE GEVOLGEN TREFFEN NIET IN DE EERSTE PLAATS DE BOEREN, MAAR DE ARBEIDERS. IN DE VOLGENDE JAREN GAAT HET WEER BETER. NA 1850 NEEMT DE VRAAG UIT HET BUITENLAND TOE, WAARDOOR DE PRIJZEN STIJGEN. MAAR ROND 1880 IS HET MET DE GROEIENDE WELVAART WEER AFGELOPEN, OMDAT DAN AMERIKA ZIJN PRODUKTEN OP DE MARKT BRENGT.

EEN VOLGENDE KEER VERDER.

(DE GEBRUIKTE CITATEN OVER DE AARDAPPELZIEKTE KOMEN UIT HET VOLGENDE BOEK: KRONIEK VAN EEN FRIESE BOER- DE AANTEKENINGEN (1821-1856) VAN DOEKE WIJGERS HELLEMA TE WIRDUM, BEWERKT DOOR H. ALGRA, UITG. T. WEEVER FRANEKER 1978).

WORDT VERVOLGD-BDV.

A.S. Bruidsparen

Uw fotoreportage
met veel foto's
keurig verzorgd
veel lay out
prijzen vanaf f 650,--
geheel verzorgd
ook voor familie foto's
voor informatie:

Fotografie R. Hazenberg
Thorbeckestraat 31
Zuidhorn. Tel.: 05940-2842

Ook voor het afdrukken van
uw volle film het adres

Jaarvergadering.

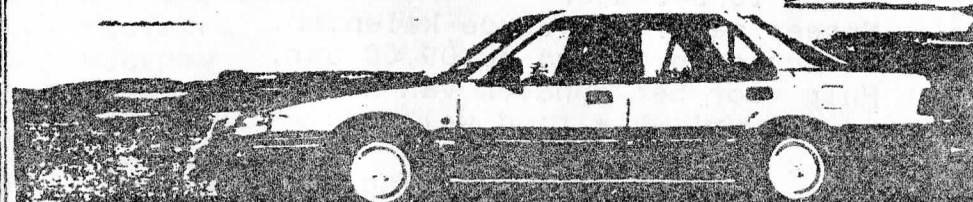
Hierbij nodigen wij u uit voor de jaarvergadering van Stichting dorpshuis en de vereniging voor Dorpsbelangen, welke zal worden gehouden op 1 maart a.s. om 20.00 uur in het dorpshuis. De agenda moet nog worden vastgesteld en zal in de volgende dorpsproat worden gepubliceerd.

Wist u dat u als lid inspraak heeft in bijvoorbeeld de bestuurssamenstelling of eventuele verhogingen van de contributiegelden? Tijdens de jaarvergadering zullen zaken als deze en andere worden besproken en stellen wij UW mening zeer op prijs. Ook is voor u de mogelijkheid om vragen te stellen tijdens de rondvraag. Denk dus niet dat er tijdens de jaarvergadering alleen maar herhaalt zal worden wat u het afgelopen jaar reeds in dorpsproat heeft kunnen lezen, maar ook zal er een visie op het komende jaar worden gegeven.

We hopen dankzij deze korte uitleg meer dan de 9 mensen van vorig jaar op de jaarvergadering te mogen verwelkomen.

Het dorpshuis is er voor iedereen en dorpsbelangen is ook UW belang.

Als een vloeiende lijn...

HONDA Fa J. & H. Huizinga
Hoofdstraat 81 - 9842 PE NIEZIJL

Vooraf.

U heeft zopas de Dörpsproat van februari opengeslagen.

In de inhoudsopgave heeft u kunnen lezen dat er ook deze keer " voor elk wat wils " in staat.

Zo plaatsen we nog eens een extra editie van de Dorpskrant van 5 mei 1970, een heel leuk verslag van de Niezijlster optocht.

Ook kunt u lezen dat de Schansbrikken een heel drukke maand hebben gehad.

De sjoelkampioenschappen werden gehouden op 20 februari en de nieuwe kampioenen zijn geworden; Jeroen van der Wal bij de junioren en Huug van der Maar bij de senioren.

Gefeliciteerd van de redaktie.

We willen nog even een naam noemen: onze steun en toeverlaat in de redaktie, Gerrit van Brouwershaven.

Hij is al meer dan een maand ziek en nu pas vernemen wij, als andere redaktie leden, wat Gerrit elke maand weer doet voor de Dörpsproat. Graag wensen wij hem van harte beterschap.

Kopy voor de eerstvolgende Dörpsproat inleveren voor 22 maart bij het redaktie adres.

39. JOODSE INWONERS IN NIEZIJL.

HOEWEL DE BESCHRIJVING VAN DE LANDBOUW NOG NIET HELEMAAL IS AFGEROND, WIL IK DEZE KEER IETS VERTELLEN OVER JOODSE INWONERS IN NIEZIJL. DAARBIJ IS MIJN UITGANGSPUNT HET PRACHTIGE BOEK DE JOODSE GEMEENSCHAP IN HET GRONINGER WESTERKWARTIER, PEIZE EN RODEN. DIT WERK IS GESCHREVEN DOOR G.J. VAN KLINKEN EN J.H. DE VEY MESTDAGH, IN 1987 UITGEGEVEN DOOR DE STICHTING VRIENDEN VAN HET RIJKSARCHIEF GRONINGEN.

DE EERSTE NAMEN DIE VOOR NIEZIJL WORDEN VERMELD ZIJN DIE VAN SIMEON BENJAMINS EN ZIJN VROUW REBECCA NATHANS. HUN ZOON BENJAMIN KLAAGT IN DAT JAAR BIJ DE RECHTBANK DAT ER BESLAG IS GELEGD OP GOEDEREN DIE VAN HEM ZIJN. IN 1757 WOONT SIMEON BENJAMINS NOG STEEDS IN NIEZIJL. IN EEN REGISTER WORDT HIJ SIJMON DE JODE GENOEMD, HIJ WOONT AAN DE ZUIDKANT VAN DE HOOFDSTRAAT. DEZE SIMEON IS VEEHANDELAAR, HIJ KOOPT HET OP VOOR DE SLACHT, OF OM HET WEER DOOR TE VERKOPEN. IN ZIJN WERK WEET HIJ HET VERTROUWEN VAN DE BOEREN TE KRIJGEN. DIT IS VOOR HEM BELANGRIJK, WANT NU KAN HIJ OOK OP KREDIET KOPEN. DE BEDOELING IS NATUURLIJK OM AAN DE HANDEL IN VEE TE VERDIENEN. DAT LUKT NIET ALTIJD, WANT OP 27 SEPTEMBER 1757 WORDT HIJ DOOR HARM VONK EROP AANGESPROKEN, DAT HIJ NOG 18 GULDEN IN HET KRIJT STAAT VOOR GEKOCHTE SCHAPEN. DAT DE ZAKEN NIET ALTIJD GOED GAAN BEWIJST OOK DE VOLGENDE KWESTIE. IN 1761 (OP 18 JUNI) HEEFT BOUKE TIES NOG 23 GULDEN EN 18 STUIVERS TE VORDEREN VAN SIJMON BENJAMINS DE JOODE TOT NIEZIEL. IN DE REGISTERS VAN 1766

WORDT SIMEON BENJAMINS NIET MEER GENOEMD.

IN 1783 WORDT EEN LAZARUS JODE TE NIEZIJL VERMELD. HIJ KOOPT SCHAPEN VOOR 40 GULDEN. IN DIT JAAR KRIJGT HIJ OOK EEN ZOON, DIE OP 27 NOVEMBER WORDT BESNEDEN.

IN 1787 WOONT IN NIEZIJL SALOMON LEVIJ. HIJ MOET ZICH OP 15 DECEMBER VOOR DE RECHTBANK IN FRIESLAND VERANTWOORDEN. HIJ WORDT ERVAN VERDACHT TWEE SCHAPEN TE HEBBEN GESTOLEN UIT HET LAND VAN JAN ZUIRDS (IN DE WESTERHORN, VALLEND ONDER LUTJEGAST). BIJ DEZE ZITTING VERTELT SALOMON, DAT HIJ UIT HESSEN (DUITSLAND) KOMT, DAT HIJ DOOR PADERBORN EN MUNSTER IS GETROKKEN EN EEN PAAR DAGEN IN IJME TIL (MISSCHIE ENUMATIL) HEEFT VERTOEFD. ZIJN WOONPLAATS IS NIEZIJL GEWORDEN. VERMELDENSWAARD IS DAT HIJ SAMENWOONT MET EEN NIET JOODSE VROUW. DE VROUW HEET FOKJE THEUNIS, IN 1759 IN BURUM GEBOREN. IN 1788 KRIJGEN ZE EEN ZOON, THEUNIS. NIEZIJL WORDT NA EEN PAAR JAAR VERLATEN. IN ZWAAGWESTEINDE HOOPT SALOMON ALS SLAGTER EN COOPMAN EEN BETER BESTAAN TE KUNNEN VINDEN. TIJDENS DE RECHTSZAAK WORDT SALOMON DOOR EEN GETUIGE ALS VOLGT GETYPEERD: EEN PERSOON KLEIN VAN STATUUR.....GELIJKENDE SEER WEL NA EEN JOOD. DEZE SALOMON HEEFT KLAARBLIJKELIJK GEEN RUSTIG LEVENTJE GELEID, WANT IN 1797 IS HIJ OPNIEUW IN OPSPRAAK. ER IS OP DAT MOMENT EEN OPSTAND IN HET KOLLUMERLAND. DE OPROERLINGEN SCHREEUWEN LEUZEN TEGEN DE PATRIOTTEN EN ZE GAAN ZO VER, DAT ZE ZELFS EEN GEVANGENE UIT HET RECHTHUIS UIT KOLLUM BEVRIJDEN. HET VERHAAL ZEGT DAT SALOMON DE LEIDER IS VAN DEZE OPROERIGE BENDE. DE HELE KWESTIE KOMT HEM DUUR TE

STAAN. HIJ WORDT GEARRESTEERD EN AFGEVOERD NAAR LEEUWARDEN, WAAR HIJ OP 17 MAART 1798 OP HET SCHAVOT ONTHOOFD WORDT MET HET ZWAARD. (ZIJN GEZIN WORDT IN DIE TIJD GEHOLPEN DOOR DE DIAKONIE VAN DE GEREFORMEERDE KERK IN VISVLIET).

VEEL JODEN VERDIENEN DE KOST DOOR ALS KOOPMAN OF ALS AMBACHTSMAN ROND TE TREKKEN. DAT IS ECHTER ALLEEN TOEGESTAAN MET EEN VERGUNNING VAN DE PLAATSELIJKE AUTORITEITEN. IN DE PERIODE TUSSEN 1803 EN 1805 KRIJGEN 122 PERSONEN VERGUNNING OM MET HUN COOPMANSCHAPPEN ROND TE GAAN. UIT NIEZIJL WORDT DAARBIJ GENOEMD DE KOOPMAN JUDA BENJAMINS.

WAAROM KOMEN DE JODEN HIER WONEN EN WERKEN? DE MEESTEN VAN HEN KOMEN UIT DUITSLAND, WAAR HET REGEL IS DAT ALLEEN DE OUDSTE ZOON IN ZIJN GEBORTEPLAATS MAG BLIJVEN. DUS ZIJN ER VELEN DIE ELDERS HUN HEIL MOETEN ZOEKEN, OOK AL OMDAT ER IN DUITSLAND STRENGERE WETTEN VOOR JODEN ZIJN, B.V. HET MOETEN DRAGEN VAN EEN JODENLAP EN HET BETALEN VAN EXTRA BELASTING. DE VESTIGING HIER IS TROUWENS OOK NIET ALTIJD EVEN GEMAKKELIJK. OM TE KUNNEN WERKEN IS ZOALS WE HEBBEN GEZIEN EEN VERGUNNING NODIG EN SOMS MOET ER EEN SOORT INKOOPSOM BETAALD WORDEN. DE MEESTEN WORDEN KOOPMAN OF SLAGER. EEN REDEN HIERVAN KAN ZIJN DAT DE JOODSE SLAGERS ZICH BETER AAN DE GODSDIENSTIGE VOORSCHRIFTEN HOUDEN WAT HET SLACHTEN BETREFT DAN DE NEDERLANDSE COLLEGA'S. HET IS NIET ALTIJD GEMAKKELIJK OM HET HOOFD BOVEN WATER TE HOUDEN, VAAK WERKEN TE VEEL MENSEN IN HET ZELFDE BEROEP. HET GEBEURT DAN OOK VAAK DAT

ER WEER EEN NIEUWE VESTIGINGSPLAATS WORDT GEZOCHT. DE JOODSE INWONERS WORDEN TOCH WEL ALS VREEMDELING GEZIEN. ECHT CONTACT MET DE BEVOLKING IS ER NIET, OOK OMDAT IN DORPES ALS NIEZIJL DE GROEPEN JODEN NIET GROOT ZIJN. NIET TE OPVALLEND JE WERK DOEN, DAT WERKT HET BEST. OVERIGENS MOET WEL GEZEGD WORDEN, DAT DE JODEN IN HUN BEROEP VAN SLAGER OF KOOPMAN IN HET WESTERKWARTIER NIET VEEL IN DE WEG GELEGD WORDT. VERTROUWEN WORDT ZE OOK WEL GEGEVEN, HIER EN DAAR KAN ZELFS OP KREDIET GEKOCHT WORDEN. UIT DE RECHTSpraak KOMT NIET NAAR VOREN, DAT DE JODEN BENADEELD WORDEN. LATER VERTREKKEN VEEL JODEN WEER OM TE ZIEN OF ZE HET ELDERS OOK BETER KUNNEN KRIJGEN. EEN VOLGENDE KEER VERDER. WORDT VERVOLGD. BDV.

Als een vloeiende lijn...

HONDA Fa J. & H. Huizinga
Hoofdstraat 81 - 9842 PE NIEZIJL

Aan: Alle inwoners van Niezijl.

Van: Vereniging voor Dorpsbelangen en
Stichtingsbestuur dorpshuis.

Onderwerp: Jaarvergadering, welke gehouden zal worden
op 1 maart a.s. aanvang 20.00 uur in het
dorpshuis te Niezijl.

- Agenda:
1. Opening voorzitter Dorpsbelangen.
 2. Verslag secretariaat Dorpsbelangen.
 3. Financiële overzicht en verslag kascommissie.
 4. Bestuurszaken.
 5. Contributie.
 6. Pauze.
 7. Opening voorzitter Stichtingsbestuur.
 8. Verslag secretariaat Stichtingsbestuur.
 9. Verslag penningmeester Stichtingsbestuur.
 10. Renovatie dorpshuis.
 11. Rondvraag.

Bestemmingsplan "De Wieken".

Binnen het laatste overleg van dorpsbelangen is er opnieuw gesproken om het Bestemmingsplan alsnog een naam te geven.

De woningen aan de Stein van Malsenstraat en de Willem Lodewijkstraat worden in de volksmond nog steeds de "Nieuwbouw" genoemd. En dat terwijl deze woningen er al zeker 20 jaar staan. Om te voorkomen dat "Het Bestemmingsplan" over 20 jaar nog zo heet, hebben we na lang beraad besloten om het plan "DE WIEKEN" te noemen.

"De Wieken" heeft een tweezijdige betekenis. Ten eerste is de link tussen Pelmolen, Oliemolen en "De Wieken" al snel gelegd. Dit behoeft verder ook geen enkele uitleg. Ten tweede slaat Niezijl door dit bestemmingsplan de wieken uit. Want al met al is Niezijl in zeer korte tijd al behoorlijk uitgebreid en deze uitbreiding zal in de komende jaren alleen maar toenemen. En daar mogen we met z'n allen best trots op zijn!

Dus mocht er binnenkort aan u gevraagd worden naar "De Wieken" van Niezijl, dan mag u met trots vertellen over ons bestemmingsplan tussen de beide wateren

40. JOODSE INWONERS IN NIEZIJL.

OOK DEZE KEER WIL IK NOG IETS VERTELLEN OVER JOODSE INWONERS IN ONS DORP. VOLGENS EEN BESCHIKKING VAN DE MINISTER UIT 1821 HOREN JOODSE INWONERS UIT DE GEMEENTEN GRIJPSKERK, OLDEHOVE, EZINGE EN ZUIDHORN KERKELIJK BIJ LEEK. HOEWEL LEEK DE GROOTSTE JOODSE GEMEENSCHAP HEEFT, LIGT HET NIET ERG CENTRAAL. DE NIEZIJLSTER JODEN ZULLEN OVER DEZE SITUATIE BEST GEMOPPERD HEBBEN, GEZIEN DE AFSTAND EN DE NIET AL TE BESTE VERBINDINGEN IN DIE TIJD. HET LAAT ZICH RADEN DAT DE SYNAGOGE IN LEEK NIET ALTIJD TROUW WORDT BEZOCHT. DE BIJDRAGE VOOR LEEK WORDT WEL BETAALD, ZO BLIJKT UIT EEN OVERZICHT UIT 1834. JACOB GANS EN MEINARD GANS UIT NIEZIJL WORDEN GENOEMD VOOR EEN BEDRAG VAN FL. 7,80 EN FL. 2.60. DE FAMILIE VAN JACOB GANS TREKT IN DE TWINTIGER JAREN VAN DE 19E EEUW VANUIT LEER (OOST-FRIESLAND) NAAR NIEZIJL. ER WORDT GEBRUIK GEMAAKT VAN DE VEETEELT DIE HIER BEDREVEN WORDT, DE BEROEPEN ZIJN DAN OOK SLAGER, VEEHANDELAAR OF KOOPMAN IN HUIDEN.

IN 1849 WONEN IN DE GEMEENTE GRIJPSKERK 34 JODEN, WAARVAN 11 IN NIEZIJL. OP DE BIJDAGENLIJST VAN DE SYNAGOGE IN LEEK KOMEN IN 1850 TWEE NIEZIJLSTER JODEN VOOR, NL. DAVID JACOB GANS (HIJ BETAALT FL. 6,--) EN EMANUEL CANEEL (HIJ BETAALT FL. 4,--) HUN BEROEPEN ZIJN SLAGER EN KOOPMAN. DE VEEHANDELAREN IN DE GRENSSTREEK GRONINGEN-FRIESLAND KUNNEN PROFIJT TREKKEN VAN DE VERSCHILLENDE PRIJZEN DIE IN BEIDE PROVINCIES VOORKOMEN. EEN ZO'N VEEKOOPMAN IS LEVIE SANDERS ISRAELS UIT GRIJPSKERK. HIJ VERKOOPT

SCHAPEN EN KOEIEN. ZO VERKOOPT HIJ OP 15 MEI 1832 BIJ KASTELEIN RIEKEL LENTHORST IN NIEZIJL EEN KOE VOOR FL. 69,50. KORT DAARVOOR HEEFT HIJ ELDERS EEN VOOR DIE TIJD ENORME DAGOMZET GEHAD VAN FL. 470,50.

IK GA TERUG NAAR JACOB GANS. HIJ WOONT IN 1835 (AFKOMSTIG UIT DUITSLAND) IN NIEZIJL EN RAAKT BETROKKEN BIJ EEN CONFLICT. HIJ IS IN HET DORP DE ENIGE SLAGER. OOK DRIJFT HIJ NOG WAT HANDEL MET VAN DAM, EEN VELLEKKOOPMAN IN DE EBBINGESTRAAT IN GRONINGEN. GANS KOOPT IN DE OMGEVING SCHAPEVELLEN OP, DIE HIJ TEGEN EEN ZO GUNSTIG MOGELIJKE PRIJS NATUURLIJK DOORVERKOOPT AAN VAN DAM. DE TREKSCHUIT ZORGT ER VOOR, DAT DE VELLEN IN GRONINGEN AANKOMEN. HET GESCHIL TUSSEN BEIDE MANNEN ONTSTAAT ALS ZE HET ER OP EEN GEGEVEN MOMENT NIET OVER EENS KUNNEN WORDEN, WIE ER NU EIGENLIJK MOET OPDRAAIEN VOOR DE VERVOERSKOSTEN VAN DE VELLEN. HET IS DUIDELIJK: BEIDEN WILLEN NIET BETALEN. DAAROP WORDEN DE SCHIPPERS VAN DE TREKSCHUIT BOOS, OMDAT ZE ER VEEL WERK MEE HEBBEN. OP 6 JANUARI 1855 (DE DAG WAAROVER DE RUZIE GAAT) MOETEN ER TWEE PAKKEN DROGE SCHAAPSVELLEN EN TIEN NATTE VELLEN OP HET BOVENDEK GEBRACHT WORDEN, EEN HEEL KARWEI. HET SCHIP IS AFGELADEN VOL, HET VOORTBEWEGEN VAN DE SCHUIT MET HAAK EN BOOM KAN NAUWELIJKS WORDEN GEDAAN. ER MOETEN ZELFS TWEE PASSAGIERS ACHTERBLIJVEN. DE SCHIPPERS DREIGEN DE DUPE VAN DE RUZIE TE WORDEN, WANT ZIJ KRIJGEN HUN VRACHTGELD NIET. ZE BESLUITEN JACOB GANS AAN TE PAKKEN, ZE WILLEN GEEN GOEDEREN MEER VAN HEM NAAR GRONINGEN BRENGEN, VOOR HIJ EEN DAALDER VOOR HET VERVOER BETAALT. NU MOET GANS WAT BEDENKEN, WANT ZIJN

HANDELTJE LOOPT GEVAAR. HIJ KAN NATUURLIJK ZIJN SPULLEN NAAR DE SCHUIT VAN NOORDHORN BRENGEN, MAAR DAN MAAKT HIJ EXTRA KOSTEN, OMDAT ER MET DE WAGEN TUSSEN NIEZIJL EN NOORDHORN GEREDEN MOET WORDEN. GANS GAAT ZOVER, DAT HIJ ZELFS GEDEPUTEERDE STATEN INSCHAKELT OM IN HET CONFLICT TE BEMIDDELEN. DIE NEMEN DE KWESTIE EVENWEL NIET IN BEHANDELING, MAAR VERWIJZEN DE ZAAK DOOR NAAR DE BURGEMEESTER VAN GRIJPSKERK. DEZE WEEET VOOR ELKAAR TE KRIJGEN, DAT GANS DE DAALDER AAN DE SCHIPPERS BETAALT, ZODAT DIE IN IEDER GEVAL HUN VERGOEDING HEBBEN. VERDER MOET GANS ZELF ZIJN ZAKEN EN ZIJN RUZIE MET VAN DAM MAAR OPKNAPPEN.

IN 1850 WONEN ER IN NIEZIJL 7 KOOPLIEDEN, TOT HEN BEHOREN: EMANUEL CANEEL (TWEË ZUSSEN VAN HEM MIETJE EN SAARTJE WONEN IN GRIJPSKERK), MOZES VRIES EN JACOB GANS. GANS WOONT IN HET HUIS DAT HIJ VAN ZIJN OUDERS GEËRFD HEEFT.

OOK DEZE KEER VERMELD IK DAT MIJN VERHAAL ONTLEEND IS AAN HET BOEK "DE JOODSE GEMEENSCHAP IN HET GRONINGER WESTERKWARTIER, PEIZE, RODEN", GESCHREVEN DOOR G.J. VAN KLINKEN EN J.H. DE VEY MESTDAGH, UITGEGEVEN DOOR DE STICHTING VRIENDEN VAN HET RIJKSARCHIEF IN GRONINGEN IN 1987, EEN BOEK DAT IK IEDEREEN KAN AANRADEN.

EEN VOLGENDE KEER VERDER.
WORDT VERVOLGD. BDV.

Denkt u erom dat op 3 april het oud papier weer wordt opgehaald!!!

Kort verslag van de gehouden jaarvergadering van de vereniging voor Dorpsbelangen en Stichting Dorpshuis op 1 maart 1993.

Verslagen Dorpsbelangen.

Een aantal zaken uit het secretariële verslag worden door de voorzitter nog even extra onder de aandacht gebracht:

* Zowel het speelplaatsenplan als het kanovoorzieningsplan zijn in een financieel afrondende fase. Bij financiële afronding van het speelplaatsenplan zal ook duidelijk worden of er werkzaamheden vanuit het dorp zullen moeten worden verricht.

* Dorpsbelangen is bezig met een meerjarenplan. Alle onderwerpen het dorp aangaande zullen hierin aan de orde komen, zodat enerzijds een goed naslagwerk ontstaat en anderzijds toekomstige bestuursleden de veelzijdige onderwerpen een stuk eenvoudiger op kunnen pakken.

* Dorpsbelangen is bericht over het plan R.U.O.P. Dit is een uitvoeringsgericht ontwikkelingsplan ten behoeve van de leefbaarheid op het platteland van N.O.-Friesland en N.W.-Groningen. Mochten er onder u voorwaartsscheppende plannen c.q. activiteiten leven, dan worden wij daar graag van op de hoogte gebracht.

In het financiële overzicht is te zien dat Dorpsbelangen enorm geïnvesteerd heeft in de Nijzielsterdag. Mocht opnieuw een soort gelijk festijn worden georganiseerd, dan zal dit op een andere wijze moeten worden ingevuld.

De kascommissie heeft de kas gecontroleerd en in orde bevonden.

V O O R A F .

Het seizoen is bijna weer voorbij. Diverse verenigingen hebben hun activiteiten afgerond om na de zomer weer van voren af aan te beginnen. De resultaten van het kaarten, het sjoelen en een restje jeugdactiviteiten, wordt in deze Dörpsproat weergegeven.

Ook in deze editie de verbouwings gegevens van het Dorpshuis.

Het Stichtingsbestuur staat de komende maanden nog genoeg te wachten, want de rustperiode in het Dorpshuis is zo voorbij.

Denkt u nog even aan de 30 april activiteiten en het klaar zetten van de spulletjes voor de rommelmarkt. Wilt u ook uw handtekening kwijt om de politiek duidelijk te maken dat u er niet alleen bij de verkiezingen voor hun wilt zijn, maar ook in deze situatie.

Uw copie voor het mei nummer wordt uiterlijk 23 mei in de bus verwacht van Piet van der Schaaf.

Woensdag 28 april worden vanaf 18.00 uur de rommelmarkt spulletjes opgehaald.
Woont u buiten het dorp en heeft u iets, bel dan even naar 12967.

41. JOODSE INWONERS IN NIEZIJL.

DE VORIGE KEER HEB IK O.A. IETS VERTELD OVER DE NOGAL GROTE AFSTAND DIE DE NIEZIJLSTER JODEN IN DE VORIGE EEUW MOETEN AFLEGGEN NAAR DE SYNAGOGE IN LEEK. HET IS DAN OOK NIET ZO VERWONDERLIJK DAT ER IN 1851 IN NIEZIJL OP DE SABBATH HUISDIENSTEN WORDEN GEHOUDEN. ZOIETS IS TOEGESTAAN ALS HET NIET ZO GEMAKKELIJK IS OM DE EIGENLIJKE SYNAGOGE TROUW TE BEZOEKEN. BEGIN 1851 IS ER SPRAKE VAN 13 JOODSE GEZINNEN IN HET NOORDELIJKE DEEL VAN HET WESTERKWARTIER. IN HET VOORJAAR WORDT ER EEN BRIEF NAAR DE GEDEPUTEERDE STATEN VAN GRONINGEN GESTUURD. DEZE BRIEF IS ONDERTEKEND DOOR HARTOG NOORD, EMANUEL CANEEL EN LEVIE FEITSMA, DIE ACHTEREENVOLGENS OPZICHTER, BIJZITTER EN PENNINGMEESTER VAN DE ISRAELISCHE GEMEENTE TE NIEZIJL ZIJN. DE BENAMING DOET WEL WAT OFFICIEEL AAN, WANT ER WORDEN ALLEEN HUISDIENSTEN GEHOUDEN EN MEN HOORT TOT DE SYNAGOGE VAN LEEK. (NOORD KOMT UIT ZUIDHORN, CANEEL EN FEITSMA WONEN IN GRIJPSKERK). IN DE BRIEF WORDT GEVRAAGD OF ER EEN COLLECTE MAG WORDEN GEHOUDEN VOOR DE BOUW VAN EEN SYNAGOGE. DE JODEN ZIJN NIET IN STAAT OM DE BOUW HELEMAAL VOOR HUN EIGEN REKENING TE NEMEN. HET ANTWOORD IS NEGATIEF. HET GAAT MAAR OM 13 GEZINNEN, EEN KERK VOOR MAAR ZO WEINIG MENSEN WORDT TE DUUR WAT HET ONDERHOUD BETREFT. HET VERZOEK WORDT ALS BEZWAREND EN ONRAADZAAM VAN DE HAND GEWEZEN. DE HUISDIENSTEN IN NIEZIJL GAAN ONDERTUSSEN VERDER. IN 1869 WORDT EEN VERZOEK OM EEN GEMEENTE IN GRIJPSKERK TE MOGEN STICHTEN OOK AFGEWEEZEN.

VOOR NIEZIJL WORDEN DE VOLGENDE NAMEN GENOEMD: DAVID J.GANS (6 PERSONEN), ISAAC VRIES EN WED. MOZES VRIES. DE AFSTAND TOT GRIJPSKERK IN TIJD WORDT GESCHAT OP 20 MINUTEN. IN 1879 WORDT ER TOESTEMMING GEGEVEN OM IN GRIJPSKERK EEN EIGEN GEMEENTE OP TE RICHTEN. BIJZONDER IS OM HIER TE VERTELLEN DAT DAVID GANS, DE SLAGER UIT NIEZIJL, NU LAAT WETEN DAT HIJ LIEVER BIJ LEEK WIL BLIJVEN, WANT VAN DIE GEMEENTE IS HIJ AL ZO LANG LID.

IN 1868 IS DE SPOORWEG GRONINGEN-LEEUWARDEN KLAAR. NIET IEDEREEN IS ER DIREKT AAN TOE OM DE VOORDELEN VAN DE TREIN TE ZIEN. DE NIEZIJLSTER KRAMER MOZES VRIES DIE AL NIET ZO JONG MEER IS (IN 1811 GEBOREN) GAAT HET LIEFST OP DE OUDE VOET VERDER. HIJ KOOPT LOMPEN OP EN STUURT ZIJN HANDEL DAN VOOR DE VERKOOP NAAR EEN ZAAK IN GRONINGEN. OOK NA 1866 GEBEURT DAT (JAWEL) MET DE TREKSCHUIT. JOODSE KOOPLIEDEN BEZOEKEN NIEZIJL OOK MET DE HONDEKAR. DE MEESTE VAN DE HONDEMENNERS KOMEN UIT GRONINGEN, ZO OOK JACOB KLEEF, DIE OP 10 MAART 1881 IN NIEZIJL DOOR DE VELDWACHTER IN NIEZIJL WORDT AANGEHOUDEN. OP 26 AUGUSTUS KRIJGT KRIJGT JOSEPH CULP UIT UTRECHT IN ONS DORP EEN PROCES-VERBAAL. OMDAT ER VEEL VOORSCHRIFTEN VOOR DE HONDEMENNERS ZIJN, DIE REGELMATIG NOG EENS WORDEN GEWIJZIGD, HEBBEN ZE HET REGELMATIG AAN DE STOK MET DE POLITIE.

NOG IETS OVER DE FAMILIE GANS. DE EERSTE BEWONER VAN DEZE FAMILIE IN NIEZIJL IS JACOB GANS, ZOALS IK AL EERDER VERTELDE, AFKOMSTIG UIT OOST-FRIESLAND.]

ZIJN VROUW ROSETTA SCHWABE IS IN 1824 IN LEER OVERLEDEN. SAMEN HEBBEN ZE 3 KINDEREN: DAVID (GEB. 1812), SAMUEL (1816) EN HANNA (1818). SAMUEL EN HANNA STERVEN OP JONGE LEEFTIJD, ALS ZE AL IN NIEZIJL WONEN, ALLEBEI OP 21- JARIGE LEEFTIJD. JACOB GANS IS SLAGER, ZIJN ZOON DAVID NEEMT DE ZAAK OVER. DAVID HOUDT ZICH ZO NU EN DAN OOK MET DE HANDEL BEZIG. IN 1863 VERKOOPT HIJ OP DE GRONINGER VEEMARKT EEN KALF VOOR 23 GULDEN. HIJ BEZEGELT DE VERKOOP MET DE VOLGENDE ZIN: "IK GEEF U ZEGEN MET HET KALF". DAVID GANS IS IN VISVLIEET OVERLEDEN IN 1903. ZIJN VROUW JETJE GANS, GEBOREN VAN HESSEN IS IN NIEZIJL OVERLEDEN FEBRUARI 1893. BEIDEN LIGGEN IN GRIJPSKERK BEGRAVEN. KINDEREN VAN DAVID EN JETJE GANS ZIJN: SALOMON (1840), ABRAHAM (1843), GRIETJE (1845), HANNA (1850). TWEE KINDEREN ZIJN KORT NA DE GEBORTE GESTORVEN. GRIETJE, GEBOREN IN 1841 EN SIMON, GEBOREN IN 1846 WORDEN NOG GEEN JAAR OUD. SALOMON GAAT VERDER MET DE SLAGERIJ VAN VADER DAVID. MET ZIJN BROER ABRAHAM, DIE IN GRIJPSKERK GAAT WONEN, BREIDT HIJ DE VEEHANDEL UIT. IN HET JAAR 1867 HEBBEN ZE 30 SCHAPEN, DIE GRAZEN BIJ GAARKEUKEN. HET ALS BROERS MET ELKAAR HANDEL DRIJVEN EN GEZAMENLIJK VEE KOPEN IS NIET UITZONDERLIJK. OP DIE MANIER WORDT HET RISICO DAT AAN DEZE HANDEL VERBONDEN IS IN FINANCFIEEL OPZICHT GEDEELD. SALOMON STERFT IN NIEZIJL IN 1925. IN 1876 WAS HIJ GETROUWD MET ELTJE ISRAELS. ZIJ OVERLIJDT IN NIEZIJL IN 1915. ABRAHAM GANS OVERLIJDT IN GRIJPSKERK IN 1921. HIJ WAS IN 1871 GETROUWD MET ALLEGONDA GANS, GEB. VAN GEUNS (OVERL 1904). ZIJ LIGGEN ALLEMAAL IN GRIJPSKERK BEGRAVEN.

EEN VOLGENDE KEER PROBEER IK HET VERHAAL VAN DE JODEN IN NIEZIJL AF TE SLUITEN. DAN GA IK HET VERHAAL VERVOLGEN MET DE KINDEREN VAN SALOMON EN ELTJE GANS-ISRAELS EN KOM IK TERECHT BIJ HET VERSCHRIKKELIJKE VERHAAL VAN DE 2E WERELDOORLOG.

OOK DEZE KEER DE VERMELDING VAN DE BRON VAN HET VERHAAL. G.J. VAN KLINKEN EN J.H. DE VEY MESTDAGH, DE JOODSE GEMEENSCHAP IN HET GRONINGER WESTERKWARTIER, PEIZE EN RODEN, GRONINGEN 1987.

EEN VOLGENDE KEER VERDER.
WORDT VERVOLGD. BDV.

Post Schanshuis - Hoofdstraat 83.

Deze maand werd door de belastingdienst het oude adres weer gebruikt van Dirk Gommer. Andere stukken vqn de belastingdienst kwamen wel weer aan op Hoofdstraat 83.

Dit is gelukkig op tijd doorgestuurd. Ondanks alle moeite om de post op het juiste adres te krijgen, gaat dit wel eens verkeerd. Wij vragen een ieder daarom met klem, ook al is de post per ongeluk open gemaakt, neem even de moeite om het in de bus van het Dorpshuis te stoppen, want anders kan het ons geld kosten.

Niet alleen het bestuur is u er dankbaar voor, maar ook de andere dorpsbewoners.

LOGO

In het kader van een eigen gezicht wil "Dorpsbelangen" de creatievelingen uitdagen om een logo te ontwerpen dat het karakter van ons dorp weergeeft.

We nodigen iedereen uit om een logo te ontwerpen. Graag uw creatie voor 1 juli inleveren bij het secretariaat

Verbetering groenonderhoud - Onderhoud wegen en plantsoenen

Onderhoud is/wordt "een steen des aanstoots".

De gemeentelijke financiën lopen terug en dit heeft ook gevolgen voor het budget "onderhoud groen en wegen".

We ergeren ons wel; maar voelen ons niet verantwoordelijk. De mening van "Dorpsbelangen" is dat deze verantwoordelijkheid dichterbij de bevolking dient te worden gebracht en dat daardoor met name het groenonderhoud weer op een niveau komt dat de laatste jaren niet is gehaald.

"Dorpsbelangen" heeft, eind 1992, in het zogenaamde bestuurlijk overleg een balletje opgegooid t.a.v. van gedeeltelijke "privatisering" van het groenonderhoud. Populair gezegd "geef ons een gedeelte van het budget en wij zorgen voor de rest". De gemeente heeft "Dorpsbelangen" uitgedaagd om in november 1993 met voorstellen te komen. De gemeente verbindt hieraan echter zoveel voorwaarden, dat Dorpsbelangen eigenlijk daarop "neen" moet zeggen.

Vooraf.

Het meinummer is deze keer wat later door de informatie die ons op de valreep bereikte met betrekking tot de opslag van aardgas bij Grijskerk.

De verenigingen hebben hun activiteiten stopgezet om deze in september weer nieuw leven in te blazen.

Het leek ons daarom beter om juni en juli te laten rusten en midden augustus de draad weer op te pakken,

Het behoeft echter niemand te weerhouden om zijn of haar bijdrage voor Dörpsproat zo lang vast te houden.

Inleveren op het vertrouwde redactieadres kan ten alle tijde.

Wat ons rest een ieder een fijne vakantie toe te wensen.

Denkt u nog even aan het oud papier.

Zaterdag 26 juni wordt het weer opgehaald en dankzij de gemeente loont het weer de moeite om dit te verzamelen.

Denkt u erom dat op 26 Juni het oud papier weer wordt opgehaald!!!

42. JOODSE INWONERS IN NIEZIJL.

OP 1 JANUARI 1935 WONEN IN DE GEMEENTE GRIJPSKERK NOG 18 JODEN. IN NIEZIJL WOONT HET GEZIN VAN MOZES GANS (1879). HIJ TROUWT IN 1915 MET HENDERINA GANS (1888). SAMEN HEBBEN ZE TWEE KINDEREN, ABRAHAM SALLY (1918) EN ELLY ALLEGONDA (1916). TOT ZIJN STERVEN IN 1925 WOONT VADER SALOMON GANS ZO NU EN DAN OOK BIJ ZIJN ZOON MOZES IN. VAN VADER SALOMON WORDT VERTELD DAT HIJ TEGEN ALLERLEI KWALEN ZIJN EIGEN MIDDELTJES HEEFT BEDACHT. ALS HIJ HOOFDPIJN HEEFT DAN DOET HIJ EEN CENT TEGEN ZIJN VOORHOOFD EN HEEFT HIJ RHEUMATIEF DAN DRAAGT HIJ EEN GLANZENDE KASTANJE MET ZICH MEE. MOZES GANS IS VEEHANDELAAR EN KOOPT SCHAPEN OP BIJ BOEREN IN DE NOORDELIJKE STREKEN. HET GEZIN WOONT IN HET HUIS WAAR NU DE FAMILIE P. BOOMSMA WOONT. DE BEIDE KINDEREN ZIJN ACTIEF OP HET GEBIED VAN DE GODSDIENST. ZE NEMEN DEEL AAN BIJeenkomsten VAN JOODSE JONGEREN IN DE PROVINCIE EN ZE LATEN ZICH GEREGLD ONDERWIJZEN DOOR DAVID ISRAELS UIT VISVLIET. ABRAHAM WORDT KANTOORBEDIENDE IN HOOGERK EN ELLY WORDT STENO-TYPISTE, DEROEPEM DIE WE NOG NIET EERDER ZIJN TEGENGEKOMEN.

MOZES GANS STERFT OP 18 SEPTEMBER 1940 ALS HIJ TUSSEN NIEZIJL EN GRIJPSKERK DOOR EEN AUTO WORDT AANGEREDEN. HIJ LIGT IN GRIJPSKERK BEGRAVEN. OPVALLEND IS DAT OP ZIJN GRAFSTEEN EEN VERKEERDE OVERLIJDENSdatum STAAT, NL. 18 SEPT. 1939. DE NADESTAANDEN IN NIEZIJL WORDEN FINANCIËEL ONDERSTEUND DOOR DE FAMILIE GANS UIT GRIJPSKERK.

IN 1942 WORDT HET LAATSTE HUWELIJK

TUSSEN EEN JOODSE MAN EN VROUW IN DE GEMEENTE GRIJPSKERK VOLTROKKEN. OP 13 MEI WORDEN ELLY GANS (NIEZIJL) EN MAURITS PHILIPS (DEN HAAG) GETROUWD DOOR BURGEMEESTER V.D. NADORT. DE OORLOGSOMSTANDIGHEDEN ZIJN INMIDDELS ZO ERNSTIG DAT ELLY EN MAURITS NIET BIJ ELKAAR KUNNEN WONEN.

IN 1942 MOETEN ALLE JONGERE (TOT 55 JAAR) JOODSE MANNEN ZICH MELDEN OM, IN DUITSLAND TE GAAN WERKEN ("WERKVERRUIMING"). OP 24 JUNI MOET ABRAHAM GANS UIT NIEZIJL OOK GEKEURD WORDEN (IN GRONINGEN IN DE OUDE HBS. AAN DE VIOLENSTRAAT). VAN DE 800 MANNEN DIE GEKEURD WORDEN, WORDEN ER MAAR DRIE AFGEKEURD. KORT NA DE KEURING MOET ABRAHAM ZICH MELDEN IN WESTERBORK. OP 15 JULI 1942 WORDT HIJ AL OP TRANSPORT GESTELD NAAR AUSCHWITZ. MISSCHIEN HEEFT HIJ DAAR NOG EEN POOSJE IN EEN ZGN. WERKCOMMANDO GEWERKT. ABRAHAM SALLY GANS UIT NIEZIJL STERFT IN AUSCHWITZ (POLEN) OP 30 SEPTEMBER 1942.

OP 26 NOVEMBER 1942 KRIJGEN ALLE JODEN DIE NOG IN DE GEMEENTE WONEN DE OPDRACHT OM ZICH IN WESTERBORK TE MELDEN. WAAR MOGELIJK PROBEERT MEN TE HELPEN. DOKTER STAAL GEEFT B.V. ZIEKTEATTESTEN AF, WAARIN STAAT DAT MEN NIET MAG REIZEN. DAVID ISRAELS UIT VISVLIET DUKT ONDER EN OVERLEEFT DE OORLOG. MOZES ISRAELS EN ZIJN VROUW REBECCA COZIJN MELDEN ZICH, DE REST BLIJFT THUIS. OP 28 NOVEMBER SCHRIJFT BURGEMEESTER V.D. NADORT OVER DEZE ZAAK EEN BRIEF AAN DE PROCUREUR GENERAAL IN LEEUWARDEN. EEN CITAAT: "VERDER ZIJN ACHTERGEBLEVEN..... EEN MOEDER OUD 54 JAAR MET HAAR DOCHTER, BEIDE OP EEN DOKTERSVERKLARING.....EEN JOOD

OUDE 65 JAAR IS SPOORLOOS VERDWENEN". DE VERDWENEN JOOD IS DAVID ISRAELS UIT VISVLIET EN DE MOEDER EN DOCHTER ZIJN HENDERINA EN ELLY GANS UIT NIEZIJL.

OP 1 JANUARI 1943 ZIJN ER NOG 8 JODEN IN DE GEMEENTE. OP 10 MAART 1943 KRIJGT DE POLITIEGROEP GROOTEGAST DE OPDRACHT OM ALLE JODEN DIE NOG IN DE GEMEENTE ZIJN TE ARRESTEREN. POLIEAGENT BOONSTRA UIT GRIJPSKERK MOET HIERAAN OOK VOLDOEN, MAAR WEIGERT. DE POLITIEMENSEN RAKEN DOOR DEZE WEIGERING ZELF OOK IN MOEILIKHEDEN. HET LAATSTE DRAMA VOLTREKT ZICH OP 12 MAART 1943. DE OVERVALWAGENS KOMEN EN HALEN HENDERINA EN ELLY OP. HENDERINA MOET VERVOERT WORDEN IN EEN AMBULANCE, OMDAT ZIJ ERG ZWAK IS. DE BEIDE VROUWEN WORDEN NAAR WESTERBORK GEBRACHT. DAAR STERFT HENDERINA AL GAUW, NL. OP 30 MAART 1943. ZIJ BIJGEZET IN DIEMEN (BIJ AMSTERDAM). ELLY GANS WORDT MET HAAR MAN MAURITS WAARSCHIJNLIJK OP 25 MEI 1943 OP TRANSPORT GESTELD. MAURITS PHILIPS UIT DEN HAAG EN ELLY ALLEGONDA GANS UIT NIEZIJL STERVEN OP 28 MEI 1943 IN SOBIBOR (POLEN).

IN MEI 1940 ZIJN ER IN DE GEMEENTE GRIJPSKERK 15 JODEN. VAN DIE 15 HEEFT SLECHTS 1 MAN, DAVID ISRAELS UIT VISVLIET DE OORLOG OVERLEEFD.

WIE MEER WIL OVER DE GESCHIEDENIS VAN DE JODEN IN HET NOORDEN OF IN DE VROEGERE GEMEENTE GRIJPSKERK WIL WETEN VERWIJS IK NAAR DE VOLGENDE BOEKEN, WAAROP IK MIJN VERHAAL OOK HEB GEBASEERD:

DE JOODSE GEMEENSCHAP IN HET GRONINGER WESTERKWARTIER, PEIZE EN RODEN, G.J. VAN KLINKEN EN J.H. DE VEY MESTDAGH, GRONINGEN 1987.

GRIJPSKERK VAN CRISIS TOT BEVRIJDING, W.KAMMINGA, ZUIDHORN 1986.

EEN VOLGENDE KEER VERDER. BDV.

Vooraf.

Blijkbaar zijn een aantal verenigingen vergeten wat het uitgangspunt van Dörpsproat is. Binnen het redactieteam zijn daarom afspraken gemaakt om zo volledig mogelijk en op tijd, Dörpsproat te laten verschijnen. In het dorp gebeurt genoeg om iedereen ervan op de hoogte te brengen of te houden. Al het noodzakelijke typewerk wordt op de maandag na de inleverdatum afgerond. Steeds meer informatie wordt in typevorm aangeleverd. Wij vragen alleen aan de inzenders om dit binnen de aangegeven lijnen van Dörpsproat te houden. Verhuizingen, nieuwe inwoners, geboorteberichten, overlijden maar ook ontwikkelingen die het dorp bezighouden en niet op andere wijze onder de aandacht van de inwoners wordt gebracht worden vergaard onder het hoofdstuk:

" Nieuws uit het dorp "

Komende zaterdag, 2 oktober wordt het oud papier weer opgehaald.

Uiterste datum voor inleveren kopy bij Piet v.d. Schaaf is zaterdag 23 oktober a.s.

43. MOLENS

IN ONZE PROVINCIE KOMT DE WINDWATERMOLEN NOG NIET ZO VROEG OP GROTE SCHAAL VOOR, DAN IN B.V. HOLLAND. BIJ DE PROVINCIE GRONINGEN MOETEN WE DENKEN AAN HET MIDDE VAN DE 18E EEUW. VOOR DIE TIJD ZIJN ER WEL MOLENS GEWEEST IN DE DIREKTE OMGEVING, IN 1659 WORDT HET POELDIEP VERMELD, IN JUURSEMAKLIFT (EN DAAR LIGT NIEZIJL OOK IN) MOET ER EEN MOLEN VOOR 1730 ZIJN GEWEEST. OP EEN KAART VAN WICHERINGE UIT 1620, WAAR NIEZIJL NOG ALS NYESYL STAAT AANGEVEN, STAAT OOK EEN TEKENTJE VAN EEN MOLEN. HET IS NIET ZO GEMAKKELIJK OM PRECIES TE ZEGGEN WAAR DIE MOLEN HEEFT GESTAAN. DE KAARTEN UIT DIE TIJD ZIJN NIET ALTIJD EVEN NAUWKEURIG. DE MOLEN STAAT AANGEGEVEN TEN ZUIDEN VAN DE HEERWEG (DE HOOFDSTRAAT) EN TEN WESTEN VAN HET HOEREDIEP, DUS WEL ECHT ONDER NIEZIJL. DE GENOEMDE KAART IS VERSCHENEN IN 1620, WAT OP ZICH INHOUDT DAT DE MOLEN NOG WEL IETS OUDER MOET ZIJN GEWEEST. OP EEN KAART UIT 1680 (VAN COENDERS) WORDT DE WAARSCHIJNLIJK ZELFDE MOLEN WEER VERMELD, NU ECHTER IETS VERDER NAAR HET ZUIDEN, MAAR WEL AAN DE WESTKANT VAN HET HOEREDIEP. EN DAN NOG DE KAART VAN BECKERING UIT 1781. OP DEZE KAART STAAT EEN MOLEN AANGEGEVEN, ONGEVEER IN DE HOEK, WAAR DE WEG VANAF KOMMERZIJL AANSLUIT OP DE HOOFDSTRAAT IN NIEZIJL (DE MOLEN STAAT AANGEGEVEN AAN DE WESTKANT). OF WE HIER MET EEN NIEUWE MOLEN TE DOEN HEBBEN (OP DE EERDER GENOEMDE PLEK STAAT GEEN MOLEN MEER VERMELD), OF DAT HET HIER NOG STEEDS OM DEZELFDE MOLEN GAAT WEET IK NIET. AL VROEG

Historie van Niezijsl.

IS ER DUS IN NIEZIJS SPRAKE VAN EEN MOLEN. IN 1811 ZIJN ER IN DE GEMEENTE GRIJPSKERK 12 WINDWATERMOLENS, WAARVAN 1 MET SCHEPRAD.

HET IS NIET ZO, DAT EEN MOLENAAR ZICH MAAR KAN VESTIGEN WAAR HIJ WIL. AL IN 1628 WORDT BEPAALD DAT HET MOLENBESTAND IN STAD EN LANDE TERUGGEBRACHT MOET WORDEN VAN 110 NAAR 73. HET GEVOLG VAN DEZE MAATREGEL IS DAT DE MOLEN IN COMMERZIJL GESLOOPT MOET WORDEN ("OP DE VOORS. MEULENS SAL NA DEN LAE TEN JUNY NIET MEER GEMALEN WORDEN..."). DE MOLEN VAN NIEZIJS MAG BLIJVEN. ER WORDT WEL BEPAALD DAT DE MOLENAARS, DIE MET HUN WERK MOETEN STOPPEN EEN SCHADEVERGOEDING KRIJGEN. DIE VERGOEDING MOET WORDEN OPGEBRACHT DOOR DE MOLENAARS DIE MET HUN WERK MOGEN DOORGAAN. ZO KRIJGT DE MOLENAAR VAN KOMMERZIJL EEN VERGOEDING VAN 565 GULDEN VOOR ZIJN MOLEN EN VAN 415 GULDEN VOOR ZIJN HUIS. DE MOLENAAR VAN NIEZIJS MOET ECHTER 150 GULDEN BETALEN. OM ALLE GELDZAKEN ROND HET MOLENAARSBEDRIJF TE KUNNEN CONTROLEREN WORDT ER BIJ ELKE MOLEN EEN HUIS GEBOUWD, WAARIN EEN CHERCHER WOONT, DAT IS EEN CONTROLEUR. IN HET ALGEMEEN MOET DE BEVOLKING NIET VEEL VAN DEZE CONTROLEURS HEBBEN, ZODAT HET FRANSE WOORD CHERCHER AL GAUW VERANDERD WORDT TOT "SARRIES", WAARIN HET WOORD SARREN ZIT. DE WONING VAN DE SARRIES WORDT IN DEZE STREKEN "SARRIES-HUT" GENOEMD.

EEN PAAR CITATEN UIT DE BEPALINGEN VAN 1628. "BIJ EEN YDER MEULEN DEWELKE STAEN BLIJFT SAL EN HUYSKEN BIJ DE PROVINCIE GETIMMERT ENDE EEN CHERCHER DAER INNE GESTELT WORDEN OP DE GAGIE VAN EENHONDERT DERTICH GULDEN JAERLIJX...". VAN DE CONTROLEUR EN DE

Historie van Niezijsl.

MOLENAAR WORDT STRIKTE EERLIJKHEID VERWACHT. ZIJ, DIE FRAUDEREN "...SULLEN SONDER GENADE ONDER DE MEULEN GEGESELT EN ENDE WUT (=UIT BDV) STADT EN LANDE GEBANNEN WORDEN, ALLES BOVEN DE BOETEN DAAROP STAENDE".

DE MOLEN IN NIEZIJS WORDT IN 1781 AFGEBOKEN (WAAROM?). IN 1787 VRAAGT DE MOLENAAR VAN GRIJPSKERK OF HIJ MEER SALARIS KAN KRIJGEN, OMDAT ER EXTRA VEEL GRAAN VERWERKT MOET WORDEN NU DE MOLEN VAN NIEZIJS ER NIET MEER IS. IN 1814 KRIJGT WILHELMINUS GROENMAN TOESTEMMING OM IN NIEZIJS EEN NIEUWE MOLEN TE BOUWEN. EEN VOLGENDE KEER VERDER. BDV.

A.S. Bruidsparen

Uw fotoreportage
met veel foto's
keurig verzorgd
veel lay out
prijzen vanaf f 650.--
geheel verzorgd
ook voor familie foto's
voor informatie:

Fotografie R. Hazenberg
Thorbeckestraat 31
Zuidhorn. Tel.: 05940-2842

Ook voor het afdrukken van
uw volle film het adres